

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YALIN

AYLIK
SANDI
ELEKTRONİK
DERGİSİ
Aralık 95
58
300 TL
KDV Dahil

GENÇLİK YILI BİTERKEN ...

insan
hakları

GÜSTAV
ARŞİM
Umut Coşkun
Bağış

GENÇLİK YILI BİTERKEN...

Birleşmiş Milletlerce Uluslararası Gençlik Yılı olarak ilan edilen 1985'in son günleri içerisindeyiz. Bu günlerde kimileri, içine zoraki girdikleri dar gömlekten kurtulacak olmanın ferahlığını yaşıyor olmalılar. Eğer gerçekten böyle ise, bir kez daha yanıldıklarını söylemek zorundayız. Bir kez daha diyoruz, çünkü bu ne ilk yanlışları ne de son. Yanlışlar diyoruz, çünkü gençlik kendisi üzerinde yapılan hesapları boş çıkarmayı bildi. Kimlerin gençliğin sahte dostları, kimlerin gençlerin gerçek dostları olduğunu anladı. YÖK'e karşı "özser, demokratik üniversite" istemlerini dile getirdi. Atılmaları elinden alınmak istenen eğitim hakkının sonuna dek takipçisi olacağını gösterdi. Demokrasi bilincini sindirmiş olmanın en güzel örneklerinden birini vererek öğrenci demeklerini kurmaya başladı. Tüm bunlar gençliğin gençlik yılına sığdığını hayal ediyorduk.

Oysa geçen zaman içerisinde gençler nelerle suçlanmamışlardı. Gençlere yönelen gözler, onları yalnızca suçlamakla kalmadı, mahkûm da etti. Kimileri yaptıklarının "cezasını" idam sehpalarında öderken, kimileri gencecik bedenlerini, acıacak yüreklerini, düşünen yaratın beyinlerini cezaevlerinin dört duvarı arasında buldular. Bereketlendirecekleri topraklara kavuşmayan yağmur yüklü bulutlar gibi karardılar, karardılar. Ya 'af' üzerine konuşmalar? Şimdi affa en az "inançlar", içerdekiler. Oysa af şimdilerde, bir sıcı bağışlamaktan çok bağışlanmaz bir yanlışla içeriye doldurululara karşı yenne getirilmesi gereken bir sorumluluk değil mi?

Sorumluluklardan biri de 18 yaşa oy hakkının verilmesine yönelik çalışmaların artık sonuçlandırılması. Gençlerin, ceza yasalarında yer aldıkları, ülke yönetimine katılmaları en temel hakları değil mi?

Gençler cezaevlerinde, gençler okula-

ndan atılıyor, gençler işsiz. Yani gençlik Yılı bitmedi.

İçinde bulunduğumuz günlerin bir başka anlamı daha var: İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin kabulünün yeni bir yıldönümü. Ancak yeni bir yıldönümünde daha, bildirinin ilkeleri hala yaşama geçebilmiş değil. Dünyanın dört bir yanında insanlar en temel haklarının çok çok uzağındaki yaptırımlarla, uygulamalarla karşı karşıyalar. Tüm bunlar insanlara temel haklarının elde edilmesi yolundaki çabaların demokrasi yolundaki uğraşlardan ayrı düşünülmemeyeceğini öğretti. Çünkü en geniş anlamıyla, insan haklarının çiğnenmesi demokrasinin reddi anlamına gelmiyor mu? Demokrasi için konulmuş sınırlamalar, insan haklarına yönelik pek çok sınırlamayı da yanında getiriyor mu? Demokrasi bilinciyle beslenmiş beyinlerde, yüreklerde insan haklarına saygı bulmak olanaklı mı?

Yann, geçtiğimiz ay içerisinde geleneksel sergisiyle bir kez daha okuyucularıyla biraraya geldi. 8 Kasım'da Ankara'da açılan serginin bu yılki ağırlığını "Dünya Gençlik Yılı ve 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali" oluşturuyordu. Gençlik Yılı ve Festival'e ilişkin vazi ve afişlerin yanında Yarin'ın son bir yılının oldukça ayıntılı bir izletinin yer aldığı sergi, açık okluğu bir hafta süresince oldukça geniş bir ilgi gördü. Eleştirilerle, yazılarla, çizimlerle, özenleriyle Yarin'ı güçlü bir ses haline getiren okurlarımıza bir kez daha teşekkür ediyoruz.

5. Yıl indirimli Abone Kampanyasında sürüyor. Okurlarımızı, gençleri, bir kez daha Yarin'la olmaya, abone bulmaya, abone olmaya çağırıyoruz.

Sevgiyle, dostlukla

ÜNİVERSİTE - YÖK

MUSTAFA OKAN/Öğrencilerin Başarısı YÖK'ün Çıkmazı	4
NEVZAT HELVACI/"Öğrenci kıyımını önlemek için gerekli önlemler gecikmeksizin alınmalıdır	5
SELİM DEMİRCİ/Öğrenci Demekleri ve Uygulamalar	21
CÜNEYT CANVER "Öğrenci derneklerinin sorumluluğu büyüktür."	22

GENÇLİK YILI BİTERKEN

ERHAN CÖMERT / Gençlik Yılı Biterken	6
YASEMİN ÇONGAR / Geride Kalan ve Kalmayan Gençlik Yılı	9
FÜSUN ÖZTÖRK / Dünya Gençlik Toplantıları	10
SEVGÖL ULUDAĞ / Kıbrıs'ın Kuzeyinde Gençlik Yılı	13

EDEBİYAT

TAKİS SİNOPULOS/Şiirler (Türkçesi: HERKÜL MİLAS)	3
ERGÖL ÇETİN / Yaşamın Dışındaki Şiir	23
ŞİİRDE GELENEK / AZİZ ÇALIŞLAR	24
"Çağdaş Türk Şiiri 'laik' ve 'ulusal' şiidir."	24
CAHİT KÖLEBİ "Çağdaş Türk şiirini oluşturanlar son yıllara kadar genellikle geleneği yıkmaya çaba gösterdiler."	27
TANER UĞUR/Bir Şair: Yevtushenko	28
ŞİİR PENCERESİ	29
OKUMA NOTLARI	29

İNSAN HAKLARI ÜZERİNE

İnsan Hakları Bildirisi Ne diyor? (Derleyen ve Çeviren: YARIN)	14
METİN DEMİRAY/İşkence Üzerine Çeşitlemeler	18
NUSRET FİŞEK "Cezalar çağın anlayışına uygun olmalıdır"	20

BARİŞ

1986 Dünya Barış Yılına Gिरerken..	35
------------------------------------	----

KARİKATÜR

İBRAHİM KELEŞ	4
TAN ORAL	6
FERRUH DOĞAN	9
PLANTU	14
İSMET YAŞAR	30

SAHİBİ

Sami Alptekin

SORUMLU YAZIŞLARI

YONETMENİ

Mustafa Okan

BÜRO VE TEMSİLCİLİKLER

İsvet: Gürhan Uçkan

Box 38045, 100 64

Stockholm

Almanya: Mehmet Bilgin

Vulkan Str. 20

4000 Düsseldorf 1

Hollanda: Ramazan Ekinel

Postbus 392

6040 AJ Roermond

İzmir: 856. Sokak

Nurhan 3/502 Konak

İstanbul: Olivanyolu,

Hoca Rüstem Sokak,

ater Han No: 7/14

Cağaloğlu

Adana: Levent Akse

Zilyapaşa Bulvarı

Tapanyışit Pasajı

Asma Kat 113

DAĞITIM

Etkin Dağıtım 527 60 11

ABONE KOŞULLARI

Vurtüç/Yıllık 2400, Altı

Aylık 1200 lirası.

Vurtüç/Yıllık 30, Altı

Aylık 16 OM. Vurtüç

tek satış 3 OM

İLAN FİYATLARI

Kapak/

Tam Sayfa : 80.000.- TL

Yarım Sayfa : 50.000.- TL

Çeyrek Sayfa : 25.000.- TL

1/4 Sayfa/

Tam Sayfa : 50.000.- TL

Yarım Sayfa : 25.000.- TL

Çeyrek sayfa : 13.000.- TL

TEK İKİSLER

Dizgi : Norm Dizgi

Film: Set Reprodüksiyon

Baskı : Sanem Matbaacılık

Kapak Baskı : MAYA

Grafik Düzenleme: Yarin

YONETİM ADRESİ

Hanımeli Sokak, 19/10

Şişhite / ANKARA

YAZIŞMA ADRESİ

Yarin, PK 723, Kızılay

Ankara

POSTACEKİ

Yarin, 164860

YARIN

Köken

Bir ışık geliyordu.
Ve Mart ayından ilk yaz geliyordu
Filipos'un inatla konuştuğu odanın içine.
Eski tahtanın üstünde bir eski tahtaydı döşeme. Masanın
üstünde bir mum. Kağıtları kuşların tüyleri gibiydi.
Anlamaya bak, diye bağırdı. Herşeyden yoksunduk.
Ne bir döşek ne bir sandalye. Ev dediğin eski bir
yıkıntıydı. Her yandaydı yel, biçiyordu.
Anam kömürlere eğilmişti. Bu yıl kötü olacak kış
dedi baba, yüzü kara bir düşünce.
Bu delikten bakardık gökyüzüne. Sabahları ise
ağaçlara giderdik. Ben burada doğdum.
Burada büyüdüm. Yani bana bunlar gerekli
ötkem ve gururum için.
Dayanmak ve tutunabilmek için.
Tanrıların yok benim. Ve korkmuyorum.

Hapishane

Dışarda her gece gürültünün ağzını tokamak susturmuştu
ve ben oturduğum yerde, karanlığı, tahtalarımı
sağa-sola gıcırdatan eski pencereyi.

Uzaklarda bir hapishane kuruluyordu, bütlerce demir
ve gene demir, girişte Tekerlek, daha aşağıda deniz
bilinmeyen bir yazı gibi.

Bütünüyle yalnızdım. Duvarın berisinde ayak sesleri
ve karşılaşmalar ve yürek parçalayan haykırımlar.
Sonra sessizlik geliyordu, o tuhaf duyguyla sancılanıyordum.

Bir şiir düşünüyordum

yerle bir edecekti hapishaneyi, bir anda her zaman.

TAKIS SINOPULOS

Maria

Dimiçtri Dukane

Pencerenin dışında parlıyordu deniz.
Deniz kaybolursa çıldırırım dedi Maria.
Çıplaklığını örtüyordu elleriyle
dolaşırken çılgınca
korkunç bir umutsuzluk içinde başkent
tüm gece kulüplerini, tüm sinemalarını.
Onu arıyordu. Resepsiyonlarda ısrarla soruyordu.
Şaşıyordu, kimse görmemişti onu.
Nerede olabilir, nerededir, söyle, sen söyle.
Hep çıplak ve öylesine akılsız. Ve birden
ışığın içinde: Lefteri! diye bağırdı
ve üstüne atıldı. Ama o
dilsizdi, tüm dilsiz, yitik
gölge. Sürükledi Maria'yı. Ve öldüler.
Kaptı dümen onları yokuş aşağı, parçaladı
kemiklerini, böbreklerini. Uzun süre
ruhları bizi tedirgin etti.

Yanan Adam

Bakın ateşe girdi! dedi biri kalabalığın içinde.
O yöne çevirdik gözlerimizi bir anda. Gerçekten
konuştuğumuzda yüzünü bizden kaçınan adamdı.
Ve şimdi yanmaktaydı. Ama yardım dilemiyordu.

Durakıyorum. Yaklaşıp mı diyorum.

Değirsem mi elimi

Doğuşumdan hep böyle meraklıyım.

Kimdir bu kıvançla tükenen?

İnsan bedeni acı duymuyor mu?

Bu ülke karanlıktır. Ve zor. Korkuyorum.
Yabancı ateştir sen kaçışma dediler.

Zamanımızda eski zamanlarda olduğu gibi
kimileri ateşin içindedir kimileri alkış tutar.

Ozan ikiye bölünür.

Ama o yanıyordu tek başına. Yap yalnız.
Ve yok oldukça panıkiyordu yüz.

Güneşe dönüşüyordu.

Öğrenci kıymına önemlice bir yer ayırdığı Ekim '85 sayısında YARIN "ağrılan sonlar artan çözüm istekleri ve çabalarıyla birlikte gelişecek. Artan bu istek ve çaba umutsuzluğu umuda, karamsarlığı iyimserliğe dönüştürecek" demişti. Yaşananlar, söylenenlerin doğruluğunu kanıtladı. Öğrenci kıymı katışıyla amsızlığı, vurdumduymazlığı yeğliyen kimi kesimler bu tutumlarını değiştirmek zorunda kaldılar. Sonuçta hükümet soruna ilişkin yasa teklifi sunmak zorunluluğunu duydu. Her ne olursa olsun, gelinen noktaya öğrenciler deyim yerindeyken söke söke gelmişlerdir. Bu nedenle de tasan ne bir ihlas ne de bir lütuftur, öğrencilerin, kımsenin göğleyemeyeceği açık başarıdır. Öğrencilerin bu başarısı da YÖK'ün çıkmazını gösteriyor.

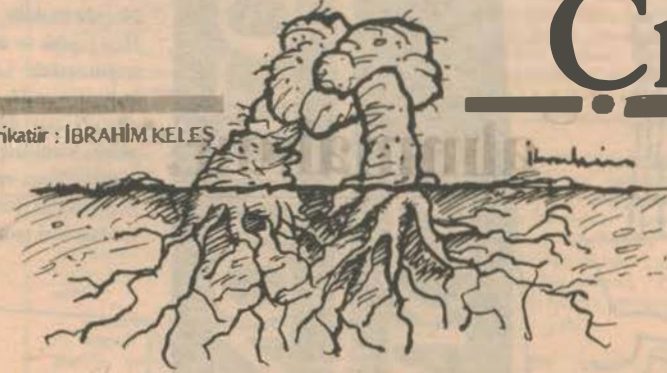
Doğramacı, "af diye birşey tanımıyoruz. Mecliste bunun için bir kanun çıkartırlarsa çıkartırlar, biz sonuna kadar karşıyız" diyor, soruna karşı tutumunu, öğrenci düşmanlığını bütün sertliği ile dile getiriyordu. Bugün bir yasa teklifi vermek zorunda kalan Hükümetin eski MEGS bakanı da "öğrenci affı başarı oranlarını düşürüyor, öğrencileri tembelleğe sevk ediyor" diye derken, yeni bakanı da "üniversite öğrencilerinin durumu YÖK çerçevesinde ele alınacak bir konudur. O bakımdan herhangi bir görüş belirtmiyorum"2 demiş, öğrenciler YÖK'ün insafına terk etmişti. YÖK ile MEGS bakanlığının mart 1985'de hazırladıkları ortak raporda da "bu durumdaki öğrencilere verilecek ek sınav hakkının gerekli gayretle göstermeyen öğrencilerin inikafatlandırılması gibi bir anlam taşıyacağı, yeni gelen öğrencilerin imkânlarını kısıtlıyacağı"3 öne sürmüştü. Bu geriyi doğru kısa bakış öğrencilerin başarısını göstermiyor mu?

YÖK'ün tutumu ortadayken, bakanın ve başbakanın tutumu ortadayken diinden bugüne ne değişmiştir de Doğramacı'nın 'yüreği' yasalarmıştır? Doğramacı'nın göğsünü kabartarak kendinden yana olduğunu belirttiği hükümet ve meclis çoğunluğunda ne değişmişti de öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenme ye başladı? Değişen bir tek şey vardır. O da, öğrencilerin diinden fark olarak sorunlarını duyurubması ve çözümünü yönünde öğrenci derneklerinde örgütlenmeleridir. Öğrencilerin, bir yurttaş olarak günün yasal olanaklarını, sorunlarına çözüm aramaya ilişkin olanaklarını hemen bepsini, büyük bir yaratıcılık ve kararlılıkla kullanmışlardır. Bu alanındaki bireysel çabalara hız kazandıran, belki bir bütünlük kazandıran da öğrenci dernekleri olmuştur.

Gelinen nokta diine göre olumlu bir noktadır, kuskusuz. Ama, öğrencilerin istediği ve öğrenci kıymını bütünlüyle ortadan kaldıran nokta değildir. O kadar ki, hükümetin meclise sunduğu yasa tasarıma bazı ANAP'lı üyeler bile karşı çıkmaktadır. Bunlardan M. Özdemir, sunulan tasarıma "dar ve kısıtlı"4 olduğunu haklı olarak öne sürmektedir. Bu yasa tasarısıyla öğrencinin başında demoklesin kılıcı gibi salı-

Öğrencilerin Başarısı, YÖK'ün Çıkmazı

Karikatür : İBRAHİM KELES

Mustafa Okan

nan atılma tendidi ortadan kalkmamıştır. Hükümet sunduğu yasa tasarısıyla kendine manevra kabiliyeti de bırakan tepkiler ve öğrenci kıymına son verilmesi yönündeki yoğun istekler karşısında, tepkileri yumaşatacak davranışlara girme yolunu seçmiştir, sorunu çözmemiştir. Önerilen yalnızca sınır ve kısıt b "öğrenci affıdır". Atılmaların kaynağı. YÖK'ün 44. maddesi, okluğu gibi kalmaktadır. Bu maddenin Anayasal okuma özgürlüğünü daraltan yorumları, YÖK'ün yasanın özüne aykırı yorumları ve keyfi tutumu olduğu gibi kalmaktadır. Hatta YÖK'ün, hukukun genel ilkelerine aykırı tutumu, belli ölçüde bu yasa tasarısıyla birlikte pırım bile kazanmıştır.

Ortadaki soruna bundan daha yanlış bir yaklaşım olamazdı. Bu tasarıyla eşitlik ilkesi ortadan kaldırılmıştır. Tek dersten atılmış öğrenciler dördüncü sınıftan atılanlar ve diğerleri diye bölünmekle katmanlaşmış, birinci sınıftan atılanlar ve birden çok dersten atılanlar, adı "af" olan tasarının dışında bırakılmıştır. Acaba bu böl sessizleştir ilkesinin uygulama örneklerinden birisi midir?

YARIN çok daha önce ve birçok kez söyledi, tekrar edelim. Çıkartılan öğrenci affı YÖK'ü önemseyi yetimeyecek, her çıkartılan öğrenci affı yeni birini zorunlu kılacak. Sorunun köktenci çözümü YÖK'ün 44. maddesinin öğrencinin yararına ve altı yıl okuma hakkını esas alacak biçimde değiştirilmesidir. Eğer 44. maddenin değiştirilmesine yönetmiş ve kapsamı bu kadar dar tutulmamış olsaydı yasa tasarısının önemli bir işlevi olabilirdi.

Sunulan tasarı, bu yam sorunlarını o da kısmen çözmeye yöneliktir. Ya gelecek yıl ne olacaktır? Kimse bunun cevabını vermeye kendini görevli saymıyor. Olacakları biz sörvelelim. Daha önce de söyledik. Yineleyelim, mezuniyet oranları sürekli düşmektedir. Buna karşılık kontenjanlar sürekli artmaktadır.

Bunun cesnel sonucu, fiziki kapıteyl artırıcı yeni yatırımların da yapılmadığı bilindiğine göre, uzun dönemde tutarmadık. Yeni öğrenci alamama ya da üniversiteyi çayırta, sokaklara taşımaktır. Bunlar YÖK sisteminde köklü değişimin yapılmasının zorunluluğunu gösteren olgulardır. 'Çok adam al çok adam al' ilkesinden vaz geçilmelidir. Gelecek yıl, geçen yıl çıkartılan öğrenci affıyla dönen öğrencilerin üzerinden af şemsiyesinin kalktığı yıl olacak. Bu sistemin doğal bir sonucu olarak toplam öğrencilerin yüzde 5-8 oranında etimlik durumunda kalacak olanlarına yenilerinin eklenmesi demektir. Sonuçta atılanlar ya da sevinmiş deyimle kıyılan öğrenci sayısı ve oranı bugünküne çok üstünde olacaktır. O takdirde yeni bir af'a dünün geçiştirilmeye mi çalışılacaktır?

ÖĞRENCİ AİLELERİ NE DİYOR?

Ali Şimşek (51) emekli ilkököl öğretmeni. Oğlu Yıldız Üniversitede okuyor.

"Atılmaların kaynağı belli. YÖK olayı var. Bu olayı yaratan mantık belli. Kırır, çekingen bir bilim adamı tipi ve düşünmeyen bir öğrenci gençlik yaratmak istiyorlar. Öğrenci atılması çok yanlış. Okumak istiyorsa atılmamalı. İnsan haklarına da aykırı. Atılan binlerce öğrencinin hepsi mi tembelle.

Öğrenci velilerinin bir araya gelmesi şimdiye kadar gerçekleştirmedi ama örgütlü bir tepki yaratılması daha iyi olur. Sorun hepimizin sorunu. Velilerin kendiliklerinden bir araya gelmesi zor. Bu iş gerçekleştirilirse kamuoyu yaratılması kolaylaşır. Baskı grubu oluş-

Hükümetin sunduğu tasarıdan önce sunulmuş dört yasa teklifi komisyonunda çözüme terk edilmişti. Bunların içinde en kapsamlı ve köktenci çözüm getiren SHP'li F. Sağlar ve arkadaşlarının sunduğu tasarıdır. Hükümetin sunduğu tasarıda bunların bir bütünü dikkate alınmadığı görülüyor. Meclise düşün görev her yıl yeni bir 'öğrenci affı' sorunuyla karşı karşıya kalmamak için soruna köklü çözüm getiren bir yasa çıkartmaktır. Öğrencilere düşen sorumluluk, sağladıkları örgütlülük içinde gerek partileri gerekse komisyonu soruna köktenci çözüm bulunması yönünde zorlamaya devam etmeleridir.

Yaraya bir tutam tuz basmak yarayı iyileştirmez. YÖK'ün 44. maddesi değişmeden, YÖK bütünlüyle değişmeden derde çare bulunmaz. Atılmalar, öğrenci kıymı sona ermez.

- 1) 27.6.1985 Cumhuriyet
- 2) 29.9.1985 "
- 3) 22.10.1985 "
- 4) 15.11.1985 "
- 5) Ümit Adanbay, 28.10.1985 Cumhuriyet
- 6) YÖK rakamları esas alınarak hesaplanmıştır.

turulabilir. Böylesi bir uygulama velilerin çocuklarıyla diyaloglarına katkıda bulunacak ve üniversitelerde uygulanan eğitim ve öğretim sisteminden haberdar olmalarını sağlayacaktır.

Vasfiye Bozdemir (44) iki çocuk annesi. "Bir benim oğlum değil atılan. Tüm gençliğin sorunu. Oğlumu okutmaya çok istedim. Rahmetli babası da çok istiyordu. Bunu bir görev, borç bildim. Oğlumdan haber bekliyordum. Gelmedi. Hep doğruyu söyledim. Her halde söyleyemedim.

Zaten hep bir kıym vardı. Hep huzursuzdum. Çünkü neden, okula göndermeyen bunun acısını bilemez, bugün başkasının başına gelen yamın benim başıma gelecekti. Yani bir benim devam değil bu, 40 bin öğrencinin davası. Bu öğrenciler atılacak da ne olacak. Yetkililerden bunu soruyorum? Atılarsa toplum, Türkiye zararlı çıkar. Gençler topluma kazandırılmalı.

Veliler herşeyden önce bir tek benim çocuğum deyip geçmemeli.

Sorunları bir bir sıralanırsanız önce 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasasının, öğretim sürelerini düzenleyen hükümlerine bakınakta yarar vardır. Bu yasaya göre, Yüksek Öğretimi kurumlarında ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilere, öğrenim süresi dört yıla kadar olan kurumlarda bir yıl, dört veya daha uzun süreli öğrenim yapan kurumlarda iki yıllık süre tanınmaktadır. Bu süreler sonunda en çok üç dersten başarılı olamayanlara iki yıl daha ek süre verilecektir. Öğrenciler bu süreler içinde öğrenimlerini tamamlamak zorundadırlar. Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık yapan öğrencilere ayrıca ek süreler tanınmıştır.

Örnekle açıklamak gerekirse, dört yıllık bir yüksek öğretim kurumunda okuyan bir öğrenci, altı yıl içinde üniversiteyi bitirmek durumundadır. Eğer bir öğrenci altı yılın sonunda başansız olduğu ders sayısını üçe indirmişse, bu öğrenciye iki yıl daha ek süre verilecek başansız olduğu ders sayısı daha fazlaysa ilişkisi kesilecektir.

Ancak yasa, birinci sınıfta okuyan öğrenciler için bir ayırmı yapmış ve yukarıdaki sürelerden ayrılmıştır. Buna göre, bir yüksek öğretim kurumunun birinci sınıfında öğrenime başlayan bir öğrenci, en çok iki öğretim yılı içinde, sınıf geçme esasına göre öğretim yapan kurumlarda birinci sınıfta, ders geçme esasına göre öğretim yapan kurumlarda ise, ilk iki yılın tüm derslerinden başarılı olmak zorundadır. Eğer başansız olursa ilişkisi kesilecektir. Yasanın koyduğu genel ilkefer bunlardır.

Bir dersi ikinci kez alan öğrenci başansız olursa, bu öğrenci hakkında fakülte yönetimi kurulunun bir karar alması gerekecektir. Bu nedenle öğrencinin fakülte yönetimi kuruluna başvurusu gerekli değildir. Eğer fakülte yönetimi kurulu öğrenci aleyhine bir karar almışsa, ilgili öğrencinin bu karara karşı üniversite yönetim kuruluna

Üniversitelerden öğrenci atılmalarına ilişkin tartışmaların yoğun olarak yaşandığı şu günlerde üzerinde tartışılan sorunlara açıklık getirmek amacı ile Sayın Nevzat Helvacı'ya sorular yönelttik.

Nevzat Helvacı “Öğrenci kıyımını önlemek için gerekli önlemler gecikmeksizin alınmalıdır.”

ilüvaz etme hakkı vardır. Üniversite yönetimi kurulunun kararına karşı idari yarıya başvurma yolu da kuşkusuz açıktır.

İdari mahkemeye iki şekilde başvurulabilir. Bunlardan birincisi, öğrenci sınıfında ilgili dersten başarılı olduğu kanısımda olduğu halde başansız sayılmasıdır. Bu başvuru o dersten notun düzeltilmesine ilişkindir. İdare mahkemesi, seçeceği bilirkişilere sınav kağıdını incelettirir, onların vereceği nolu göre davayı kabul veya reddeder. İkinci başvuru nedeni, yasanın yanlış yorumlanıp uygulanmasıdır. Örneğin uygulamada, bir dersi iki kez alan bir öğrenci son sınavda başansız olursa üniversiteyle ilişkisi kesilmektedir. Halbuki yasa, bir dersin kayıtlı devam, arasınav ve uygulama koşullarını iki yıl daha yerine getirmeyenlerin ilişkilerinin kesilmesini öngörmüştür. Son sınavdaki başansızlık ilişki kesme nedeni olarak gösterilmemiştir. Yani bir öğrenci bir derse kaydını yaptırmış, devam etmiş, arasınavlarına girmiş ve eğer varsa uygulamalarına katılmış fakat son sınavında başarılı gösterememiş-

se, bu öğrencinin ilişkisi kesilemez, ilişkisinin kesilebilmesi için yasanın öngördüğü ek süreleri kullanmış olduğu halde başansız durumuna düşmüş olması, ya da ek süreleri kullanması durumunda da öğrenimini tamamlamıyacağına anlaşılması gerekir. Örneğin dört yıllık öğrenim kurumundaki bir öğrenci, beş yıl tamamladığı halde henüz ikinci sınıfta ise, bu öğrencinin belirtilen süreler içinde öğrenimini tamamlaması olanaksızdır. Bu yüzden yasanın yorumlanıp uygulanması durumunda idari yarıya başvurulabilir. Nitekim İzmir 2. İdare mahkemesi'nin bu konuda verilmiş kararda vardır.

Birinci sınıfta ilgili sorunu iki yılın durumu gözönüne alarak yanıtlamak gerekir. Eğer bir öğretim kurumunda sınıf geçme esasına göre öğretim yapıyorsa ve bir öğrenci iki öğretim yılı okuduğu halde ikinci sınıfta geçmemişse ilişkisi kesilecektir. Ders geçme esasına göre öğretim yapan kurumlarda, iki öğretim yılı içinde, ilk iki yılın tüm derslerinden başarılı olmak gerekiyor.

İlk iki yılın derslerinden biri ve birkaçından iki öğretim yılı geçtiği halde başansız olan bir öğrenci, ikinci veya üçüncü sınıfta geçmiş olsa bile ilişkisi kesilir. Yasa bu noktada, birinci sınıf öğrencileriyle diğer sınıflardaki öğrenciler arasında eşitsiz bir ayırmı yapmıştır.

Bu konu ile ilgili özel bir duruma değinmek gerekiyor. 1984 yılında çıkarılan 2984 sayılı yasa ile bir öğrenci affı getirildi. Bu yasaya dayanarak bazı öğrencilerin yeniden kayıt ve intibakları yapıldı. Bu işlemler ikinci yılının ortasında yapılmış olmasına karşın, öğrenciler o yılın derslerinden sorumlu tutuldular. Bu durumdaki öğrencilerin, tanımasını okumadıkları bir yılın sonunda başansızlıkların, yanlış bir uygulamanın sonucudur. Eğer bu başansızlık ilişki kesme nedeni olmuştysa, idare mahkemesine başvurulmasının yararlı olacağı kanısındayım.

Üniversitelere bağlı yüksek okullarda, öğrenim süresi dört yıldan az ise, bu okul öğrencilerine bir yıl ek süre tanınmakta, eğer bu sürenin sonunda başa başa seç olunan ders sayısı üçten fazla değilse iki yıl daha öğrenim hakkı verilmektedir. Örneğin iki yıllık bir yüksek okulun üç yılda bitirilmesi gerekir. Üç yılın sonunda başansız olunan ders sayısı üç veya daha fazla indirilmişse bir yıl daha öğrenim hakkı verilmektedir. Üç yıl içinde başansız olunan ders sayısı en az üçe indirilmemiş veya üç derse indirilmiş olanlardan bir yıllık ek sürede kalan derslerin tümü verilmemiş ise, ilişki kesme işlemi yapılır.

Bu okullarda birinci sınıf dersleriyle ilgili durum, diğerlerinden farklı değildir. Bu sınıf için yukarıda açıkladığımız durum, tüm yüksek öğretim kurumları için geçerlidir.

Büldüğü gibi idare mahkemesi kararları, devacı kişi ile davalı idare arasındaki uyumsuzluğu çözümlenmektedir. Bu nedenle bu kararlarsadece davanın tarafları bakımından bağlayıcıdır. Benzer durumda olup da dava açmamış olanlar, bu kararın örnek göstererek kendi durumlarının düzeltilmesini isteyebilirler. Ancak idare bu isteği uymazsa bundan ötürü bir sorumluluk doğmaz. Başkası hakkında verilmiş bir idare mahkemesi kararına dayanarak hak isteminde bulunan bir kişinin, isteği reddedildiği için, reddedenler aleyhine bir yaptırım uygulanmasını istemeye hakkı yoktur.

Kuşkusuz ki iyi niyetli bir yönetim, verilmiş bir mahkeme kararını gözönüne alarak benzer durumdaki olanların durumunu düzelterek hem eşitliği sağlamış olur, hem de onların dava açmasından doğacak yargılama giderlerinden kurtulur ve emek israfını önler.

Son olarak şunu söylemeliyim ki çetin bir yarış kazanarak üniversiteye girebilmiş gençlerimizin biçimsel yorumlara elverişli yasa maddelerine dayanarak harcanması isabetli değildir. İlişki kesme biçiminde ortaya çıkan öğrenci kıyımını önlemek için gerekli önlemler, gecikmeksizin alınmalıdır. ●

40 bin öğrencinin hepsi mi geri zekalı? Velilerden çocuklarına sahip çıkmalarını ve yetkililere seslerini duyurmalarını istiyorum.

Ben dekanı çıktım. "Çocuğunuz gayret etseydi, elden gelen bir şey yok" dedi. Ne yapalım bu çocukları dedim, atalım mı, öldürelim mi? "siz politika yapıyorsunuz, sizi meclise almalı" dedi. Ben böyle şeyleri istemiyorum. Çocuklarımızın sorunlarına bir çözüm bulunmasını istiyorum. Gençlik suçlarını.

Düşünüyorum, nereye gidilmezse ne yapılması icab ediyor? Sayın YÖK başkanı, Sayın Başbakanı talebe olmamızla mı? Tabii zor şartlarda okumadılar talebe durumunu bilemezler.

Öğrenci velileriyle birlik olalım. bunu izah edelim.

Bayramoğlu'nun alması, 15 yıl önce İstanbul'a yerleşmişler. Marangozluktan emekli olan Necmettin Bayramoğlu 34 bin lira emekli maaşı ile oğlunu okutmaya çalışıyor. Marmara Üniversitesi'nde okuyan oğlunun 4. sınıf

öğrencisiyken 3. sınıf dersinden vize alamadığı için atılmış.

Şaşıktık kaldık! Bütün sınıflarını başarıyla geçmişti. Biz varlıkla okutmadık onu. Bir emeklik maaşıyla yaşıyoruz. Bizleri affetmeleli gerekmiyor mu? Bunca harcanan emek ne olacak?

Öğlumuzun okuldan atılmasına sebep olan maddenin kaldırılmasını istiyorum. Bunun için elimizden gelen her şeyi yapacağız. Bunun için Cumhurbaşkanına, Başbakan'a ve Meclis başkanına, öğlumuzun atılmasına neden olan maddenin kaldırılmasını, bizim olan sorunlarımızla da ilgilenmelerini öğlamak için başvuracağız.

Bu sorunların çözümünü için veliler olarak bir araya gelmeyi düşünüyorum. Yukarıda yapacağımızı söyledığımız başvuruyu beraber yapabilirsek, dileğimizin, harcadığımız emeğimizin daha iyi gözönüne alınacağına inanıyorum.

Aysel Ergeç, kocasının ölümünden sonra bir birimde çalışmaya başlamış. Bir kız bir erkek çocuğundan kız İstanbul

Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okutan 1. sınıftan 3. dersten veremediği için okuldan alınmış.

"Kızımın atıldığını duyunca şoke oldum. İkinci sınıfın derslerine devam edip vize almıştı. Bu nasıl uygulama? Biz yıl kayıtlı için üzülürken okuldan atıldı. Zaten binbir sorunla okuyan çocuklarımızın başarısızlık bedeli bu kadar yıkıcı olmamalıydı.

Üniversite sorunları öğrencileri okuduğu kadar, onların çeşitli olanaklılıklar içinde okutmaya çalışan biz aileleri de doğrudan ilgilendiriyor. Bu konuyu çözüme ulaştırmak için yetkililere durumu açık çözüm isteyeceğim. Gerekirse dava açıp öğrencileri boşluğa, umutsuzluğa iten böyle bir uygulamanın kaldırılmasını isteyeceğim.

Bugün ortak durumda olan ailelerle biraraya gelmek istiyorum. Çalışmak zorunda olduğum için zamanımı kıstı ama çocuklarımızın geleceği için her türlü çabayı harcamaya hazırım. Tüm velilerin de aynı çabayı göstereceğine eminim.

Yann Ocak '85 sayısında (41) Dünya Gençlik Yılı'nu (DGY) karşılayarak şunu öngörüyordu: "Bir yıl boyunca, gençliğimizin sorunlarını saptayıp gündeme getireceğiz, herkes tarafından ve her türlü kitle iletişim aracıyla tartışılmasını sağlamaya çalışacağız, çözüm yollarını ve araçlarını arayıp bulacağız, sorunların çözümü için elimizden gelen her şeyi yapacağız. Ve gençliğimizi koakoca bir gelecek idealine hazırlayacağız."

Aradan bir yıla yakın bir zaman geçti. Bu sürede DGY için çok şeyler söylendi, yapıldı. Elbette, yapılanlar kadar söylenenler için de bizim açımızdan gençliğin kendisine ait olanlar özel bir önem taşıyor. Bu bağlamda yaptığımız söyleşilerden söz etmek istiyoruz. Söyleşilerin konusunu kabaca 'DGY ve ülkelerinin yorumu ve bu ülkelerin ülkemiz özelinde değerlendirilmesi ile gençliğin toplumsal yaşama katılması konusundaki düşünce ve öneriler' oluşturuyor.

Söylenenleri yapılanlarla birlikte değerlendirmek istiyoruz. Bu, bugüne dek yaşanan sürecin (düşünce ve eylemin bütünlüğü açısından) doğru bir değerlendirmesini yapmayı ve gelecek için (dünden devralınan deneyimle) öngörülerde bulunmayı, böylece yarına sorumluluk ve görev bilinciyle bugünden hazırlanmayı da olanaklı kılacak.

Gençlik DGY hakkında nedününilyordu? Bir bölümü geçmiş yılların olumsuz deneyimlerinin de etkisiyle - bu yılın da "lafta kalacağı", "geçştirileceği" kuşkuyla bakıyorlardı 85'e. "İster istemez insan düşünüyor, acaba bu dünya milletleri düzeyinde bir aldatmaca mı, uyutmaca mı diye". Çünkü "bugüne kadar gençlik için yapılmak istenen şeyler hakkında söz verilmesine, ama hiç bir şeyin yapılmadığına çok tanık olmuştuk". Ancak, çoğunlukta olan görüş (ki giderek ağırlık kazanıyordu) 85'in Katılım-Gelişme-Başarı (KGB) ilkeleriyle DGY olarak kabul edilmesinin "bu doğrultuda, gençliğin sorununa yaklaşımda olumlu bir adım, bir başlangıç" olduğu idi. Süretilen savaşların, bir nükleer savaş tehlikesinin gerikalmışlığın, diktatörlüklerin, baskı rejimlerinin kökünün hala kazanmadığı günümüzde 1985'in KGB ilkeleri çerçevesinde dünya gençliğine armağan edilmesi "anlamlı", "söyündürcü" bir gelişmedir. Ama bir şartla: "Gençlik Yılı, dünya gençliği açısından ileriye dönük çalışmaların yer

GENÇLİK YILI BİTERKEN

Karikatürler : TAN ORAL

Erhan Cömert

aldığı ve bu konuda mesafe kaydedilen bir yıl olmalı". "Gerçek anlamda bilinçli bir çabayla gençliğin sorunlarına sahip çıkılmasa ve çözümlerin aranıp yaşama geçirilmesi gerek". "Yani,

nihai amaç gençliğe bir yılın armağan edilmesi değil, sorunlarına çözüm getirilmesi olmalı". "Bu uğraş bu yıla sınırlı kalmayıp sonraki yıllarda da sürmeli". Ta ki KGB kavramları 'ağzın aldatıcı piliginden ve sözlerle kalırdır, ateş gibi, ırmak gibi, bir buğday tanesi gibi dini ve saydam'2 gerçekler-olana dek.

Dolayısıyla, sözkonusu olan bir kutlama değil, KGB ilkelerini hedef alan bir kampanyadır. BM ilke kararları ve önerileri de DGY'nı bu anlamda değerlendirmektedir.

Sovyet gençliği bu yıl evsahipliğini yaptığı 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ni gerçekleştirirken çeşitli ülkelerin gençlik ve öğrenci dernekleri, örgütleri vb ulusal ve uluslararası düzeyde etkinlikler düzenlediler. Sosyalist ülkelerde de demokrasinin tüm kurumlarıyla işlediği ülkelerde gençlik bu etkinlikleri resmi kurumların desteğini de alarak ya da demokratik halden kullanıp onlara karşın (NATO üyesi illerde üsere, süzelerle karşı barış gösterileri gibi) örgütlendiler.

Ülkemizde ise hükümet DGY'nı "geçistirmeye çalıştı". "Önce ilkelerin içerikleriyle oynadılar". "Katılımın engellendiği, gelişimin yadsındığı, silahlı bir tavır alınarak günümüz Türkiye'sinde elbetteki katılım eşittir iştirak, barış eşittir huzur mantığı aşılanacaktır". "18 yaşa oy hakkı verilmesine karşı çıkan, dernek kurdurmaya ve daha birçok yasaklamalar kutlayabildikleri.. kendilerince, gençlik yılını kutladılar". "Disco müziği eşliğinde çalgın eğlenceler düzenlendi, gençler köy çeşmelerinin yapımına iştirak ettirildi, TRT de gençliğe öğüt içerikli spotlar yayınladı.. Hep görüntü kurtarmak için". "Kimse gence senin derdin ne- diye sormadı".

Oysa "beklenen böyle bir yıl değildir". "Genç-

GENÇLER NASIL DEĞERLEN DİRİYOR?

Tuna Özkan (Ege Üniversitesi)

DGy'da üniversite gençliğimiz başanlı bir sınav verdi. Resmi makamların "destek görünümü baskılanması" karşı yılmadı, hakkını aradı, üzerine düşeni yaptı. Akademik demokratik talepleri için örgütlendi, yasal baklaından almak istedikler, mahkemelerde başvurdu kazandı.

Bence DGY'da en önemli kazanım öğrenci dernekleridir. Üzeri ve demokratik üniversite için, "katılım" için, demokrasinin yerleşmesi için öğrenci dernekleri gerekli. Birçok genç insan uğraştı, kazandı, medeki örgütlenmesini kurdu. "Gelişme ve barış" için dimidi.

Gençlik yılında gençlik korku ve yalınadık çemberini kurmuştur. Uluslararası dayanışma ve barış gerçekleştirmiştir. Devlet gençliği yalnız bırakmamıştır. Göstermelik birkaç panel ve toplantı yüzysel kalmış, gençliğin sesi olmamıştır.

DGY'de "çalışan" gençlik, daha da yoksullaşmış, ekonomik aham göcü düşmektedir. "Gelişme" ama çalışan gençliğin yoksullaşma sürecinin geliştirilmesi, sendikal örgütlenme hakkının kısıtlanması.

Böylece genç af için ümitte beklemiş ama toplumsal barış için af ta çıkmamıştır.

Sonuçta gençlik sınavını yüz akyıla vermiş sayılır.

Levent Şen (EU Tekstil Müh. 2. Sınıf)

Artık bu yıl geçiyor. Öneriler verildi, tartışmalar yapıldı (bu yılın nasıl değerlendirileceği hakkında) ve bunlar yapılmaya çalışıldı. İsteyebildiğimiz kadar ile yurt dışındaki Gençlik örgütleri oldukça aktif idiler. Ülkemizde ise yeni yeni kurulmaya başlayan derneklerin, dernek çalışmalarının bu yıla rastlaması acaba bir bekleme sonu mu, yoksa bu yılın getirdiği bir ilham mı? Tartışılır, ama bence ilke de doğru.

Bu yıl ile ilgili göstermelik çalışmalar dışında bence Gençlik Yılı gelecek için bir başamak olacaktır. Zaten gençlik ile ilgili çalışmalar bir yıla sınırlanmamalı. Gençlik her zaman gündemde olduğuna göre bu etkinlikler sürmelidir.

Voyuel Dönmez (E.U. Tıp Fak. 1. Sınıf)

Bu yılın, gençlik yılı olması bana başta sevindirici gelmişti. Ancak, dünyanın birçok yerinde, gençler spor gösterileri, gençlik gösterileri, barış mitingleri düzenlerken daha doğrusu düzenleyebiliyorlar- bizler yalnızca toplumda genç sayılan grubu girdiğimiziz öğren-dik. Kuşarsa, gençlik yılı benim için atadan bir yıl oldu yalnızca.

Mücahit Altıntaş (E.U. Tıp Fak. 4. Sınıf)

Gençlik yılı olarak ilan edilen 1985 yılında, bugüne kadar aayın büyüklüğümüzden bana ulaşan bir mesaj, yardım veya samimi bir teşvik alamadım. Bu yılı neden gençlik yılı seçtiklerini ve ne yapılmak istendiğini de anlamış değildim. Tüm genç arkadaşlarımızın gençlik yılını ancak kendi aralarında kendi başlarına kutlayabildiklerini tanıyorum. Ne yapılabildiği sorusuna gelince, eğitim açısından ücretsiz sinema gösterileri, tüm yıl içinde gençlik, gençliğin beklentileri, sorunları, istekleri için alan canlı bir TV yayını tiyatrolarda, sinemalarda ve tüm eğitim, sosyal, sportif etkinliklerde, bir yıl içinde olsa, gençlere indirim fırsatı sağlanabilirdi. Tüm genç arkadaşlarımızın gençlik yılını kutlamam.

Fatma Ayık (E.U. Tekstil Müh. 2. Sınıf)

Doğrusu gençler için bir şeyler yapıldı diyemiyorum. Atında çok şeyler yapıldı da, yapılanlar gençliğin yararına değildi.

Östere yapılan samimi aileleri etkilerken, gençler de bundan paylarını aldılar, doğal olarak. Pahalı kitap-larda okuyucu sayısını büyük ölçüde düşürüldü. İki katına çıkarılan barçları okuma (eğitim) örgütleri biraz daha küçüldü. Yine % 100 artan yemek fiyatlarıyla birçok öğrenci boş mideder-

Gençlik Yılı'nı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu yıl yapılanları yeterli buluyor musunuz? Gençlik bu yıl nasıl geçirdi? Bu konuda düşüncelerinizi kısaca belirtir misiniz?

ler bu yılın adına gelişmeler kaydedilebilmeli, sorunlarını dile getirecek, kendilerini savunacak olanaklara sahip olabilmelidir. Doğaldır ki, "büyüklerinden" olumlu çabalar beklemeyen gençler üstelik onlara karşın DGY'na ancak kendilerinin sahip çıkabileceklerini biliyorlardı (ya da çok geçmeden anladılar). "Gençlik vaad edilenleri ve uygulananları görüyor".

DGY'nın ülkemiz özelinde ilk önemli kazanımı, GY bağlamında katılım, gelişme, barış vb kavramların ve gençliğin sorunlarının geçmiş yıllara oranla daha geniş boyutlarda tartışılması oldu. Özellikle gençlik, eleştiri-özeleştiri bitünlünde sorunlarına daha bilinciyle olarak eğilmeye başladı. "Öncelikle gençliğin toplumsal rolü açığa kavuşmalıdır. Toplumda yermiz nedir, ne işe yarıyoruz, kimlere sorumluyuz, bizden ne isteniyor, neler istemeye hakkımız var?"

Ülkemiz gençliği ağır sorunlar altında yaşıyor. "Üniversitelerinde özerkliğin olmadığı, hapishanelerin gençlerle tıklım tıklım olduğu, işsiz genç sayısının gittikçe kabardığı, gençlerin tüm sosyal/kültürel etkinliklerden uzak tutulup kahve köşelerine itildiği, herşeyden önemlisi ona kuşkuyla yaklaşılan ve bir dönem sorumlusu sayılan gençliğin her yönden kısıtlandığı bir ülkede" yaşıyoruz. Yüksek öğrenim parası, 40 bin genç üniversiteden atılmak isteniyor, öğrenci demekleri engellenmeye çalışılıyor, aşırı ücret çağdaşı düzeyde, zamların ardı arkası kesilmiyor, yozlaşma her slanda körükleniyor, gericiilik ciddi bir tehlike boyutlarına ulaştı, sendikal haklar pratik anlamda yok edilmiş durumda, yüzlerce idam kararına onay bekliyor, genel af istemi kulak ardı ediliyor, her yerde siyasal baskılar, yasadışı ve keyfi uygulamalar...

Bu koşullar altında yaşayan gençlik ise "ekonomik ve siyasal alanda alınan bitün kararlarla dışlanmıştır". "Gençlik soyutlanmak istenen, güvenilemeyen bir kitle." Üstelik bunun da ötesinde -dahası, yaratılmak istenen güvensizliğin gerektirdiği- 12 Eylül öncesi'nden bir anlamda gençlik sorumlu tutulmakta, "bu dönemin ağır faturası gençlerin üzerine çıkarılmaktadır". Bu demagoji hem gerçek sorumluları gizliyecek, hem gençliği toplumdaki soyutlayacak, hem de gençliği kuşku, güvensizlik, suçluluk duygularıyla edilgin, auskun bireyler haline getirecektir. Ama tutmadı. En doğal istemlerini sunduklarında soruşturmalara uğrayan, gözaltına alınan gençler hilkümetin neyi suç, kimi suçlu olarak gördüğünü göstermek istediğini kendi deneyimleriyle öğrendiler. Üniver-

site öğrencilerinin yargı kurumlarına bu denli çok başvurmalarının bir nedeni de gençliğin bu suçluluk demagojisinin etkisinden sıyrılmaması olsa gerek. "Gençlik yılında bize düşen, sorumlusu olduğumuz şeylerden, suçlu gibi işlem görmemiz gerektiğini haykırmaktır".

Kuşkusuz bu bilinçlenme süreci tek tek her genç için gerçekleşmedi. "Gençlik sorunları cinsellik, kuşak çatışması, bireysel bunalım biçimlerinde gündeme getiriliyor. Bu doğrultuya saptırılan gençlik sorunu doğru koyamadığı için çözümü yanlış yerde arıyor, gelişmekten öte getiriyor."

Gençlik özeleştirisini yaparken bilinçlenme sürecinin sancılarını, zor yanlarını da görüyor. "Suskunluk içindeyiz. Pasif, hareketsiz bir duruma geldik. En temel konularda, en haklı olduğumuz konularda dahi susuyoruz". Oysa "katılım olsa idi belli gençlik düşüncelerini haykırabilirdi".

Böylece, katılım gündeme geldi. Gelişim'i ele alırsak, karşımıza "bireysel ve sistemsel çabalarla çözümlenemeyecek olan" sorunlar çıkar. Bireysel gelişme bağlamında beslenememe, kültür-sanat-

spor etkinliklerinin önündeki olanaksızlıklar ve engeller gibi ya da (toplumsal anlamda) azgelişmişlik, ekonomik ve politik dışa bağımlılık ve heralandalı gericiilik gibi. Tüm bu sorunların çözümünü ise ancak siyasal iktidar üzerinde bir baskı gücü olabilmek koşuluyla, katılım'la olmalıdır. Genç barış için savaşında da katılımı gerçekleştirmek önkoşuldur. "Mahkemelerimizde barışı savundukları için insanlar yargılanıyorlar. Çocuklara Barış ismi verilemiyor artık. Her gün aramızdan hangi arkadaş çekip kopacakları diye bekliyoruz. Bu mudur barış ortamı?". "En ufak bir hareketlerinde kaba kuvvetle karşılaşan bir gençlik nasıl tam bir barış içinde olabilir?"

Giderek gençler "toplumsal yaşamın her alanına katılma, söz hakkına sahip olma ve bir baskı unsur olabilmek" zorunluluğunu kavramaya başladılar. "Kendinin ve toplumun geleceğini ilgilendiren tüm karardan etkilenmek için gençlik örgütlenmeye girişmeliydi". Çünkü "demokrasilerde kendini yönetme yeteneğini kazanmış, bunun kurumlarını oluşturmuş, özgür bir toplum vardır."

Katılımı somutlamaya gelince, önce bazı kaygılar vardı. Bu koşullarda elle tutulur bir kazanımın elde edilemeyeceği düşüncesi yaygındı. "Katılacağız ama nereye? İşsizler ordusuna mı, hapishane hiyerarşilerine mi?" Oysa gençlik toplumsal yaşamda "ancak örgütlenerek bir baskı gücü oluşturabilir. İsteklerini böyle duyurabilir, siyasal otorite üzerinde ancak böyle etki edilebilir". Gençlik başlıca üç alana katılımı öngörüyordu: İlk, öğrenciler için öğrenci demekleri, işçi gençler için çıkar demekleri ve sendikalar biçimindeki mealeki sendikal örgütlenme. İkincisi, spor-sanat-kültür demekleri, kulüpleri vb. biçimindeki bu alanlardaki katılım yolu. Bir de 18 yaşa oy hakkı istemine somutlaşan, siyasal yaşama katılım. "Gençler 18 yaşında idam edilebilirler ama seçme-seçilme hakkına sahip değillerdir". Gençliği bu ve benzer engellemelerle siyasal yaşamdan uzak tutma girişimleri gençliğe yönelik bilinen politikadır.

Gençlik katılımı bağlamında neler gerçekleştirdi?

Umulanın tersine ve onca zorluğa, 'engele' karşın gençlik kültür-sanat alanında yaratıcı çalışmalar gerçekleştirdi. Gençlerden oluşan amatör tiyatro, müzik topluluğlarının, karikatürcülerin, fotoğraf, halk oyunları gruplarının, genç şair, yazar sanatçıların sayısı artmaktadır. "Gençlik, bu pompalanan yozlaşmanın etkisinde kalmamak,

le' dense görüyorlar. Herşeye rağmen yaşama iyimser gözle bakıp, sevdiğiyle kol kola geçen gençler de milli ahlakımıza aykırı denilerek toplumdaki soyutlanmak istendi. Ve, sanırım en önemlisi, son bir kaç aydır gazete sütunlarından düşmeyen atılma olayları, 40 bin dolayında genç serseriliğe itildi. Yine; gençlik yılında da binlerce genç işsizdi. Okulda atılanlarla işsizler ordusu biraz daha büyüdü.

Fikri Sarakaya (Birleşik Alman İlaç Fabrikası İşçisi)

Bence dünya gençlik yılı, dünya gençliğin kendisini istediği gibi yetiştirmesi, söz sahibi olması, ülke yönetimine ve kararlara katılımı, kalıcı bir dünya barışı için etkin rolü oynayacağı vb. için Birleşmiş Milletler tarafından 1985 yılı Dünya Gençlik yılı ilan edilmiştir. Tüm bunların olması için de örgütleniş, akademik-demokratik ve sendikal bakılan olan, bu hakları özgüvenle kullanabilen, kendi öz örgütü ile sesini duyurabilen, dünya gençliği ile dayanışmaya içine girebilir bilinçli bir gençlik gereklidir.

Şimdiki gençliğe baktığımızda gençliğin yılında gençliğimiz susturulmuş, horlanmış, hapishane malikumu edilmiş, en doğal hakkı olan örgütlenme hakkı, demokratik, akademik ve sendikal hakkı elinden alınmış, dünya gençliğine kapalı tutulmuş bir gençlik karşımıza çıkar. Mühyonlarca işsiz ve

bunun büyük bir bölümünü oluşturan gençlik, işsizlik içinde kıvrılıp durmaktadır. Çalışmalar ise az bir ücretle çalışmaktadır. Sendikaları özgürce seçememek, yarıya güvence bakamamakta. Her zaman işten kovulma tehdidi ile karşı karşıyadır. Öğrenci gençliğin okuma özgürlüğü hergün biraz daha kısıtlanmaktadır.

Hüseyin Çalı (İşçi)

Somut olarak hiç bir şey yapılmadı. Oysa gençliğin dünya barışına aktif olarak katılması gerekiyor. Saldırı bırakıcılıktan kurtarılması, gençliğin yaşama, eğitim, ülke yönetimine katılması gerek diye düşünüyorum.

Ama bakıyorum ki bunların hiç biri olmadı. Tüm haklardan yoksun hatta var olanların bile kullanılmaması söz konusudur. Örneğin işçi gençlik sendikalarını patronun baskısı altında seçmekte ve işten atılma korkusu ile karşı karşıyadır. Sesini duyuracağı bir örgüt olmadığı için kendi sorunlarıyla başbaşa kaldı.

Üzülte dünya gençlik yılında somut olarak gençlere çeşitli haklar tanınması, dünya barışı için duyulan hale getirilmesi gerekirdi.

GAZETECİLER NASIL DEĞERLENİR?

Sizce basın gençliğe yönelik sorumlulukları nelerdir? Gençlik yılı değerlendirilmesinde nasıl somutlayabiliriz? Bu yılı ele aldığımızda basın bu sorumluluğunu ne ölçüde yerine getirmiştir? Bu konuda düşüncelerinizi kısaca belirtir misiniz?

İlhan Selçuk CUMHURİYET

B.M.'in 1985'te gençlik yılı olarak sapıtması bir bakıma yarattı olmuştur. 159 üyeli bir örgütün bu tür girişimleri konuyu çeşitli yönleriyle gündeme getirir. Tartışmalar, öncüler, düşünceler ileni sürüyor. Ne var ki dünya boyutlarında kimi gelişmelerle sorunların çözümlenemeyeceği de aşikar. Çünkü dünyanın her yanında değişik toplumlar yaşamaktadır. Fransız gençliğinin sorunlarıyla Şah gençliğinin sorunları bir olmaz. Geçenlerde ajanslar haber verdiler. Gazeteler yayınladılar. Şilide üniversite kampüsüne giren Pinochet'in askerden 600 dolayında genci öldürdü. Güney afrikada beyaz yönetime karşı çıkan siyah gençliğin sorunu kuşkusuz İngiltere'deki gençliğin sorunlarından daha başka nitelikler taşıyor. Bütün dünyanın gençliği hem ortak değer yargılarını paylaşmalı, hem de sorunlarını somut biçimde tanıyıp değerlendirebilmeli. Türkiye'de gençlik sorunu yalnız üniversite gençliğinin boyutlarına indirgenmemeli. Bütün ülkenin boyutlarına oturtulmalı ve çağımızın sorunlarıyla birlikte düşünülmesi. Gençliğin bilinci ancak böylece işyacaktır ve gençlik yılının anlamı bu çerçevede açıklanabilecektir.

yaratıcı ürünler ortaya koymak için bir araya gelmelidir. Ancak birlikte yapılan bu çalışmalardan gelecekteki kültürel ve diğer alanlardaki gelişmelerin tohumları atılmış olur. Müzik, tiyatro, yazın, spor vs alanlarda çalışmalar yapmak için bir araya gelmeli-kurumlar oluşturmalarıdır. Bu birlik ve dayanışma ekonomik ve fiziksel sorunları çözenin de, her tür baskı ve engellemeleri göğüslemenin de biricik yoludur.

Çalışan gençliğin sorunları diğer işçilerden pek farklı değil. Bu yüzden katılım bağlamında çalışan gençliğin önünde zorlu ve uzun bir yol var. Çalışan yığınları içinde özgül bir konumda olan çırakların ise en azından örgütlenememe gibi ayrıcalıklı ve büyük bir sorunları da var.

Okuyan gençliğe gelince: DGY'nda yaşanan en önemli olay, üniversite gençliğinin Öğrenci dernekleriyle (ÖD) yaptığı atılım oldu. Belli nedenlerden ötürü yalnızca gençliğin değil, toplumun da dinamik bir kesimini oluşturduğunu söyleyebileceğimiz üniversite gençliği ÖD olarak örgütlenmeye girişti. Uzun ve zorlu bir süreçten sonra bugün bir kısmı demek çalışmalarına başladılar bile. Ardımlar, paralı eğitim, barınma ve bedava gibi büyük sorunlarla yüz yüze olan ÖD, öğrenci kitlesinin desteği ve kendi öz kurumlarına "katılım"ları ile etkisini üniversite dışında, toplumsal yaşamda da duyurabilecek önemli dönüşimler, kazanımlar elde edebilirler.

Böylece (anlatı yanıtlarına da yoğun olarak yansayan) en önemli hedeflerden birine ulaşmış durumda. Artık öğrenci gençlik olsun, tüm gençlik ve onların akademik demokratik istemlerinin yanında olan herkes pratikte de bu kazanımı birlikte korumalı, geliştirmelidir. Daha başvurularını yapmış ve yapacak olan ÖD'lerin önünde bilinen engeller, leşyi uygulamalar durmaktadır. Çalışmalarına başlayan ÖD lerine karşı yeni engeller çıkarılacağına varsayabiliriz. Kuşkusuz pek çok şey başlanmıştır, ancak bunlar yapılması gerekenlerdi ve daha pek çok şey başlanmalı.

Yaşanan bir yıl söylemenler ve yapılanlarla değerlendirmeye çalışırken önemli bir noktayı vurgulamak isteriz: Gençlik "üzzerindeki ölü toprağı" atıyor, silkiniyor. Ancak daha çok "toplumsallaşmalıyız. Tembellik, mislielik olmamalı yaşamımızda. Ancak o zaman sorunlarımızı gur bir sesle dile getirebilir ve çözümlerini ortaya koyabiliriz. "Bu bilincin giderek benimsendiğini gördüğümüz gençlikte bir başka önemli gelişme ise gücü güçlenen ve ayağı yere basan bir "demokrasi bilinci". Gençlik bu yıl rahatça diyebi-

liriz ki şu son dört-beş yıldan çok daha açık bir biçimde kendi istemlerini demokratik istemlerle birleştirerek savunmaya başladı. "Bebeklerin açlıktan ölmediği, silahların pazar bulmak amacıyla tüm dünya için yıkını olabilecek savaşlara göz yuman sömürgecilerin olmadığı, gençlerin kahve köşeleri yerine enerjilerini işyerlerinde tükettikleri, rahatça okuyup yazabildikleri, bir araya gelip uygarca tartışabildikleri, birbirlerine soru soran ve kuşkuyla yüzlerle bakmadıkları, umut, mutluluk ve yaşam sevgisiyle dolu gözlerle dünyaya baktıkları bir toplum" özemlerini demokrasiyle birleştirdiler. Gençlik bu özlemi kültür-sanat alanında ürünleriyle yansıttı, istemlerini bir ölçüde savunan siyasi partilerin mitinglerinde, panellerinde en büyük kalabalığı oluşturdu, enidemokratik uygulamaların peşini bırakmayarak yarı yoluna başvurdu, basında teşhir

etti, özlemlerini, kavgasını, kendi gerçeklerini tür-külleriyle yaşatan Ruhi Su'yu ölümünde de yalnız bırakmadı.

Bütün bunlar gösteriyor ki "sorunlar yalnızca gençliğin değil, tüm toplumun sorunlarıdır. Bir çözüm aranıyorsa hep beraber aranmalıdır. Biz uzaylı değiliz, yaşadığımız toplumun bir parçasıyız."

Geriye dönüp baktığımızda önümüzdeki yıllar için boş yere umutlanmadığımızı görüyoruz. Yaşanalar - küçük yada büyük- gençliğin elde ettiği kazanımları kolay kolay bırakmayacağını gösteriyor. Dahası, ÖD olgusunda olduğu gibi örgütlü, sürekli ve geniş boyutta bir atılımın boy verdiği görülmektedir. Ancak bir kez daha yineleyelim, gençlik açısından da; akademik, demokratik, sosyal, kültürel kazanımlar elde etmenin tek tutarlı ve etkin yolu ancak ve ancak "savaşla, bilmadan demokrasi mücadelesi nin yürütülmesi" dir.

Oktaç Ekki HORRİYET

Öyle sanıyorum ki birçok konu veya sorun gibi Gençlik Yılı da Türkiye'de "göstermelik" bir şekilde ele alındı. Bütün dünyaya madem ki böyle bir yıl'dan söz ediliyor biz de onların arasında görünüm der gibi bakıldı.

Ashıda bu sadece yazılı veya sözlü/görüntülü yayın organları için değil, resmi kuruluşlar ve 'Gençlik Yılı'na ilgi gösteren gibigösteren özel kuruluşlara açısından da böyle idi.

Bana kalırsa bunda hayret edilecek birşey yok. Çünkü Türkiye'yi yönetenler, bu topluma hizmet vetenler, hangi niteliklere sahip bir topluma karşı karşıya bulunduğunu çokluksa dikkate almazlar. Kendiklerine en doğru görünen ne ise onu yaparlar. Yani misliyeti, onun istediği malı veya insanımıza onun beklediği hizmeti götürmezler. Kendilerinin ürettiği mal satışı almanın veya kendilerinin verdiği hizmetin o halile yeterli saydın beklentiler.

Türkiye'nin nüfusu "genç"tir. Bunun nedenleri, bu konunun dışında kalır. Ama gerçek şu ki nüfusun yansımamız yüzde 42'si "genç" insanlar kızı içinde kalmaktadır.

Oysa bu insanları ne okutulmaları, ne okumakta olanları ne işsizlerinin, ne iş sahibi olanlarının ne sağlık

sorunlarıyla boğuşmalarının, ne aile yaşamalarının, ne "uyum" meselelerinin, ne kültür ihtiyaçlarının, ne spor yapmak için ihtiyaç duydukları tesislerin, ne misliyet ilgilerinin, ne cinsel sorunlarının, ne arkadaş ilişkilerinin, ne yurt dışıya çıkışlarının, kısaca aile geleceğinin hiçbir meselelerinin üzerinde durmaz. Bu konulara her biri, ilgiler bazından ancak "hammam narı"na kurtulacak ölçüde "ele alınırlar". Sonra kendi bakiere çekilir.

Basın, korkanın ki bu anlatılanların açısından bir istisna değildir. Gerçi bazı basın organları zaman zaman bu konulara eğilmekte ama, "gençlik" kitlelere yeterli bir biçimde hitap eden, onların sorunlarını bütün boyutlarıyla ortaya çıkaran ve çözümler arayan bir yayıncı henüz yapılmamış olmalı ki, bugüne kadar gençlerimizin "benimsenmeye değer" buldukları bir yayıncı organı görülmedi.

Bir ufak örneklerle sözlerimi bağlamak isterim: Hâlen üniversitelerimizde yüzbinlerce genç öğrenim görmektedir. Bu ciddi birer "yaşadık okuyucusu" olma gücüne sahip kitledir. Lütfen gazeteciler bakınız, bu, yüzbinlerce genç oluşturduğu kitlenin hangi konuları işlenmekte, hangisinin fakirlik veya işi-

versitesinde ceceteyen eden olaylar kamuoyuna yansımaktadır.

Siz eğer yeterli yayın yapılmaktadır. diyoruz ben size katılmaya hazırım.

Marin Güret MİLLİYET

Bana, sadece gençlik değil, tüm toplumsal kesimler karşısında onların sorunlarıyla ilgilenmekte aynı derecede sorumludur. Basın eğer, halkın gözü, kulağı ve dili ise, sorunları da kamuoyuna iletmek zorundadır. Yani tüm dikkatleri o sorun üzerinde toplayarak dolaylı bir biçimde sorunun çözümünde rol oynayabilmektedir.

1985 yılı Unvanları Gençlik Yılı. Türkiye'de gençliğin çok değişik ve geniş boyutlu sorunları vardır. En önemli eğitim ve eğitim sonrası gençliğin karşısına bir kabus gibi dikilen işsizlik. Daha ileriye bitirmeden ağırlığını hissettirmeye başlayan sorunları içinde bunların, çözümünü bulamadığı için de kararmışlığı götüren bir gençlik kitle-i var ülkemizde.

Başımız bizi ve en önemli işlevi haber vermektir. Kamusal burada basına düşen en önemli görev de sorunları kamuoyuna aktarmaktır. Bana bu işlevi ne derece yerine getirdi? Bu nokta

tartıdır. Gençliğin sorunları kuşkusuz bir "AIDS" hastalığı kadar kamuoyuna yansımada. Bu da bir gerçeklik.

Unutulmaması gereken bir noktayı hatırlatmak istiyorum. Türkiye'de yaşanan sorunlar sadece gençliğin sorunları değildir. Orçılık toplumsal kesimlerin kendisine özgü ama birbirinden hiçbir zaman ayrı olarak değerlendirilemeyecek sorunları vardır. Gençliğin sorunları da bu sorunların bir parçasıdır.

Feyzi İlepenkal NOKTA

Başının gençliğe karşı olan sorumluluğundan soyutlamak çok zordur, ama elbette genç kuşağına, büyük Atatürk'ün gençliğe hitabesinde yerini bulan, farklı bir konuma da vardır. Bana göre basın her şeyden önce doğruyu söylemeli, doğruyu yazmalıdır ki, özellikle genç insanları bir ölçüde de olsa yanlışlara düşmekten kurtulsunlar. Ayrıca gençliğin bugün içinde bulunduğu sorunların üzerine gitmek ve çözümünü sağlayınca kadar peşini bırakmamak somut ödevler arasında sayılabilir. Gençlik ylında bannas birkaç göstermelik olay dışında gerekeni yaptığı kanunda değilim.

GERİDE KALAN VE KALMAYAN GENÇLİK YILI

Yasemin Çongar

Telefon numarasını çeviriyor, karşınıza çıkan ses kim olduğumuzu, nereden ve niçin aradığımızı söyledikten sonra, konuyla ilgili bir yetkiyle görüştürmeyi rica ediyorduk. Konuşmamızın kalan bölümü ise hemen her keresinde aynı tümcelele örülüyordu.

— "Öyle bizi yok burada..."

— "Ama hanımefendi, Gençlik Yılı Kutlama Programı bastırılmış. Programda adı geçen etkinliklerin düzenlenmesiyle kim ilgilendi?"

— "Vallahi, pek bilmiyorum. Sizi en iyisi A Bey'e götürüreyim."

(...)

— "İyi günler, A Bey. Efendim, Gençlik Yılı Kutlama Programınızda yer alan yitimin üstündeki etkinlikten hangileri gerçekleştirildi acaba? Bize yapılanları özetleyebilir misiniz?"

— "Bir düşünüyüm.. Evet, tabi yapıldı bir şeyler.. Mesela, çok güzel bir açılış törenimiz oldu. Sayın B ve C Beyler konuştular.. Bir de, galiba, Gençliğin Uyuşturucu Madde Alışkanlığı konulu bir konferans düzenlenmişti. "Türk Dilinin Kaynağı Meselesi" başlıklı bir diğeri daha var. Ama öteki faaliyetler ne oldu pek bilemiyorum. Zaten konuyla pek ilgilenmiyorum ben."

— "Efendim, sizin konunun yetkilisi olduğunuzu söylediler."

— "Sizgene de D Bey'e görüşseniz, daha iyi."

(...)

— "Sayın D Bey, Gençlik Yılı'nda uyuşturucu maddeler ve Türk dilinin kaynağı konularında iki konferans düzenlenmiş. Bu etkinliklerle sizin ilgilendiğinizi söylediler. Başka neler yapıldı?"

— "İki konferans mı, yok canım, onlardan bir tanesi düzenlenemedi. Ama sanırım "Üniversite Gençliği'nin Çevreye İtibaki Sorunları" konulu bir sempozyumumuz oldu. Bir de şimdi çok güzel bir kapanış töreni yapacağız. C, Ç, E ve F Beyler konuşmak lütunda bulunacaklar. Diğer etkinlikleri size en iyi A Bey anlatabilir. Zaten bu konuyla ben pek ilgilenmiyorum. En iyisi A Bey'i arayın siz."

— "Ama efendim..."

Kuşkusuz her konuşmamız böylece gülünçü sonuçlanmadı ama Gençlik Yılı'nda gerçekleştirilen etkinliklerle ilgili olarak telefonlarını çaldığımız onbeş kadar bakanlık, belediye ve üniversiteden aldığımız yanıtlar birleşince bundan daha iç açıcı bir bütün de çıkmadı ortaya. Her "yetkili" bir diğeriyle görüşmemizi salık verdiği ve bu salık verilen kişiler de genellikle "bu konuyla pek ilgilenmiyorum" diye söze başladı için, söz konusu etkinliklerin yönelik olması gereken gençler olarak kafalarımızı zorladık, yapılanları kendimiz anımsamaya çalıştık. Gene de pek bir şey çıkmadı ortaya. 1985 yılı başında yayımladığımız programda 37 etkinlik bulunan Anırsal Üniversitesi'ne bağlı Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin bir, iki, üç ve dördüncü sınıf öğrencileri arasından rasgele yirmi kişiye yönelttiğimiz sorulara verilen genel yanıt "Gençlik için bir etkinlik yapıldığını anımsamıyorum" biçimindeydi. Belki bir anket genellikle ulaşabilecek genişlikte bir soruşturma yapmadık, ama eğer düzenlenen etkinlikler gerçekten gençlerin sorunlarını ele alıp, kalıcı çözümler aramaya yönelik olsaydı, bunları "bir duyan mutlaka olurdu" diye düşündük. Nitekim bu yıl içinde gençlerin sorunlarını arttırmaya yönelik olarak yapılan harç zamlarından, sayısız giderek artan atılmaları varan "etkinlikler" herkesin aklında.. Sonra, SBF öğrencileri Gençlik Yılı'nda bir halkoyunu grubu kurmalarına en kesin biçimde karşı çıktıklarını da unutmamışlar. AÜ Rektörü Tarkan Somer'in Gençlik Yılı başında "Bu ilkel" dediği bazı devletlerin "barıştan, özgürlükten kardeşlikten, insan haklarından bahsederek masum ve temiz kalpli vatandaşlarımızı aldatmak yoluna gitmeler" biçimindeki bir yorum üstünde yoğunlaşmış, gençlik sorunlarına değinmeye gerek görmeyen bir açış konuşması yaptığı bile anımsanıyor. SBF Birinci Sınıf Öğrencileri ise 1985-86 Öğretim Yılı'nın ilk gününde, üniversite yaşamlarının daha başında, Dekan Necdet Sevin'in "Birbirinizi güvenmeyiniz, birbirinizden şüpheleniniz, sizi kullanmak isterler,

arkadaşlarınıza güvenip kendinizi kullandırmayınız, bir arkadaşınız kitaplarını taşımazsa rica edersen kabul etmeyiniz" tümceleriyle bezemiş açış konuşmasını da bir türlü belleklerinden çıkaramıyorlar.

Elbette ki, Üniversite gençliği Gençlik Yılı'nda sorunları, özellikleri, amaçları ve haklarıyla ele alınması gereken Türkiye Gençliğinin sadece küçük bir bölümü. Ankara Üniversitesi ise, bu bölümün örnekleyebildiğimiz bir alt birimi yalnızca. Ancak sözünü ettiğimiz o telefon konuşmaları sonrasında bizi yüz yüze görüşmeye çağırma inceğini göstererek diğerlerinden ayrılan bir yetkilinin söyledikleri, bu özgeğin "tipik" olduğunu da gösterdi bize. Gençlik yılı içinde yalnızca öğrenci gençlik için değil, işçi gençlik, köylü gençlik, işsiz gençlik için de yapılan etkinliklerin dökmünü henüz yapamadıklarını, ancak 1986 yılı başında bu etkinlikleri özetleyen bir kitap MEGSB Gençlik Hizmetleri ve Faaliyetleri Dairesi Başkanlığı tarafından basıldığı zaman "yapılanlara ilişkin bir fikir edinebileceğimizi" söyledi bu yetkili. Yıl başında MEGSB tarafından basılan ve başlıklarla üniversitelerin başı çektiği 27 kurumun programına aldığı toplam 460 etkinlik üzerine konuşurken ise, içten bir biçimde "bunların yüzde 10'u gerçekleştirildiyse gene iyi," sözlerini kullandı.

Evet, Türkiye'nin Gençlik Yılı'nı sanki tüm dünyanınkinden ayırtmasana, "Gelişme-İstikrar-Huzur" ilkeleri üzerine oturtmayı uygun gören bakanlığın hazırladığı yıllık programda yer alan ve "İslam dininin insan sağlığına, temizliğe ve spora verdiği önem"den, gençlere trafik zabıtasının yanında görev yaptırılması ve tam 25 kez "gençliğin psiko-seksüel sorunları" konulu konferans düzenlenmesine uzanan etkinliklerden "onda biri gerçekleştirildi"ye gene iyi... Kaldı ki gençliğin, gerçek, somut, güncel toplumsal, ekonomik, eğitimsel sorunlarını gözardı ederek, konuya hep bir kutlamalar bütünü olarak yaklaşmakta ısrar eden bu 460 etkinliğin 450'si de gerçekleştirilmiş olsa, bir diğer bakanlık yetkilisi G Bey'in "en ileri ülkelerde bile bunca etkinlik programlanmadı, bu konuda herkesten hasanlık olmadı" biçimindeki yorumuna katılmak gene olanaksız olurdu.

Karikatür: FERRUH DOĞAN

Sayın ne olursa olsun, bu etkinliklerin gençliğin büyük bölümüne ulaşmamış, onların ilgisini çekmemiş olması bir gerçek ise, bu gerçeğin başlıca nedeni de Gençlik Yılı'nın kutlanması gereken bir bayram gibi görüp, gençlik adına, gençlik için değil, gençlik yılı için, doğrudan gençlik yılı adına birşeyler yapan anlayışın kendisi. Böyle olunca biz gençler de, 1985 içinde yapılanları yıl başında ve yıl sonunda yayımlanan kitapçıklardan öğrenmenin ötesine geçemedik pek. Gençliğin kimi sorunlarının ele alınış biçiminin ise, Gençlik Yılı'nda oldukça ilginç gelişmelerden sonra bakan değiştiren MEGSB'nin bu yıl nedeniyle bastırıldığı "Gençlik ve Zoraki Alışkanlıklar" broşürü ilkelliğinde kalmış dikkate değirdi. "Ayyaş çiftin çocukları, aptal, sarı, emirli hatta cani olur", "Alkol sefabatin kaynağı, hapishane ve timarhanenin sermayesidir", "Gençler kendinizi kumardan koruyun, kumar hayiyet ve şerefi ayaklar altına alırsın" gibi veciz sözlerle gençliği eğiten bir broşürün içi kapaklarında da "oyunayın zamanın, yaşantınızı değiştirin" diyen Spor Toto ilanları yer alıyor.

Artık, gençlik için ekonomik, eğitimsel, kültürel, sağlığa ilişkin sorunların kendini her an duyumsattığı bir Gençlik yılı geride kalıyor. Ancak geleceğin sahibi olan gençlerin yıl, yılları hiç de geride kalmış değil. Türkiye Gençliği, 1985 Gençlik Yılı'nda yadanamayacak denli büyük kazanımlar elde etti; özgür, demokratik, barışçı bir yaşam için atılan her adım, birleşilen her öğrenci derneği, dayanışma içinde savunulan her hak, sahip çıkılan her sorun ve kurulan her sağlam dostluk, söylenen her ortak söz gençlik yılını önemli kıldı. Bundan sonra da gençliğin her şeyden önce örgütlü bir toplumsal kesim olması ve demokratik haklar elde etmesiyle gerçekleştirebilecek "katılım", en temel öncülüünü demokrasinin oluşturduğu "gelişme" ve kamuoyuna Milletlerarası Huzur Yılı olarak yanatılmayacağını umduğumuz, 1986 Barış Yılı'nda da dünyanın en ivedi sorunu olmayı sürdürecektir olan "barış" ilkeleri doğrultusunda gençliğin dayanışması, ortak yaşamı sürcektir. Hem de engellenmesi, önlenmesi olanaksız bir zaman biçiminde.

gençlik örgütünün oluşturduğu Hazırlık Komitesi, 100 ülke hazırlık komitesinin de katılımıyla çalıştı. Ve bu günlerce, aylarca süren çabalar sonucu sıcak bir Temmuz günü Dünya'nın dörtbiryanından kırbinden fazla gencin Moskova'da buluşmasıyla gençliğin uluslararası coşku günlerinin en zorkemlisi gerçekleşti. Gençler ülkelerinin ve dünya ülkelerinin bir başka ülke tarafından sömürülmesine karşı koyuyor, artık ölmek ve öldünnek istemiyor, savaş yerine barış, düşmanlık yerine dostluk istiyorlardı. Aslında hem en küçük, en insancıl isteklerdi bunlar, hem de gerçekleşmesi uğruna birçok şeyin feda edildiği en büyük isteklerdi: "Anti-emperyalist Dayanışma, Barış ve Dostluk".

Bu soyut, ayakları havada bir istek olmadığı gibi, her ne pahasına gerçekleşmesi düşünülen bir istek de değildi. Genç insanlar bugün yaşadıklarının bilincinde gözlerini geleceğe çevirmişlerdi. Kadınlaşacak, önemsenmeden es geçilemeyecek kadar büyümüşlerdi. Temmuz ayında 12. Festival'e katılmak için coşkuyla yollara düşerken, göstermelik bir benzeri Jamaika'da yapılan Uluslararası Gençlik Festival'i'ni düşünüyor, yapılanları unutmuyorlardı. 1-9 Nisan tarihleri arasında Jamaika Gençlik Bakanlığı tarafından düzenlenen Gençlik Festival'i ve konferansı için temsilci seçiminde demokratik olmayan bir yol izlendiği, konferansa El Salvador, Paraguay ve İsrail gibi ülkelerin iktidar yanısı gençlik örgütlerinin temsilcilerinin çağıldığı, konferansın düzenleyicilerinin birçok ülkeden gençlik örgütlerini "anti demokratik ve totaliter" diye adlandırarak çağırmadıklarını uluslararası gençlik örgütlerinin yayınları yazıyor, Jamaika'da düzenlenen bu festivalin, 12.Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali' öncesinde düzenlenmesinin kuşku yarattığı belirtiliyordu. Gençler 1985 yılına ağırlıklı birçok sorunların içinde yaşayarak gidiler. Elbette bu sorunlar 1985 yılına gelindiği için değildi. Onunla başlayıp bitmiyordu. Sadece içinde

yaşadıkları toplumun sorunlarının bir parçası olan, ülkelerinin sosyo-ekonomik durumunun sonuçlarını yaşayan insanlar olarak katılım-gelişme-barış ilkeleri doğrultusunda uluslararası bir platform oluşturacaklar, bir kez de özel bir kutlama yılının taşıdığı anlam nedeniyle, daha ayrıntılı tartışılma, sorunlarına çözüm bulma amacıyla, özel toplantıların, seminer ve konferansların baş kişisi olacaklardı. Bir yıl boyunca dünyada onlar konuşacak, gündemde tutulacaktı.

GENÇLİK YILI İÇİN 1985'DE YAPILAN KİMLİ ÖNEMLİ TOPLANTILAR GÖSTERİLER

Birleşmiş Milletler 1985 yılını gençlik için ayırdığında, devletler ulusal komitelerini iki üç yıl önceden oluşturmağa başlamış, bir yıl boyunca ulusal ve uluslararası düzeyde yapılacaklar için planlar, programlar oluşturmışlardı. 1984 yılının sonbaharında ise, gençlik yılını karşılamak için yapılan hazırlıklar, gençlikle ilgili toplantılar, şenlikler yoğunluk kazanmıştı. Örneğin, Hindistan'da 25 Eylül-10 Ekim tarihleri arasında Asya Gençlik Genel Kurulu, Sovyetler Birliği'nde Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu'na bağlı Gençlik Turizm Merkezince Ekim ayı içinde Anti Emperyalist Barış, Dostluk Şarkı Festivali yapılmıştı. 1985 yılını geride bırakan dünya bir yıl boyunca neler yapıldı sorusunun yanıtını, Birleşmiş Milletler'in Gençlik Yılı ile ilgili yayınlarında bulmak olanaklı. Biz BM'in Mart 1984, Kasım 1984 ve Ağustos 1985 tarihli bültenlerinden derlediğimiz ve ulusal ve uluslararası etkinliklerin, gençlik yılından çok önce kararlaştırılarak BM'e bildirilmesiyle oluşan yüzlerce toplantıdan bazıları derledik. BM, yapılan etkinlikleri dört bölüme el almış. Devletlerin ulusal düzeyde etkinlikleri, devletlerin uluslararası düzeyde etkinlikleri, devletlerin uluslararası etkinlikleri, resmi olmayan özel örgütlerce gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası

Hiç kuşku yok ki, 1985 yılının gençliğe ayrılmışlığıyla gerçekleşen bir yıllık etkinliklerin en önemlisi 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'dir. Onbirincisi 1978 yılında Küba'da yapılan festival aslında beş yıllık periyodlarla düzenlenen uluslararası bir etkinliktir. Fransa'nın koordinasyon sekredeliğini, Sovyetler Birliği'nin ev sahipliğini, Macaristan'ın mali sorumluluğunu üstlendiği ve bu üç ülkenin dışında otuzbir ülkenin de

katılımıyla oluşturulan festivalin Uluslararası Hazırlık Komitesi, Birleşmiş Milletler'in seksenli yılların hemen başında, 1985 yılını "Gençlik Yılı.. ilan etmesiyle, onikinci festivali 1985 yılına aldı ve dünya gençliğine en güzel şeyleri verdi: Barış, dostluğu, festivali. İçerisinde Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu, Uluslararası Öğrenci Birliği, Afrika Öğrenciler Birliği, Latin Amerika Kitası Öğrenciler Birliği'nin de yer aldığı dokuz uluslararası

GENÇLİK TOPLANTILARI

arası etkinlikler. Düzenleyicileri ise, ülkelerin yerel ve resmi örgütlerinin yanı sıra, daha önce sözünü ettiğimiz dokuz uluslararası gençlik örgütü ve Birleşmiş Milletler'e bağlı bazı örgütler. UNICEF, UNESCO, Dünya Gıda Kuruluşu, Dünya Sağlık Kuruluşu gibi Birleşmiş Milletlerin diğer yan örgütleriydi. Gençlik Yılı nedeniyle etkinliklerini içeren programlarını Kasım 1984'de belirlemiş durumdaydılar. Bir yıl içinde yapılan yüzlerce toplantıdan bir kesiti şöyle verebiliriz.

Ocak ayı içinde 21-27 tarihleri arasında Avusturya'da düzenlenen Asya Gençlik Konferansı ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu ve İskandinav Gençlik Merkezi'nce 24-26 tarihleri arasında düzenlenen İkili Gençlik Semineri. Şubat ayı içinde 10-14 tarihleri arasında Malezya'da yapılan 2001 Yılına Doğru 10. Asya Gençlik Pasifik Forumu, Belçika'da 17-24 Mart tarihleri arasında düzenlenen Gençlik Kulüplerinde Etnik Azınlıkların Katılımı. Nisan ayı içinde düzenlenen Latin Amerika Gençlik Toplantısı (Arjantin) ve Lüksemburg'da gerçekleşen Uluslararası Sosyalist Gençlik Birliği Festivali. Mayıs ayının ilk haftasında Avusturya'da Uluslararası Radikal ve Liberal Gençlik Federasyonu tarafından düzenlenen Gençlik Düzeyinde Doğu Batı İlişkileri Toplantısı. 22-28 Haziran tarihleri arasında Macaristan'da Gençliğin Topluma Bütünleşmesinin Üçüncü Ulusal Toplantısı. Temmuz ayı içinde 8-15 tarihleri arasında düzenlenen Dünya Gençlik Kongresi ve Çekoslovakya'da Uluslararası Amatör Tiyatrolar Birliği'nin gençlik tiyatrosu bağlamında düzenlediği Tıp 85 toplantısı (13-28 Temmuz). 3-10 Ağustos tarihleri arasında İngiltere'de Avrupa Genç Çiftçiler Kulübü 18. Ulusal Konferansı ve Finlandiya'da Kızıl Haç tarafından düzenlenen Uluslararası Barış Kampı. Eylül ayının 5-9 tarihleri arasında İspanya'da gerçekleştirilen Uluslararası Gençlik Forumu 2-7 Eylül'de Bulgaristan'da Dördün-

cü Ulusal Gençlik Forumu ve Dünya Turizm Organizasyonu tarafından düzenlenen ve 27 Eylül'de gerçekleştirilen Dünya Turizm Günü: Gençlik Turizmi-Bazı-Dostluk Gezisi. 8 Ekim tarihinde Çin'de gerçekleştirilen Çin-Japon Gençlik Dostluk Festivali 17-23 Kasım tarihleri arasında Kolombiya'da Gençler Arasında Kuzeyden Güneye İşbirliğinin 40. Dünya Kongresi ve Aralık ayında Bahreyn'de Gençliğin 2000 Yılına Ulaşması Ulusal Toplantısı. Ayrıca yıl içinde düzenlenen Polonyada ki Kuşaklararası Toplantıların Uluslararası Seminerleri ve Dünya Sendikalar Federasyonu'na çeşitli ülkelerde gerçekleştirilen Çalışan Gençliğin Sorunları Konferansları. Gençlik yılının bittiği, bu günlerde, bu bir yılın nasıl geçtiğine dair değerlendirmeler yapılacak, yapılan ulusal ve uluslararası toplantıların sonuç bildiğeleri yeniden anımsanacak. Birleşmiş Milletler bütenlerine geçen, ülkelerin önceden kararlaştırıp bildirdikleri toplantı tarih, yer ve isimleri listelerinde Türkiye yok. Şaşırtıcı da değil bu. Gençlik Yılı adı altında nelerin yapılmış gibi gösterilerek, gerçekte yapılmadıklarını iyi biliyoruz. Üstelik Türkiye'nin Gençlik Yılı'nda Uluslararası toplantılara katılımının yok denecek kadar az olduğunu söyleyebiliriz.

DÜZENLENEN ULUSLARARASI ETKİNLİKLERE TÜRKİYE'NİN KATILIMI

Temmuz ayının ilk haftası içinde Fransa'daki Avrupa Gençlik Haftası'na ülkemizden 32 kişilik bir grup katıldı. MEB tarafından 'gözetilerek seçilmiş bir dolu gencin başlarına 40 yaşlarında iki görevli vedemiş, dil sorunu büyük bir probleme dönüşmüştü. Genellikle, uluslararası toplantılara kişiler belli bir kuruluşun ya da örgütün temsilcisi olarak çağınırlar. Ülkelerinde örgütlenme hakkına sahip gençler üyesi oldukları örgütleri aracılığı ile böylece toplantılarda ülkelerini temsil ederler. Kimi zaman da hazırlık komiteleri ilgili ülkelerde gençlik örgütleri

bulamayınca, o ülkelerin gençlikle ilgili bakanlığına başvururlar ve yardımcı olmasını isterler. Bakanlık da aklının yattığı toplantılara, bildiği kişileri gönderir. Sonuçta olanlar ortadadır. Gelişmelerini Yarn sayfalarından okuduğunuz 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne ülkemizden resmen katılan gençlik grupları olamamıştır. Yine Kasım sayımızda yer alan ve Eylül ayı içinde gerçekleşen Uluslararası Gençlik Toplantısı'na Türk Kültür Vakfı aracılığı ile bir yıl Amerika'da kalmış gençlerden oluşan birkaç kişilik küçük bir grup katılmış, bu insanlar böylesi bir organizasyon aracılığı ile tanışmış ve ülkemizi temsil etme sorumluluğunu yüklenmişlerdir. Bu sorumluluğu duyarak önceden hazırlıklı gitmek ise tamamen bir seçenek sorundur. Son olarak da

ülkemizden gene iki genç, Fransa'nın Strasburg kentinde 20-27 Ekim tarihleri arasında yapılan bir toplantıya katıldılar. Ayrıntılı haberini yanısırlarda okuyacağınız bu toplantıya da düzenleyici örgütün yeni temsilciliğini alan Gönüllü Gençlik Servisi adına Metin Dalan ve Nokta dergisi çalışanı Oya Açıkalin katılmışlardır. Bütün bunlardan sonra katılım kelimesinin anlamını da düşününce ülkemizin uluslararası düzeyde gençlik toplantılarına katılmasının yok denecek kadar az olduğunu söyleyebiliriz.

Bize aynan özel yılınızı geride bırakırken yapılanları ve yapılamayanları yanı sıra sesimizi bir de bu yolla duyurmaktan hoşnutuz. Evet, anti-empyrist dayanışma, barış ve dostluk için 1985 yılı Katılımın, Gelişmenin Barışın yılı oldu. ●

Sardunya

Direnciyle güzelleşen
Güzelleştikçe deliler gibi açan
Sardunya!

Vız gelir, vız gelir
Açlık da, susuzluk da
Hele eşitsizlik
Çiçekler arasında...

Gerçek ki,
Yaşama gücün öz suyunda
Gerçek ki,
Yaşarmadan gözlerin
"Selâm! Selâm!" diye çığırır
O sevecen, coşkulu çiçeklerin!

Sardunyam,
Bütün yoksul, dirençli
Süsleyen, penceheleri
El emeği, alınteriyle yoğunmuş!

Sardunyam,
Halkımın baştaçı çiçeği
Banıp umuduna seni
İrak irak bakar gözleri
Katık eder geleceğine

Sardunyam,
Halk çiçeğim
Selâm olsun
Güven veren güzelliğine!

Kuşadası, Karaova : 8.11.83

M. Sunullah Ansoy

"S.O.S. Irkçılık" eylemidir.

Bu eylemin kurucuları, Antiller'de doğup Fransa'da büyüyen 23 yaşındaki *Harlem Desir* ile Suriye-İtalya-Fransa kökenli 19 yaşındaki *Thaima Samman* adlı gençler. Bu eylemin simgesi olan duruşu yapan el ve onun üzerindeki "Touche pas à mon pote" (Arkadaşıma dokunma) yazısı, kısa süre içinde milyonlarca insanın yakasında görülmeye başlandı. İsveç'in *Dagens Nyheter* ile Danimarka'nın *Politiken* gazetelerinin ortaklaşa verdikleri alternatif barış ödülü bu yıl "S.O.S. Irkçılık" örgütüne verildi.

Söz konusu örgüt, ırkçılığın Fransa'da büyük bir tırmanış göstermesi üzerine bir şey yapmanın gerektiğine inanlarca kuruldu. Aşırı sağın önderi *Le Pen*'in kamu-

cesi Paris'in ünlü Concorde Meydanı'nda düzenlediği müzik festivaline yarım milyon aşkın insan toplamayı başardı. Yerli-yabancı yüzlerce sanatçı ırkçılığa karşı eşsiz bir dayanışma örneği verdiler. Bunu birçok dayanışma eylemi izledi. Yazın sonlarına doğru bu eylem, artık Fransa sınırlarını aşmış, Avrupa'ya yayılmaya başla- mıştı. Örgütün 40 temsilcisi Avrupa'nın çeşitli ülkelerine gittiler. Ağustos ayı içinde gerçekleştirilen bu duyuru girişimi, eylülde Brüksel'de birçok Avrupa ülkesinin temsilcilerinin toplanması ile sonuç verdi. İnsan bakla- rının göçmenlere yönelik maddeleri altında anlaşmaya varıldı. Avrupa'da 13 milyon göçmenin yaşadığına dikka- ti çeken gençler sorunun bir göçmen sorunu değil, in- sanlık sorunu olduğunu vur-

güne olduğu gibi, ırkçılığın gerek turmanmakta olduğu Federal Almanya'da da gör- meli: olası DGB gençliğinin öncülüğünde başlatılan kam- panyaya bölge sendikaları- nın ve okulların büyük des- tek olması ile yeni boyutlar kazandırıldığı bildiriliyor. Birçok ünlü sanatçının katı- lacığı destek konserleri ta- sarılıyor.

İsveç Birleşmiş Öğrenci Birlikleri, okul ve büro mal- zemeleri yapan ve İsveç içinde olduğu gibi dışında da büyük pazarı bulunan Esselte şirketinin, Güney Afrika'daki azımsanmayaca- cık pazarını bırakmasını ve oradaki hisse senetlerini satı- şa çıkarmasını başardılar. Kapitalist ülkelerin ekono- mik desteği nedeniyle ekono- mi'nin ayakta tutan Gü- ney Afrika ırkçılar için bu yeni bir darbe oldu.

Gençlik Yılında Gençlerin Kanıtladıkları

Gürhan Uçkan

1985 yılı, adına yakışır bir hareketlilikle geçti ve yerini "Barış Yılı"na bırakmak üzere. Giderek daralan yer- yüzünde insanlık, yaşadıkları ülkelerdeki olayları oldu- ğu kadar uzak ülkelerdeki olayları da izleyebiliyorlar. İletişim teknolojilerinin yan tu- tucu tavırları bile artık ye- terli olmuyor yeryüzünün daralmasını önlemeye. Güney Afrika'da devlet eliyle öldü- rülen ozanım sesi, Beyaz Sa- ray'da kapalı kapılar ardın- dan yapılan bir şakanın alt- ında yalan tüyler ürpetic- i hareket, uzakdoğuda bir mu- halefet liderine atılan kur- şun ve zindanlarda susturul- mak istenilen mahkumların direnişleri yeryüzünün en uzak köşelerinden bile du- yuluyor. İnsanlar ortak çı- karlar için ayrı caddelerde yürüyorlar, ayrı meydanlar- da toplanıyorlar ama sesleri hep bir ağızdan çıkıyor. Genç yaşlısı, kadını erkeği, aydını öğrencisi, tümü sa- vaşsız bir dünya ve ırk ayrı- rımı olmayan bir yaşam ist- yiyorlar. Çok zor gözük- en değişikliklerin gerçekleş- ebilir olduğu, "kedinin fare- den korkabileceği" ve "bir araya gelen damlaların barajı taşılabileceği" kanıtlanıyor. Örneğin İsveç'te 800'ü aşkın futbol kulübünün genç ve minik futbolcuları tam 24 saat boyunca sokaklarda ayakbağı boyacılığı yaparak

Latin Amerika'nın evsiz ço- cuklarının durumlarını biraz olsun içlerinde duyabilip, onlara maddi destek sağla- yabiliyorlar.

Ülkelerine yerleştirilmesi düşünülen (ve sonra da yer- leştirilmesine karar verilen) nükleer başlıklı NATO füze- lerini protesto eden Hollan- dalı 300 bin öğrenci bir gün içinde boykota gidebiliyor- lar ve ülkenin tüm büyük kentlerinde aynı anda mey- danları doldurabiliyorlar.

Fransa'da iki gencin baş-lattığı "S.O.S. Irkçılık" adı- lı eylem bir yıldan az bir süre içinde milyonlarca destekçi bulabiliyor ve bir kitle eyle- mi haline gelebiliyor. 150 ülkeden gelen 40 bin genç, 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali sırasında Moskova'da hep bir ağızdan emperyalizmi kınayıp barış istiyebiliyorlar.

Yani, daha önce belirtti- ğimiz gibi, hiçbir "hain kur- şun" binlerce yerde yankı vermeden kurbanına sapla- namıyor. İyi bir gelecek için atılan hiçbir adım boşa ol- muyor.

II. "Gençlik Yılı" süresince gençlerin gerçekleştirdiği ve uluslararası önemi büyük o- lan eylemlerden belki de en tanıtılmasında yarar gördü- ğümüz eylem, Fransa'da başlatılan ve bugün birçok Avrupa ülkesini de kaplayan

oyu yoklamalarında giderek daha çok taraftar kazanma- sı, ülkede durumun kötüye gittiğini açık olarak göster- mekte. Sürekli olarak topla- nan yeni naziler ve eski fa- şistler, Hitler'le birlikte tari- he karıştığı sanılan sloganla- rın ve özlerelemlerin yeniden ortaya çıktığını gözler önü- ne sermekte. Harlem ile Thaima, kendileri için bar- dağı taşıyan son damlanın son derece küçük ama anla- mı çok büyük bir olaydan ötü- rü oluştuğunu anlatıyorlar: Görünüşünden Fransız ana- babadan doğmadığı belli olan bir arkadaşın metro- da güc durumunda kalıyor. Cüzdanının kaybolduğunu söyleyen bir kadının bağır- ması üzerine bütün gözler söz konusu gencin üzerine çevriliyor. Çevredeki "ge- çek Fransız" baylar ve ba- yanlar, derhal bu genci suç- lamaya başlıyorlar! Ne ki az sonra, cüzdanının çalındığı- nı bağırarak kadın, cüzdanının başka bir cebinde olduğunu görüyor. Böylelikle Harlem ile Thaima'nın arkadaşı pol- ise götürülmekten kurtulu- yor. (Kendisinden özür dile- nip dilenmediğini bilmiyo- ruz!) İşte bu küçük olayın böyle büyük bir kitle örgütü- nü oluşturacağı o zaman kimsenin aklından geçme- mişti. Fransa'daki dört yüz anti-rasist örgütün desteğini kazanmayı başaran "S.O.S. Irkçılık", geçtiğimiz yaz ön-

guladılar. Bundan sonraki büyük toplantının, 14 Ara- lık'ta Atlanta (ABD), Dakar (Senegal) ve Paris'te aynı anda yapılmasına ve satelit TV'si ile beş kıtaya yayın- lanmasına karar verildi.

Harlem Desir, S.O.S. Irk- cılığın 5 temel ilkesi oldu- ğunu açıklıyor:

1. Özgürce sevmek ve yaşamak hakkı.
2. Özgürce dolaşmak ve polis ve resmi makamlar ö- nüünde eşitlik ve karşılıklı saygı ilkelere uygun olarak davranış göme hakkı.
3. Özgürce yerleşme yeri seçebilme hakkı.
4. Görüş belirtme ve oy kullanma hakkı.
5. Ayrımcılık görmeden iş edinme hakkı.

Dagens Nyheter gazetes- nin konuğu olarak İsveç'e gelen Harlem Desir ve Thai- ma Samman, yukarıdaki ilke- lerin oldukça genel ilkel- er olduğu eleştirisini anlayışla karşılıyorlar. Ne ki bunun, birçok ayrı politik görüş sa- hibini bir kanatta toplamak için kaçınılmaz olduğunu belirtiyorlar. Avrupa Parla- mentosu ile Avrupa Konse- y'nin göçmenlerin duru- munu yasal güvence altına al- ması ve göçmenlerin bulun- duğu ülkelerin, sorumluluk yüklenmeye zorlanması ge- rektiği görüşündeler.

"Arkadaşıma Dokunma" rozetlerini, artık birçok ül-

III.

Görüldüğü gibi Gençlik Yılı içinde birçok ülkede, çeşitli politik görüşlere sahip genç- ler, barış ve ırkçılık gibi gü- nümüzün en önemli iki ko- nusunda bir araya gelmeyi ve "safaları sıklaştırmayı" başardılar. İnsanlığın ortak çıkarı için gençler, toplu- mın nabızı olup atmaya bil- diler. Yeni Zelanda'dan A- merika Birleşik Devletleri'ne dek büyük bir yelpaze için- de toplumsal bilince sahip olduklarını kanıtlayan bu insanlar, "vatan hainleri!", "sokak serserileri" gibi ken- dilerine yakıştırılmak iste- nen sıfatların boş olduğunu gösterdiler. Batı dünyasının saygınlık kazanmış birçok aydını, politikacı ve işçi önderi, gençlerin eylemle- rini açıkça destekleyerek onlara yakıştırılmak istenilen sıfatların birer sokak küf- rinden başka bir şey olma- dığını vurguladılar.

Evet, 1985 Gençlik Yılı çok hareketli ve önemli bir yıl oldu. Sanırsanız bu yılın gerçek önemini, bu yıl ek- len ve önümüzdeki yıllarda çiçeklenecek tohumlar gös- terecektir. Her şeyden önce, önümüzdeki barış Yılı'nda gençleri, emekçileri ve top- lumun her kademesindeki llericiyi yeni görevler bekli- yor. Öyleyse bir kez daha seslenelim: *Haydi görev başına!*

Kocaman bir yıl yaşadık, dilde kolay, 365 gün doldu dolacak. Bu yıl, biz'im yılımızdı, Gençlik Yılı. Cıvı cıvı, dipdiri gençliğimizin umuduyla, beklentileri, arayışlarıyla örülmüş bir yıl. Dünyanın kimi ülkelerinde yılımız adına yarışır biçimde kutlandı. Gençlik gelişimini, katılımı sürdürdü, barış talebini dile getirdi. Dile getirmekle kalmadı, çalıştı, yaradıcılığını, dinamizmini gösterdi. Yetişkinlerin, yaşlıların deneyimine gençlik heyecanını kattı, yaşam sevincini... Gelişmiş kapitalist ülkelerle bu yoldan "reçeteler" kabul eden ülkelerdeyse Gençlik Yılı işsizlikle, acılarla, intiharlar, sapkınlıklar, umutlarla akıp gitti gençliğin ellerinden. Bizler, Kıbrıs'ın kuzeyinde, KKTC'de yaşayan Akdenizli gençler, umutla ördük bu yıla.

"Katılım, Gelişim, Barış" için etkinlikler, sorunlarımıza çözüm bekledik. "Barış" bölünmüş adamız açısından birinci dercede önem taşıyan bir sorundu yine. Bu nedenle gençliğin yığınaal "katılımıyla" Kıbrıs sorununa çözümde katkıda bulunması beklenebilirdi. Ne var ki KKTC hükümeti Denktaş'ın gençliğe katılım hakkı tanımaya pek niyetli yoktu, bunu hemen anladık. Hükümet oluşturduğu "Gençlik Yılı Çalışma Komitesi"ne tek bir gençlik temsilcisi almadı önceikle. Orta yaşlılardan oluşan komite gençliğin sorunlarını saptamak için bir açık oturum düzenledi, orta yaşlılar konuştu, onlar tartıştı, "Gençlik Yılı"nın "Gençliği" yildan çıkarılmıştı, gençlik yoktu ortada...

Komite, katılım hakkını uygulamak için değil, yasaklamak için vardı. 20 Temmuz Liseli Okul Aile Birliği, liseli gençlerin sorunlarını ortaya koyacağı bir açık oturum yapmayı kararlaştırmıştı. Devlete ait Atatürk Kültür Merkezi'ni bu amaçla kullanmak istedi Eğitim Bakanlığıyla Komite temsilcilerinin yanıtı sert oldu: gençlik bu salona "sokulamadı". Okul Aile Birliği'nin böyle bir "yetkisi" yoktu. "Tek yetkili Çalışma Komitesidir. siz açık oturum düzenleyemezsiniz" dendi. Salon gençlere verildi. Gençler bir sinemada açık oturum düzenlemek zorunda bırakıldı.

KKTC hükümeti 40 milyar TL'lik bütçesinin aneak binde altısını, yani 24 milyon TL'yi eyrabilirdi Gençlik Yılı için. Bu parayla göstermelik yarışmalar açıldı: "Güzeli Genç", "Güzeli Elbise Modeli Çizme", "Orijinal Menü", "Güzeli Beste Yapma" gibi... Oysa sorunlarımız çoktu, bir ortaokulumuz, bir okul kitaplığından yoksundu örneğin. Bu sese kulak tıkaıdı Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulu öğrencileri bir kitaplıktan yoksun bırakıldı ama hükümet "roman ve piyese yazma" yarışması açabilirdi!

Gençceci bir fidanı ağaç yapmak için sularsınız, bakarsınız, özen gösterir, incedik gödesini dikleştirir, sine yardım ederiz Güneşten yoksun büyütmez, susuz bırakmazsınız. Eğitim bizim için böyle bir anlam taşıyor, 1985'te açıklanan rakamlar, bükümetin gençliğin eğitimine ne denli önem verdiğini gösterdi:

KIBRIS'IN KUZEYİNDE GENÇLİK YILI

Sevgül Uludağ

terdi: 1981'de bütçesinin yüzde 12,4'ünü eğitim harcamalarına ayıran bükümet, 1984'de bu miktarı yüzde 6,7'ye düşürmüştü. 1985 yılı için öngörülen okullaşma oranı ortaokullar için yüzde 80, liseler için yüzde 60'tı. Ortaokullarda okullaşma oranı yüzde 63, liselerde de yüzde 33 oldu. Hükümet "vermek" istemiyordu.

Şubat ayının ilk haftasında, seçim gezisine çıkan Devlet Başkanı Denktaş'a Gazivren köyünde bir gencimiz şöyle diyordu: "Üniversite mezunuyum. 6 yıldır işsizim. Doğal olarak bana kız vermiyorlar. Beni evlendirebilir misiniz?"³ Ama hükümet Gençlikle Havaalanının, yeni Girne limanının, devrasyon projesinin yapımı için aşgari ücretin altında çalıştırmak üzere Türkiye'den "ithal" edilen işçilerin gelişine ses çıkarmıyordu. Yatırımlar binlerce işsiz gencimizin istihdamına yönelik olmadı Gençlik Yılı'nda. İthalat teşvik edildi, yerli sanayi korunmadı. Bugdayımızı, havucumuzu, etimizi, sebzemizi ithal eder duruma düşürüldük. Göç yine devam etti, genclerimiz yine alıp başlarını gıdiverdiler uzak ülkelere, ekmeğe paraş için, daha iyi bir yaşam için...

Gençlik Yılı'nda, gençlerin konuşmacı olarak katıldığı tek açık oturumda Lis 2 Fen Bölümü öğrencisi Etra Sonan, gençliğin ortak sorununu dile getiriyordu: "Gelecekte yönelebileceğimiz bir hedefimiz yok. Yeteneğimizin ve ilgisimizin ne olduğunu bilmiyoruz. Bunlar eğitim sistemindeki eksikliklerden ileri gelmektedir."⁴

20 Temmuz Liseli Edebiyat Bölümü öğrencisi Oya Urker "Okullarımız çağın bilim dalında getirdiği yeniliklere kapalıdır" diyordu. Bir diğer gencimiz, Ülfet İlkan, yetkililerin dikkatini çekmek istedi: "Birçok arkadaşımız boş vakitlerini değerlendirmek için kütüphaneler, kulüpler, tiyatro binaları ve uygun gençlik merkezlerinin bulunmaması nedeniyle bazı kötü yollara sapabilirler. Gençlerin gitmek zorunda kaldığı birkaç pavyona birkaç diskotek ve sinemalardan başka birşey maalesef mevcut değildir."⁵

Hükümet-dışı demokratik kitle örgütlerinin oluşturduğu Kıbrıs Türk Gençlik Komitesi de yıl boyunca beklenen çalışmayı yapamadı. Bir satranç turnuvası, bir kültür gecesi: hepsi bu! Seçim havasının da etkisiyle hemen her anıf ve katmandan görüşün çatıştığı bir arenaya dönüşen Komite'de eylem birliği için gerekli atmosfer yaratılamadı, yılboyu bir tabela gibi gençliğe sırtı durdu "Komite". Olumsuzluklar bizden yanaydı. İleri siyasi partilerin gençlikle organik bağlarının zayıflığı, gençliğin yaygın örgütlülüğü, hep gençlere karşı işleyen noktalar oldu Gençlik Yılı'nda.

Gençlik Yılı'nda ne vardı? "Nasıl Bir Gençlik İstiyoruz?" konulu sempozyuma tek bir genç çağrılmadı, sempozyumda gençliğe tüm kapılar kapatıldı. Gençliğe söz hakkı tanınmadı. Kıbrıs Türk basını, birkaç gazete dışında, "ayıp olmasın" diye birkaç röportaj ya da asyaları arasında serpiştirilmiş Gençlik Yılı amblemi ile Gençlik Yılıni geçirtmeyi yeğledi. Gençliğin kendi çabalarıyla oluşturulan amatör kültür-sanat dernekleri yılboyu, güçleri oranında, kültürel etkinliklerle Gençlik Yılıni renklendirmeye çalıştılar. Ancak pek çok dernekte, aynı çatı altında hem satranç, hem folklor, hem resim, hem müzik, hem tiyatro, hem şiir çalışmalarının yapılması istenmesi, amatörülüğü de sürekli birlikte taşınmasını doğruyordu. Devlet yardımından, birer lokelden ve hatta yazısma adresizden yoksun bu küçük amatör derneklerin çabaları, düzenledikleri şenlikler, konserler, gösteriler, yine de Gençlik Yılı'nın en önemli olayları arasında girmiş bulunuyor.

Gençlik Yılı'nda Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşanan seçimler, dikkatlerin gençlik üstünde toplanmasına neden oldu. Örneğin Denktaş'ın seçim kampanyası esnasında spor kulüplerine dağıttığı yüzler bin TL'lik çekler de Gençlik Yılı'na yapılan bir "katkı" olarak gazetelere geçti... Ama tüm bunlar, gençliğin sorunlarına çözüm olmadı.

Devrimci Gençlik Derneği Gençlik Yılı'nda Kıbrıs'ın kuzeyinde özle-

nen düzeyde çalışma yapamadı ama, dünya ilerici gençlik hareketinin en önemli etkinliklerinden olan festival hareketinde Kıbrıs Türk gençliğinin temsil edilmesini sağladı. Küba'nın başkenti Havana'da yer alan 11. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne katılan Kıbrıslılar Öğretim ve Gençlik Federasyonu'nun (KÖGEF) tarihael mirasına sahip çıktı. Gençlik Yılı'nın en önemli olayları arasında giran 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne katılım, Kıbrıs Türk gençliğinin uluslararası dayanışmadan, dünya gençlik hareketinin eylemlerinden, dünya gençliğinin harış talebinden uzak olmadığını vurgulamaktaydı. DGD delegasyonu, kendi ülkemizde buluşma olanağı bulamadığımız Kıbrıs Rum gençliğinin temsilcileriyle festivalde görüşebildi. Bu temaslara sonucunda yayınladıkları ortak bildiride, Kıbrıs gençliğinin Kıbrıs sorununun çözümü arayışlarına katılım istegini vurguluyorlardı:

"... İnanıyoruz ki Kıbrıs sorununun barışçıl ve adil çözümü, barışçıl yöntemlerle olmalıdır. Geçmişte yaşanmış olan trafik olaylar, Kıbrıslı Türklerle Rumların ortak bir üdelede, toprağı bütün, federal bir hükümet içinde, barışçıl yaşamı ve işbirliğini engellememelidir. Böylesi bir çözümün çerçevesini doruk toplantıları ve Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs konusundaki uygun kararları içermektedir. Her iki tarafı da Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin önerilerine olumlu yaklaşılmaya ve bu girişimi baltalayıcı tek tarafı eylemlerden kaçınmaya davet ediyoruz. Makarios-Denktaş, Kiprianou-Denktaş ve Birleşmiş Milletlerin uygun kararları çerçevesinde barışsız, toprağı bütün, bağlanhsız, anayasal açıdan iki toplumlu, toprak açısından iki bölgeci bir Kıbrıs'tan yanayız. Kıbrıs'm yabancı ülerden arındırılması destekliyoruz."⁶

Mesaj geçerliliğini koruyor... Ne yazık ki Gençlik Yılı'nın en olumsuz noktası, Kıbrıs sorununun yine sürüncemede bırakılması olmuştur. Yıllardır gerginliğin sıcak tutulduğu bir Kıbrıs'ta Gençlik Yılı'nı böyle noktaltıyoruz: ateş-kes otamında, geleceğe güvence içinde bakamadan, belirsizlikler içinde... Ve biliyoruz ki Kıbrıs sorununun adil ve kalıcı çözümü, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum gençlerin pek çok sorununa çözümünü de birlikte getirecek, adamızın Akdeniz'de bir barış köprüsüne dönüşmesine yolaçabilecektir. Buyas, yalnızca Kıbrıs'ta değil, bölgemiz ve dünyamızda barışın pekiştirilmesine yarayacaktır...

1. Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulunda Okul Aile Birliği Genel Kurulu Yapıldı - Yeliler Bir Okul Kitaplığına Devreye Girmesini İstiyor - 18 Aralık 1984 - Yeni Düzün.
2. Eğitim Harcamaları Azalıyor - TAK Ajansı - Ocak 1985.
3. Gençler Evlenebilmek İçin Denktaş'ın Yardım İstedi - 7 Şubat 1985 - Yeni Düzün.
4. Gençler Sorunlarını Açık Oturumda Tartıştı - 5 Nisan 1985 - Yeni Düzün.
5. Gençler Sorunlarını Açık Oturumda Tartıştı - 4 Nisan 1985 - Yeni Düzün.
6. Gençlik Örgütlerinin Kıbrıs Gençliğine Mesajı - Gençlik Dergisi - Sayı: 10 - Ekim 1985 - s.3.

insan haklarına ilişkin tartışmalar dünyanın gündemindeki yerini konumayı sürdürüyor. Daha uzun yıllar da sürdüreceğe benziyor. Belki de varolan duruma "tartışma" değil de "ihlal" demek daha doğru olacak. "İhlal"ın boyutları çok büyük. Oysa yapılanların sona erdirilmesi için ne çok fedakarlık yapıldı, yazı yazıldı, bildiri yayımlandı. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin yayımlanmasından itibaren 40 yıl geçti. Yaşanarlara baktığımızda bu bildiriyi yeniden yeniden okuyup, anlamının gerekliliği gözler önüne geliyor. Bunu bir görev sayarak Birleşmiş Milletler'ce hazırlanan yazılardan yaptığımızı denemeyi hazırladık.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (BM İHEB) Ne Diyor?

BM İHEB'nin ilk 21 maddesi genel olarak bireyin özgürlüğü, fiziksel güvenliği, siyasal-yurttaşlık haklarıyla ilgilidir.

Madde 1. Tüm insanlar özgür, insanlık onuru ve hakları bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdan sahibidirler ve birbirlerine kardeşlik duygularıyla yaklaşmalıdır.

■ Bu tüm insanların eşit olduğu anlamına gelir mi?

"Özgür" doğmuş olmak aynı zamanda, özgürce yaşamak için eşit haklara sahip oldukları anlamına gelir. Ancak biliyoruz ki, insanlar ekonomik ve toplumsal koşullardan olduğu kadar, yurttaşlıkla ilgili ve siyasal sınırlamalardan da etkilenmektedir. 1978 UNESCO "İrklar ve İrksal Önyargılar Bildirisi"nde "tüm insanlar tek bir tıne aittir ve ortak bir soydan gelmiştir" denilmektedir.

"Eşitlik" fiziksel, düşünsel yeteneklerle kişilik özelliklerinin "özdeş" ya da "benzer" olması anlamına gelmez. İnsanın, derisinin rengi, fiziksel nitelikleri, ırksal ve etnik kökenleri gibi doğuştan getirdiği ayrımların, onun bir insan olarak sahip olduğu hakları etkilemeyeceğini belirtir. Herkese eşit davranılmasını sağlamak için, bildirinin bu maddesi, insanların birbirleriyle "kardeşlik duyguları" ile yaklaşmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Madde 2. Herkes, ırk, renk, cins, dil, din, politik ya da herhangi bir başka inanç, ulusal ya da toplumsal köken, varoluş, doğuş ya da herhangi bir başka ayrım gözetilmeksizin bu bildiride açıklanan tüm haklardan, tüm özgürlüklerden yararlanabilir. Bununla birlikte, ister bağımsız ülke olsun, isterse bağımlı, özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke uyruğu olsun, bir kişi hakkında, uyruğu bulunduğu devlet ya da ülkenin siyasal, tüzel ya da uluslararası durumu bakımından hiçbir ayrım gözetilmeyecektir.

Madde 7. Yasa önünde herkes eşittir ve ayrım gözetilmeksizin yasanın koruyuculuğundan eşit olarak yararlanma hakkını taşır. Herkesin bu bildiriyi ahlakı her türlü ayrım gözetici işlemlere karşı, böyle ayrım gözetici işlemler için yapılacak her türlü kısıtlamaya karşı, eşit korunma hakkı vardır.

Bu iki madde, tüm bildirinin özünü oluşturan "eşitliğin önlenmesi" hedefine yönelik bazı yönlendirici ilkeleri içermektedir. Bulardan ilki bildirinin uygulanmasında herhangi bir ayrım gözetilmemesidir. İkinci ise genel anlamda hukukun ve özel olarak ulusal yasaların uygulanmasında ayrım yapılmamasını güvence altına alır. Yedinci maddede de devletlerin yasal düzenlerinde, ırk, renk ve dine dayalı herhangi bir ayrım gözetilmediğine ilişkin güvence vermeleri talep edilir. Ayrıca, tüm azınlıklardan Evrensel Bildiri'nin ihlali anlamına gelen ayrımcılığa karşı korumak da devletlerin görevidir. Bu, aynı zamanda ayrımcılığı teşvik edici ve kısıtlayıcı davranışların da tilimle yasadışı olduğunu ifade eder.

■ İrk ayrımı nasıl baki gösteriliyor?

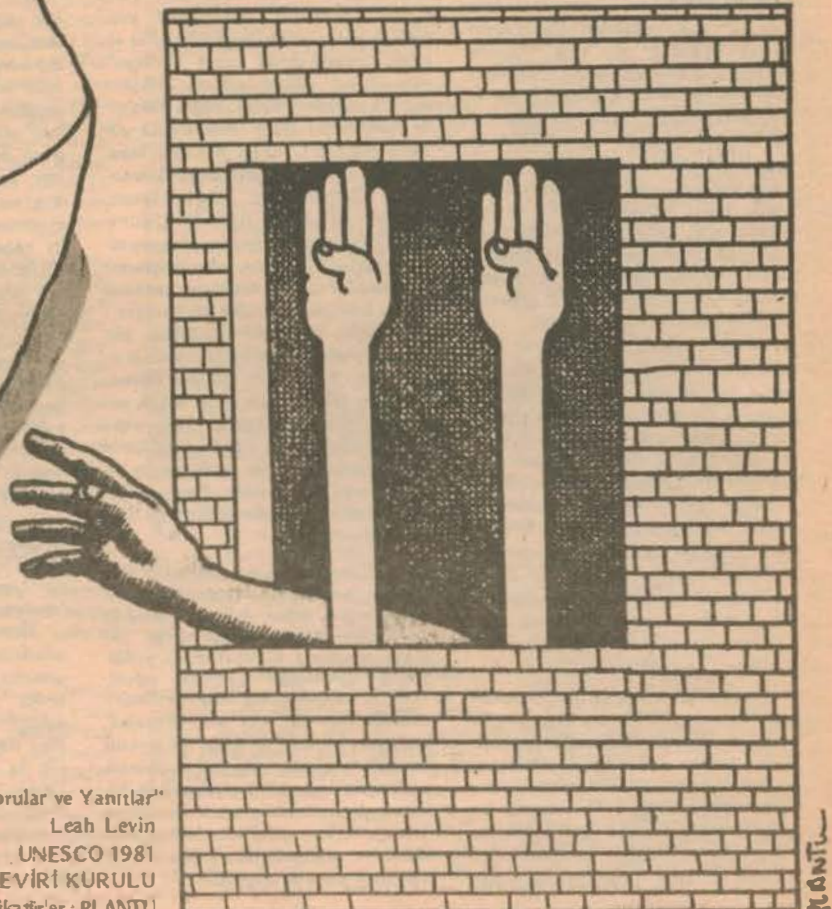
İrkçılık ve ırk ayrımcılığı politikası temelde, köleliği meşrulaştırma ya yönelik olarak ırklar ve etnik gruplar arasında yapılan "üstün", "aşğılık" gibi kıyaslamalardan doğmaktadır. UNESCO'nun "İrklar ve İrksal Önyargılar Bildirisi"ne göre, böyle bir düşüncenin "herbir bilimsel dayanağı yoktur ve insanların ahlaksal ilkelerine aykırıdır." Ne var ki, ırk ayrımcılığı günümüzde hâlâ önemli bir sorun niteliği taşıyor.

Avrupa'nın kömi ülkeleri, 16 ve 17'nci yüzyıllarda Asya ve Afrika'yı köleleştirirken dini araç olarak kullandılar. Fetih politikası, tutsak edilen ve kâr getiren bir mal gibi satılan insanlara karşı bir "uygarlık görevi" gibi gösterilmek istendi. Tarihsel sürecin daha ilerki aşamasında, köleliğin kaldırıldığı bir dönemde ise, ucuz emeğin sermaye çevrelerine getirdiği ekonomik avantajlar toplumsal düzenin, emeğin ayyah ıktan olanları ekonomik merdivenin en alt basamağına yerleştirerek bir biçimde kurulmasına önyak oldu.

Bir ülke insanların dış güçler tarafından yönetilmesi, doğal kaynaklarının bu güçlerin kullanımına sunulması demek olan sömürgecilik, aynı

İNSAN HAKLARI BİLDİRİSİ NE DİYOR...

"İnsan Hakları, Sorular ve Yanıtlar"

Leah Levin

UNESCO 1981

Türkçesi: YARIN ÇEVİRİ KURULU

Karikatürler: PLANTU

zamanda ırksal önyargılarla ayrımcı politikaların da gelişmesine yolaçtı. Ham madde arayışı için-
deki Avrupa ülkeleri uzak diyarları didik didik
ettiler. En temel insanlık hakları yadsınan ilkel
toplumlara "uygarlık" maskesi altında götürülen
Batı değerleri, onları gelişmiş devletlerle bir ba-
ba-oğul ilişkisi içine itti. Beyazların gelip yerleş-
tiği topraklarda ayrımcılığın hemen her türlü
uygulanmaya başlandı.

Apartheid, ırk ayrımcılığının devlet politikası
olarak kurumlaştırılması anlamına gelen en aşırı
bir ırkçılık biçimidir. Bu, Güney Afrika Cumhur-
yeti'nin uyguladığı özel politiktir. Birleşmiş Mil-
letler'in "Apartheid" politikasının önlenmesi ve
ortadan kaldırılmasına ilişkin bir kararnada, bu
uygulama "bir insanlık suçu" ve uluslararası barış
ve güvenliği karşısında önemli bir tehdit unsuru
olarak nitelendirilmiştir. Birleşmiş Milletler on-
yıllardan beri Güney Afrika'da bir rejim değişikli-
ğine gidilmesini sağlamak için çaba göstermekte,
ancak beyaz azınlık yönetimi, bazı ülkelerin des-
teğiyle bu baskıya karşı koyabilmektedir. Rodez-
ya'da henüz bir uygulama ile karşı karşıya ya-
şayan insanlar bağımsızlıklarını kazandılar ve
şimdi bir siyah çoğunluk hükümetiyle yönetil-
mektedir. Bu ülkenin adı Zimbabve'dir.

Madde 3. Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği
herkesin hakkıdır.

■ **Devlet, bu hakları güvence altına almak zorun-
dudur mu?**

Steve Biko, 12 Eylül 1977'de, Güney Afrika
Polisi tarafından yargılanmaksızın ve hükümsüz
olarak gözaltında tutulduğu sırada ölen bir siyah
liderdir. Ölümünün ertesi günü yapılan açıklamalar,
Biko'nun yedi günlük bir açlık grevi sonunda
yaşamını yitirdiğini öne sürüyordu. Kamuyonda
bu açıklamalar karşı: uyanan inançsızlık, iki ay
sonra yetkililerin gerçek ölüm nedenini Biko'nun
gözaltında bulunduğu sırada uğradığı bir beyin
zedelenmesi olarak duyurmalan ile haklı çıkmış
oldu. Aynı zamanda, Biko'nun gözaltının ilk on-
sekiz gününde karakolda çıplak ve hareketsiz
tutulduğunu da ortaya çıkardı. Daha sonra elleri
ve ayakları zincirlenerek sorguya götürüldüğü
anlaşıldı. Sorgu sırasında meydana gelen bir fizik-
sel müdahalenin ise Biko'nun ölümüne neden ola-
cak beyin zedelenmesine yol açmış olabileceği
polis tarafından kabul edildi. Daha sonra Biko'yu
muayene eden sağlık görevlileri siyah liderin du-
rumu hakkında gerçeğe aykırı rapor verdiklerini
itiraz ettiler.

Steve Biko örneği devletin kişi yaşamını güven-
ce altına alma ve koruma görevini başıyana yerle-
te getiremediğini göstermektedir. Bu başarısız-
lık, temel bir hakları ihlali anlamına da geliyor. Ne
yazık ki, bu hak dünyanın çeşitli yerlerindeki
hükümetler tarafından sık sık ihlal ediliyor. Son
yıllarda hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolan
insanlar kadar tutukluluk sırasında ölümler de
artmıştır. Şili, Uganda gibi ülkelerde sık görülen
bu ortadan yokolmalar, Birleşmiş Milletler ve
diğer örgütler tarafından kamuoyuna açıklan-
mıştır.

Yaşam hakkının en aşırı ihlali, ulusal, etnik
ya da dinsel bir grubu ya da ırkı, tümüyle ya da
bir bölümüyle yoketmektir. Bu tür eylemler soy-
kırım tanımına girmektedir ve Soykırım suçunun
önlenmesi ve Cezalandırılması sözleşmesi ile
uluslararası suç kabul edilmektedir.

■ **Devlet yasalarının ölüm cezasına izin vermesi**
durumunda ne olur?

Birçok ülke ölüm cezasına yasalarında yer ver-
mektedir ve kamuoyunun ölüm cezası hakkında-
ki düşüncesi olaylara göre değişebilmektedir. Bir
adli hata sonucu ya da baskı rejimlerinin istemiyle
infaz edilen ölüm cezalarına karşı çıkmaktadı-
r, ancak ölüm cezası, kaçırma, uçağ kaçırma, siyasal
terör, insan kaçırma gibi suçlara yönelik oldu-
ğunda aynı tepkiyi görmemektedir. Duygusal et-
kenler de ölüm cezası için düşünülenleri yönlendirmektedir. Devletler kimi zaman olağandışı ko-
şullar nedeniyle geçici yasalar yaparlar. "sıkıyö-
netim" ve "olağanüstü hal" durumunda ölüm ce-
zaları askeri mahkemeler ya da doğrudan hükümet
kararıyla verilebilmektedir. Birleşmiş Milletler
İnsan Hakları Komisyonu böyle olağanüstü du-
rumlarda insan haklarının uğradığı risklere ilişkin
bir çalışma yapılmasını önerdi.

En ayrıntılı duruşmalar sonrasında bile suçsuz
insanların ölüm cezasına çarptırılmasının sayısız
örnekleri mevcuttur.

Ölüm cezaları, baskı rejimleri tarafından
muhalefeti sindirme ve sosyal adaletsizlikle,
ırkçı politikaları haklı gösterme aracı olarak kulla-
nılır. Bu nedenle, ölüm cezası konusu, Evrensel
Bildiri'de yer almamasına karşın uluslararası insan
haklarının ilgili alanına girmektedir.

Yurttaşlık ve Siyasal Hakları Uluslararası Söz-
leşmesi, "Ölüm cezasının yürürlükte olduğu ülke-
lerde, bu cezanın ancak anayasal olarak en ciddi
suç kabul edilen hallerde verilebileceği ve yetkili
bir mahkeme tarafından karara bağlanabileceğini"
belirler. Bu nedenle, söz konusu koşullara uyul-
maksızın infaz edilen cezalar, uluslararası insan
hakları ölçülerinin de bir ihhalidir. 1977 yılında
Nobel Barış Ödülü'nü alan Uluslararası Af Örgütü
ölüm cezasına karşı dünya çapında bir kampanya-
ya öncülük etmektedir.

BM Genel Kurulu 1977'de aldığı bir kararda
şöyle der: "Ölüm cezası konusunda ulaşılmış
gerekli ilk hedef, bu cezanın kaldırılmasına yön-
nelik bir girişimde ilk aşamada ceza nedeni sayılan
suçların sayısının sınırlandırılması olmalıdır."

**Madde 4. Hiç kimse köle ya da kul olarak kulla-
nılmaz, kölelik ve köle alım satımı her türlü bi-
çimiyle yasaktır.**

■ **Günümüzde köleliğin taşıdığı anlam nedir?**

Az gelişmişlik ve yoksulluk kölelik kurumun-
un ortada kalmasını güçleştiriyor. Temmuz
1980'de Moritanya Danışma Bakanı, "Kölelik in-
sanan insanı sömürsünün en ilkel formudur. Ülke-
mizde hala geçerliliğini koruyan kölelikten
kurtulmamız uzun bir süreç içinde gerçekleşe-
bilir çünkü geçmişteki rejimler ve günümüz yeni
sömürgeci rejimleri bu kurumu gizlemeye çalışı-
yorlar.", dedi.

Borçlu kölelik, çocukların sömürülmesi ve köle
evlilikleri, köleliğin kaldırılmasına ilişkin düşün-
celer ve köle ticareti bunla ilgili teşkilatlar hakkın-
daki görüşmeler de ele alındı. Borçlu kölelik,
borç için personel değişimi ve borcun kölelikle
ödenmesiyle ortaya çıkan bir durumdur. Bu du-
rum borçlu köleliğin sömürsünün karakterini sak-
lıyor ve dünyanın birçok ülkesinde borçlu kölelik
ziyatte bu inleştirmiş ve enstüleşmiş durumdur.
En kötü durumda borç ödenmez ve bu koşullar
aladan çocuğa miras kalan daimi bir kölelikle
sonuçlanır. Çiftçiler bu duruma karşı çıkmaya
ciddi tehditlerle ve vahşi baskılarla karşılaşıyor-
lar. Bu problemin çözümü ise toprak reformuna
bağlıdır. Fakat, BM raporunda belirttiği gibi
"... toprak reformu uygulanan birkaç ülkede
politik güç toprak sahiplerinin elindedir ve
büyük miktarda bu durumu değiştirerek toprak re-
formlarını yeniden düzenleyebilmesi için birbiriyle
gayret sarfetmesi gerekiyor..."

Çocuk işçilerin sömürülmesi ise dünya çapında
bir problem. Sorun çocuk satışlarına kadar gide-
biliyor. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO),
1971'de 14 yaşın altında 52 milyon çocuğun işçi
olarak çalıştığını, bunların yüzde doksanının üçün-
cü dünya ülkelerine ait olduğunu bildirdi. Çalış-
ma şartları çok kötü, ücretler ise yok deneyecek
kadar az. Bu çocukların birçoku eğitimsiz yok-
aun. Köle evliliklerinde ise genellikle kadının ev-
liliği reddetme hakkı yok. Kocasını ölmeye kadar
başka bir erkeğe devredilebilir.

■ **Köleliği tüm formları ile yoketmek için ne
yapılabilir?**

Kölelik ve kölelik benzeri hareketler, birçok
kişi tarafından köleliğin in kanna varan çok lar-
maşık bir problem oluşturuyor. BM kölelik hakla-
rını korumak ve ayrımcı engellemek hakkında beş
yürekli bir alt komisyonu kapsayan ve kölelik
konusunda çalışan bir komiteden, böyle durum-
ların varolup olmadığı hakkında bilgi alıyor.
Köleliğin kaldırılmasına yönelik kararları 93 ülke
onayladı. Köleliğin kaldırılması doğrultusundaki
özel çalışma toplumsal düşüncenin geniş çapta
eğitilmesi ve sosyo ekonomik reforma bağlıdır.

**Madde 5. Hiç kimse işkenceye ne de acımasızca,
insani olmayan onur kırıcı cezalara ya da işlemlere
uğratılmaz.**

■ **Neler işkenceyi teşkil eder?**

9 Aralık 1975'te çıkan 'Dayak, Alçaltıcı Dav-
ranış, İşkence ve Zulümler Tüm İnsanları Korum-
ma' hakkındaki BM bildirisi işkenceyi şöyle ta-
nımlar: "... kişiden veya üçüncü bir kişi hakkında
bilgi almak veya itiraf ettirmek, yapmış olduğu
bir hareket nedeniyle dövmek veya itiraf etmesini
beklemek veya tehdit etmek amaçlarıyla kişinin
yetkili biri tarafından kasten kışkırtılması, kişiye
fiziksel veya ruhsal acı ve ağrıya neden olacak
davranışlarda bulunulmasıdır..."

■ **Nerelerde işkence yapılıyor?**

İşkence coğrafik sınır tanımaz. Yalnız politi-
ka ideoloji veya tek bir ekonomik sisteme yükse-
lemesiz. Uluslararası Genel Af Komitesi ve Uluslar-
arası Hakimler Komisyonu geçen on yıl içinde
dünyanın her bölgesinde binlerce işkence yapıldı-
ğını kanıtladı.

■ **Neden işkence yapılıyor ve yapanlar kim?**

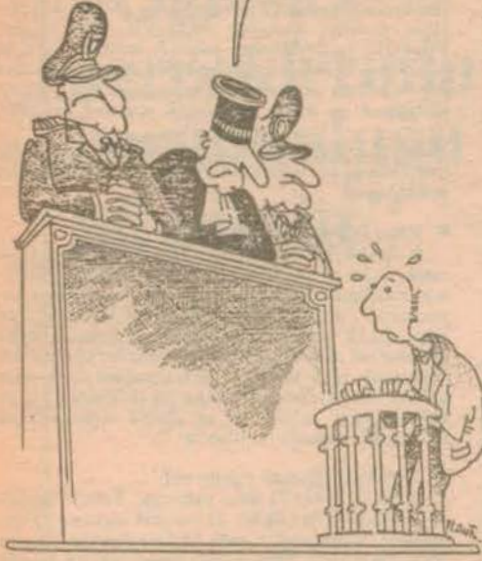
İşkence bugün yalnızca yasal engellerin birkaç
özgün olaydaki tesadüfi hatasını değil, işkence-
nin artışı yasaklayan yasal engellen tahmin et-
mek amacındaki yüksek resmi organların bilinçli
seçimini yapıyor. Bazı hükümetler - ve bazı iyi
gelişmiş yasa dışı örgütler - işkenceyi bilgi almak
ve toplumu terörize etmek için kullanıyorlar.

■ **İşkence hakkı gösterilebilir mi?**

Hem ahlaki hem de yasal açıdan hayır. Birçok
ulusal yasa sistemleri bu erada uluslararası hukuk
işkenceyi açıkça yasaklamıyorlar. BM'e üye tüm
devletler İHBB'nin işkenceyi yasaklayan 5. mad-
desine bağlıdır. Bazıları özel koşullarda işken-
ce uygulamasını haklı gösterebilirler. Masum in-
sanların yaşamaları ile oynayan bir terörizten bil-
gi almak için her türlü yöntem kullanılmayacak
mı? işkenceyi yasaklayan ahlak kuralları bir yana
başka birçok açıdan işkencenin tartışılması
yanlıştır. Bir kere işkence sonunda yalan yanlış
itirafı olabilir, ikincisi işkence cezaevinde so-
mutlanan bildiğimiz cezalandırmayı aşar, üçüncü-
sü herhangi bir durumda işkence uygulamak baş-
ka durumlar için de örnek alınarak işkence yay-
gınlaştırılır.

BENİ DİNLEMİYENİN AMACIMIZ, AÇIK BİR YARGILAMA İLE SENİ ÖLÜME MAHKUM ETMEK!

■ İşkenceyi önlemek için ne yapılabilir?

Mahkuma tüm yasal hakların verilmesi, işkencenin engellenmesinin en açık yoludur. Uluslararası düzeyde işkence tehlikesi içinde olan bireyleri destekleyen hükümetler, hükümetlerarası ve resmi olmayan kuruluşlar ulusal, yasal sistemin kişiye, uygun koruma sağlanmasına yardım edebilir. Ahlakî yasalar, işkence kurbanları ile yakın ilişkili kurulan tıbbi personel ve işkence olaylarını sergileme cesaretini bulan yasa, yürütme organlarını korumak ve onlara rehberlik etmek için ortaya konmuştur.

■ Mahkumlara yapılan işkencenin ve zulmün içeriği nedir?

Değişik uluslararası uzman ve kuruluşlar, dayak, hücre hapsi, tedrici hapislik, az beslenme, pranga ve diğer acı verici aletlerle işlem, mahkumlar üstünde biomedical deneyler, zorlamalı sorgu, mahkumlarda ilaç denemeleri veya kadınların sünnet etmek gibi uygulamaları işkence olarak kabul ediyorlar.

■ Mahkumlara davranışa ele alan herhangi bir uluslararası yasa var mı?

BM ilk yasayı 1955'te ele aldı ve BM Genel Kurulunda onaylandı. Bu kurallar tüm ülke dillerine çevrilmedi. Aralık 1979'da BM Genel Kurulu, yetkililer için iletişim kanunu'nu kabul etti. 'Hapsedilmiş ve tevkif edilmiş her kişinin korunması esasları' '81'deki BM toplantısında ortaya kondu.

■ Madde 6: Herkes nerede olursa olsun, tüzel kişiliğin tanınması hakkına sahiptir.

Madde 8. Herkes kendine anayasa veya kanunla verilmiş temel hakları çiğneyen davranışlar için geçerli ulusal mahkemeleri kullanarak etkin çareler bulma hakkına sahiptir.

Madde 6, daha "yasal" insan haklarını kapsayan maddelerin ilkidir. "Kanun önünde kişi" cümlesi, kişiye yasal organların haklarını çiğnemesine karşı kendini koruma hakkını verir. Bu maddenin en önemli unsurlarından biri "herkes" sözcüğüdür.

■ Anayasal hakları çiğnenmiş kişi ne yapabilir?

Madde 8'in amacı, hakların çiğnendiğini düşünen kişiye yasal bir dava hakkını yaratmaktır. Bir kişi nerde olursa olsun haklarının çiğnendiğini düşünüyorsa bu kanunlar geçerlidir. 'Herkes'in belirtilmiş oluşu toplumun özellikle çaresiz kesimi için verilen hakları hiçbir şekilde kısıtlanamayacağını ifade eder.

İnsan haklarının çiğnenmesinin genel bir örneği işkencenin özellikle yasadığı olduğu ülkelerde görülür. Bu ülkelerde kişinin işkence gördüğünü öne sürerek dava açması yasaklanmıştır.

■ Madde 9: Hiç kimse keyfi tevkif edilemez, hapsedilemez veya sürgün edilemez

■ Böyle bir uygulama hakkı görülebilir mi? Bu madde tüm yasal sistemlerin işleyeceği, keyfi tutuklamanın kaldırılması, doğru ve tam bir duruşma hakkı ve aklanma hakkı gibi temel yasal haklarla ilgili üç maddeden ilkidir. 'Keyfi' Sözcüğünün içinde bu maddenin anlamı gayet açıktır. İki mümkün izah şekli var: 1. Kişiler yasalar uyanca tutuklanıp, mahkeme ve sürgün edilebilirler. 2- Amaçsız yetkililerin, tutuklama, mahkeme ve sürgün hakları yoktur.

■ Madde 10: Herkes tarafsız, bağımsız ve halka açık bir mahkemede yargılanma, yasal hak ve sorumluluklarını belirtme hakkına sahiptir.

■ Mahkemeler nasıl davranmalı?

Madde 10 en temel hak olan açıkça yargılanmayı sağlıyor. Yalnızca cinayetle ilgili suçları değil, sivil savunmayla ilgili davaları da kapsar. Madde'nin amacı mahkeme dışındaki herkese davayı açıkça duyurabilme hakkını sağlayabilmektir. 'Açık', 'tarafsız' ve 'bağımsız' sözcükleri ülkeden ülkeye değişir yorsa da burada herkesin zorunlu olarak sahip olması gereken haklar söz konusudur.

Madde 11. (1). Kişinin kendini savunması için tüm olanaklar tanınmalı, halka açık bir mahkemede her sanık suçluluğu ispatlanana kadar masum kabul edilmelidir. (2)- Ulusal ve uluslararası düzeyde suç olarak kabul edilmemiş bir davranıştan dolayı kişi suçlu bulunamaz ya da suçunun içeriğinden daha fazla ceza verilemez.

■ Açık bir mahkemenin esas standardı nedir?

Madde 11'e göre, masumiyet korunmalı, cinayet suçu yöneltilmiş hiçbir kişi suçlu ispatlanmadığı sürece suçlu kabul edilmemelidir. Bazı ülkelerde bu kişinin en temel hakkı olarak kabul edilir. Kişi özgürlüğüne mahkeme sonuçlanana kadar sahiptir.

■ Savunma hakkı

11. maddedeki 'güvence' kavramı, örneğin devletin bireylerine masum olduklarını kanıtlayabilmeleri için uygun kolaylıklar sağlaması, yasal olanaklar sunması, tanık çağırma hakkı tanınması zorunluluğunu içerir.

■ Yargılama için açık yapılması

Burada "yasalar yalnızca uygulanmayacak, uygulandığı da görülecektir" anlamı saklıdır. İnsanlara yasaların açık olarak uygulandığı güvence verilmeli ve herkes yasal mekanizmanın nasıl çalıştığını açıkça görme hakkına sahip olmalıdır. Eğer yasalar gizli yapıyorsa anayasalara gerçekten uyulduğu konusunda hiçbir güvence yoktur. 11. maddenin bu bölümü devletlere yasaların açık ve uygun uygulandığını gösterme görevini verir.

■ Yasaların genişletilmemesi

Bu cankavacı deyim çok basit bir düşünceyi içerir. İnsanlar. Bir insan işlendiği anda yasal olan bir eylemi nedeniyle cezalandırılmayacaktır. Bu aynı zamanda işlendiği anda suç sayılan bir eylemin gerektirdiği cezayı daha sonra çıkan bir yasanın değiştiremeyeceği anlamını içerir.

Madde 12. Hiç kimsenin yaşamının gizliliğine, evine, ailesine veya habedüşmesine keyfi olarak müdahale edilmeyecek, onur ve ümitsizdir. Herkes bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasalarla yaradılma hakkına sahiptir.

Ahlakîlikler ve kültür gibi yasalar da değişir. Kişisel yaşamın gizliliği, aile, ev, onur ve ün söz konusu olduğunda, devletin ortaya koyduğu açıklamalar ve sınırlamalar ile daha yerel yasa ve gelenekler eşit olarak değerlendirilir. Modern elektronik cihazlar geliştikçe, telefona dinlenme, bilgi bankaları gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Küfür ve kötüye kullanma en zor tespit edilebilir kanıtlanabilen suçlardır.

Madde 13. (1) Devlet anıdan içerisinden herkes istediği yerde gezme, ve oturma özgürlüğüne sahiptir (2) Herkes kendi ülkesi de dahil olmak üzere her ülkeden ayrılarak ve kendi ülkesine dönme hakkına sahiptir.

■ Bir kişinin kendi ülkesinde veya ülkeler arasında dolaşmasına kısıtlamalar getirilmesinin hakkı nedir?

Kısıtlama ancak, yasalarda yer almak koşuluyla, ulusal güvenliğin korunması, kamu sağlığı ve ahlakı, başkalarının hak ve özgürlükleri söz konusu olduğu zaman gündeme gelebilir. Tüm bu kısıtlamalar başkalarının güvenliğini korumayı amaçlayan yasalara dayanır. Uluslararası bir savaş veya bir iç savaş, veya cezaevindeki bir insanın cezasını tamamlamadan çıkarmayacağı gibi durumlarda kısıtlamalar söz konusu olabilir. Ancak bu istisnaların hiçbirisi keyfi veya sürekli bir kısıtlama anlamına gelemez.

■ Hangi yollarla kısıtlama seyahat etme özgürlüklerine engel olunur?

Kimi ülkeler, politik nedenlerle, kendi yurttaşlarına veya yabancılarına kendi sınırları içerisinde seyahat özgürlüğünü kısıtlarlar. Kimi başka ülkeler siyasi cezaevlerini özel bölgelerde toplayarak dışlarlar.

İlk ayrımcılığın kurumsallaştığı Güney Afrika'da beyaz olmayan halk tahsis edilmiş özel bölgelerde yaşamak zorundadır. Aynı zamanda bu insanlar akıllı vatandaşlıkta mahrum edilirler, ülke dışına çıkışlarına pasaportları alınarak engeller getirilir. Toplumun her sınıfından insanlar, politik olarak karşı yanda oldukları için bir bölgeden göçe zorlanırlar. Bu uygulama genellikle ulusal yasalarla değil, hükümetin idari tutumundan kaynaklanır. Bunlar yasaların açıkça ihlal edildiği durumlardır. Ancak öte yandan tartışılmasın zor durumlarda olabilir. Örneğin planlı ekonomi uygulayan devletlerde insanların belli bölgelerde istihdam edilmeleri gerekebilir. Bazı meslek dallarından olanları, belli bölgelerde çalışmaları zorunlu olabilir.

Madde 14. (1) Herkes zulumdan kaçıp başka ülkelerden sığınma isteme hakkına sahiptir. (2) Bu hak politik olmayan veya BM amaç ve prensiplerine ters düşen suçlular için söz konusu edilemez.

■ Sığınma ne anlama gelir

Sığınma hakkının anlamı eziyet görmekten korkup ülkesini terkeden kişilere koruma ve barınma olanakları sağlamaktır.

■ Deklarasyon neden yalnızca bu durumdaki insanlar için sığınma hakkını öngörür?

Birçok ülke bağışlayan herkese sığınma hakkı tanıyan ulusal güvencilerle tehlikeye düşürüleceğini öne sürmekte. Öte yandan birçok ülkenin mülteciyle yönelik kendi yasaları vardır, ancak bütün ülkelerin kabul ettiği ortak ölçütler henüz yoktur.

■ Mülteciler için uluslararası koruma önlemleri nelerdir?

Mültecilerin korunması için standartlar getiren en önemli kongre 1951'de yapılan Mülteciler Statüsü Kongresi'dir. Bu kongrede görüşülenler 1987 Protokolü ile genişletilmiştir. Kongre kararlarını yetmişaltı, protokolü yetmişbir ülke onaylamıştır. Buna göre ırk, din, milliyet, politik görüş veya belli bir sosyal gruba dahil olmasa nedeni ile özgürlüğü tehlikeye atılan bir insan, başka bir ülkenin sınırlarından veya gizimsiz o ülkeden geri çevrilmeyecek veya geri dönüş zorlanmayacaktır. Yer yer uygulanmasa da, bu prensibin yaygın kabulü mülteciler için önemli bir koruma aşamasıdır.

BM Mütteciler Yüksek Komisyonu (UNHCR) müttecilerin korunmasını gözetmek, sosyal ve ekonomik bütünleşmesine yardımcı olmaktan sorumludur. 1981 sonunda, UNHCR sorumluluğunda beş kıtaya yayılmış 10 milyon mütteci bulunuyordu. UNHCR bu insanların eziyet gördükleri ülkelere geri dönmelerini önlemek için geçici ve ya sürekli barınaklar sağlar.

Madde 15 . (1) Her bireyin bir yurttaşlık hakkı vardır. (2) Hiçkimse, yurttaşlığından ya da yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun edilemez.

■ İnsanlar yurttaşlığa niçin gereksinim duyarlar.

Eğer dünya tek devlet olsaydı ve bütün insanlar aynı evrensel yasalar altında aynı haklara sahip olsalardı, bir yurttaşlığa gereksinimleri olmayacaktı. Dünya toplumu bu yolla örgütlenmediği sürece yurttaşlık, bireyin toplumda varoluşunun maddi olduğu ölçüde manevi gereksinimlerinden biri olacaktır. Maddi açıdan bu kimlik coğrafi yerleşimle ve yasaların, uygulamada devletin yardımıyla yetkisinin koruyuculuğu altında olmakla ilgilidir. Manevi açıdan yurttaşlık bireye kendine değer verme hissi ile ait olma duygusunu vermektedir. Biryurttaş yada yurttaş topluluğunun yurttaşlık beklantı kaybetmeleri genellikle politik nedenlerle devlet tarafından ağır bir ceza olarak uygulanmaktadır.

Yurttaşlık ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 24. maddesine göre bütün haklar kendi politik ekonomik sosyal ve kültürel gelişmelerini belirleme hakkına sahiptirler. Yabancı boyunduruğunu hakimiyetini, ve sömürüyü temel insan haklarının ihlali olarak belirtmek gerek. Böylece İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürge imparatorluklarının çözümleri politik düzeyde bu temel hakların doğrulanmasıydı. Klancılık, yurtsevedik, milliyetçilik değişik koşullarda değişik zamanlarda değişik şeyleri ifade eden sözcüklerdir. Bu madde yrttaşlığı doğumla elde edilen bir hak olarak görmekte ve anlamaktadır. Yurttaşlığı kaybetmiş kimse için ek yasalar Devletsiz Kişilerin Statülerine İlişkin Sözleşme (1954) ve Devletsizliği Azaltma Sözleşmesi (1961) ile getirilmiştir.

Madde 16: (1) Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın ırk, yurttaşlık ve din bakımından hiçbir koşula bağlı olmaksızın evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.

(2) Evlenme sözleşmesi ancak, evleneceklerin özgürce ve tam onayı ile yapılır. (3) Aile toplumun doğal ana ünesidir, aile devlet ve toplumca korunur. Evlilik anlayışı ve aileye ait kurallar din, kültür ve sosyal durumlara bağlı olarak değişiklikler gösterir. E ilişkin uygun bulunması, Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliğin Onayı 1962 BM Kongresi'nde görüşülmüş ve 1965'te aynı konular da görüşmeler yapılmıştır.

Madde 17. (1) Herkesin tek başına ya da başkalarıyla birlikte mülk edinme hakkı vardır. (2) Hiçkimse yasadışı olarak mülkünden yoksun edilemez.

Fransa Kişilik ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi (1789) mülk edinmeyi özgürlük, güvenlik, baskıya karşı koyma ile bir tutar. Ancak geçen 200 yıllık sosyal ve ekonomik sürecin ardından insan haklarına bağlı olarak mülk edinme olgusu gelişmiş ve kannaşık bir konuma gelmiştir.

Madde 18. Herkesin düşün, duyunc, din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak din ya da inancı değiştirmek, dinini ya da inancını tek başına ya da topluca, açık ya da özel olarak öğretimde uygulanak, tapını ve dinsel törenlerle açığa vurma özgürlüğünü içerir.

■ İnsan özgürlüğü laşkiye dinini değiştirme hakkını sağlar mı?

Din değiştirme hakkı Uluslararası Yurttaşlık ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nde yer almıyor. Burada sorun, düşüncenin açıklanması, vicdana göre hareket etmek ve dini uygulama konusunda karşınıza çıkmaktadır. Bunlar insan hakları konusunda karşınıza çıkmaktadır. Bunlar insan hakları konusunun tartışmalı yanlarıdır. Oysa bu hakların tanınması olmasa anlamıdır; ancak bazı devletler buna hala karşı çıkmaktadırlar.

Madde 19: Herkesin düşün ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu özgürlük düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmak üzere bilgi ve düşünceleri her araçla iletme, elde etmek ve yaymak hakkını içerir.

■ Düşün ve anlatım özgürlüğü boğulabilir mi?

Yazar ve gazetecilere uygulanan baskılar, yasaklanan kitaplar, gazete kitap ve diğer yayınların basımının durdurulması, iletişimin denetlenmesi ve sansür bu hakkı sınırlandırmaktadır. Bu tür kısıtlamalar genellikle devletlerin yasalarında vardır ve çeşitli gerekçelerle haklı gösterilirler. Devletler düşün ve anlatım özgürlüğünü yasaların sınırlarında da, bu kesinlikle özgürlüklerin boğulacağını göstermez. Kitapları yasaklamak onların yoketmez, yayımlarının engellenmesi onların okunmasını olanaklı kılmaz. Edward Galeano, bir yazar, şöyle der: "Ordu kitapları artık yakmıyor, kağıt üreticilerine satıyor. Kağıt alanlar onu parçalar, yeniden kağıda dönüştürür ve pazara sürer. Marx, Freud ya da Piaget'in halk tarafından bilinmediği doğru değildir. Belki kitaplarda değil ama yöleşilerde yaşamaktadırlar."

■ Basın ve bilgi özgürlüğünü koruyan uluslararası bir kurum var mı?

BM kurulduğu günden beri bu konuyla ilgilenmektedir. Bilgi özgürlüğüne ilişkin bir sözleşme ve bildirisi tasarımı üzerinde 1959 ve 1960'dan beri bilincili olarak çalışılmaktaysa da devletlerin bu özgürlüğün içeriği konusunda farklı görüşleri olması anlaşmayı engellemektedir.

Bu nedenle BM çözümleyici bir girişimde bulunamıyor. Basın özgürlüğü, profesyonel basın örgütleri ve resmi olmayan kuruluşlarca savunuluyor. UNESCO, kitle iletişimi sorununa çözüm getirebilmek için hükümetlerarası bir dizi bölgesel toplantılar düzenlemiştir. Farklı görüşlerin uzlaşması gibi zor bir sorunun üstesinden gelindiği bu toplantılarda "iletişim hakkının temel bir hak olduğu kabul edilir."

Nobel Barış Ödülü sahibi Sean MacBride'in önderliğindeki Uluslararası İletişim Sorunlarını İnceleme Komisyonu sorunun ayrıntılı olarak ele alınmasını önerdi.

■ Bu özgürlükler mutlak mıdır?

Uluslararası Yurttaşlık ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ne göre düşün ve anlatım özgürlüğünün kullanılması "özel görev ve sorumlu luklar" taşımaktadır. Sözleşme ayrıca "savaş propagandası" ile "şiddet ve aynı körükleyen ulusal, ırksal ve dinsel düşmanlığı savunma"nın yasaklanmasını öngörüyor. Ne dereceye kadar sınırlanacağı konusunda bir uzlaşma yoksa da sadece bunlardan dolayla anlatım özgürlüğü mutlak değildir diyemeyiz. Ancak sınırlandırmanın yasal olmadığı yolunda genel bir kanı vardır.

Madde 20. (1) Herkesin saldıran amacı gütmeyen toplanma ve demek kurma, demeye katılma özgürlüğü vardır. (2) Hiç kimse bir demeye girmeye zorlanamaz.

İnsanların amaçlarını toplu olarak açıklamalarını, bir baskı grubu oluşturmalarını ve çıkarlarını korumalarını sağlayan "demek kurma özgürlüğü"dür.

Bu özgürlüğün korunması için hükümetin bir şey yapması gerekmiyor. Ancak bazı hükümetler olumsuz yaklaşımlar sınırlama yolunu seçebilirler. sınırlandırmanın kimi zaman geçerli nedenleri olabileceği kabul edilirse de, genelde bu maddenin ihlali anlamında çok sık olarak uygulanmaktadır.

Madde 21. (1) Herkesin, doğrudan doğruya ya da özgürce seçilmiş kişiler aracılığıyla ülkesinin kamu yönetimine katılma hakkı vardır.

(2) Herkes ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir.

(3) Halkın istenci, hükümet erkini temelidir; bu istenç gizli ya da buna denk bir yöntemle yapılacak genel ve eşit oy verme yoluyla gerçekleştirilecek olan dönemsel ve dñrñst seçimlerle belirir.

Bu hakkın ulusal uygulamadaki yorumu, anayasa ve yapılageliş kurallarına dayanır. Aslında ilke gayet açıktır: Kamu yönetiminin bütün düzeylerine katılmak her bireyin hakkıdır. Ancak uygulamada böyle değildir. Ulusların geleceklerini kendilerinin belirlemesi hakkını ihlal eden yabancı yönetimi bu hakkın sistematik olarak yadsandığı bir durumdur.

22-27. maddelerde insan yeteneğinin gelişmesi için gerekli olan maddi güvenlik ile ekonomik, toplumsal ve kültürel koşullara değinilmektedir. Bu hakların kullanılmasa devletin olumlu yönde bir çabaını gerektirmektedir. Ne yazık ki büyük bir kitle bu haklara ulaşamamaktadır, bu nedenle gelişmiş ilkelere olduğu kadar az gelişmişlerin hakları da en çok bu konuya eği ektedirler.

İŞKENCEYE UĞRAYANLAR İÇİN ÖZEL TEDAVİ MERKEZLERİ

Dünyanın çeşitli ülkelerinde, işkence gören insanların tedavisi için merkezler kuruldu. Bu merkezlerin en iyilerinden biri, Kopenhag'daki Uluslararası İşkence Kurbanları Araştırma ve Rehabilitasyon Merkezi. Bu merkezde çalışmalar, özellikle işkence sonucu insanların zede lenmiş kişilikleri üzerinde yoğunlaşmış. İşkence kurbanlarının fiziksel rahatsızlıklarının tedavisi, yoğun psikoterapi ile birlikte gitmekte; ayrıca bu kişilerin ailesel sorunları da çözümlenmeye çalışılmakta. Merkeze uygulanan tedavilerde bir noktaya özellikle dikkat edilmekte: Tedavide kullanılan yöntemin, kişiye, işkence sırasında uygulanan herhangi bir tekniği çağrıştırmaması. Örneğin, kalb aktivitesi ölçülmek istenen bir kişiye, elektrokardiogram çekilmesinin, elektrik işkencesini çağrıştırmayacağı gözönünde tutulmakta.

Çalışmalar, henüz yeni olmasına karşın, merkez şimdiden uluslararası bir saygınlık kazanmış durumda. Benzer bir merkez de, Kızıl Haç binyesinde, Stockholm'de bu yıl hizmete girdi. Ancak bu merkezin en önemli sorunu, bu alanda yetiştiren, tam gün çalışabilecek personelin yeterliliği. İşkence görmüş insanlarda uğraşmak, sağlık personeli için oldukça sarıncı bir olay. Ayrıca büyük bir özveri gerektiriyor. Ancak, bu alanda saygıdeğer 'istisnalar' da yok değil. Dr. Inge Kemp Genefke, on yıldır Kopenhag'daki merkezde, timiyle kendini bu alana adanmış bir hekim. Yine, Lahay'deki Mülteciler Sağlık Bakım Merkezi yöneticisi, Dr. Andre Krumperman, bir başka 'istisna'.

HİTLER'DEN GÜNÜMÜZE İŞKENCE:

İşkence, tüm dünyada öleden beri uygulanagelen bir 'işlem'. Ama, ortaçağın enğizasyoncuları yüzyılımızda 'çağdaşlaştı'. Örneğin, adı toplama kampları ile ve işkence ile birlikte anılan Hitler, bir emirnameinde şöyle diyor: "Markizlere, Yahova Sahitlerine, sabotajcılara, tedbişçilere, muhavemetçilere, parasızla indirilen ahalılara, antisosyal unsurlara, Rus ve Polonyalı serserilere işkence uygulanabilir. İşkence, duruma göre şunları kapsar: Gıdayı (ekmek ve suyu) azaltma, sert yatak, ışıksız hücre, uyutmamak, yorucu beden hareketleri, kırbaçlama. Yirmi kırbaçtan fazlası için belkimden müdafaa alınacaktır."

Çağımızda, işkence olayları anımsanınca, akla hemen Cezayir'de Fransızların, Kuzey İrlanda'da İngilizlerin, Vietnam'da Amerikalıların yaptıkları gelmekte. Aynı tarihlere kadar, İran ve Yunanistan, önemli işkence odaklarıydı. Bugün ise, dünyada 98 ülkeden 60'ından fazlasında işkencenin uygulandığı söylenmekte. Uluslararası Af Örgütü'nün "1980'li Yıllarda İşkence" adlı raporunda; başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere, az gelişmiş ülkelere çoğunluğunda sistematik olarak, ABD, İtalya, İspanya gibi ülkelerde ise belirli bölgelerde ve yer yer işkence uygulandığı belirtiliyor. Ve öyle uygulandığı ki, örneğin, Şili'de mükemmelliğe ulaşmış! Artık işkence mükemmelliğe ulaştığı için, bu ülkelerde işkencede kolay ölüm olmuyormuş..

Ülkemizde de, işkence iddiaları, pek yeni sayılmaz. Osmanlılarda,

İŞKENCE ÜZERİN

Abdülhamit döneminde, daha sonra İttihat Terakki hükümeti arasında işkence olduğunu, kitaplardan okumaktayız. Örneğin, Meclisi Mebusında, Dersim Meb'usu Lütfü Fikri Bey, işkence ile ilgili konuşmasında, "...İşkencenin çeşitli türlerini uygulamışlardır. Önce klasik olarak falaka. Bu falaka gayet kalın meşe sopasından üretilmiş. Gerekli kızıl-cık deyneklerini Mısır çarşısından almışlar ve bunları alan kimse o valüt ki hapisane-i umumi, şimdi Emniyet-i Umumi yazışma memurluğunda görevli Bursalı İsmail adında bir kişi, perdelik deynek gibi almışlar. Ve bunları suda ısıtılarak giya gerçeği söyletmek için çaresizler falakaya yatırıp, en az 50 sopa...

... Döğenlerin kim olduğunu soracak olursanız: Debre ihtilalinden ötürü bura Divan-ı Harbîne getirilen ve Divan-ı Harbîe berat emteleri üzerine bapışane gardiyanlığına atanan kişiler..." diyerek, işkence görenlerin kimler olduğunu aralamıştır.

Cumhuriyet tarihimize de, çeşitli dönemler işkence iddiaları söz konusu olduysa da, 12 Mart dönemi kadar yaygın olduğu dönem yoktu. Geçtiğimiz haftalarda, basın organlarımızın açılan tartışmaları 12 Mart dönemi işkenceleri oldukça gündelik kazandı.

İşkence konusundaki tartışmalar, yalnızca 12 Mart dönemine ilişkin değildi. Bugüne, günümüze ilişkin iddialar üzerinde de, tartışmalar söz konusu oldu. Artık basın organlarımızda sık sık işkence ile ilgili haberlere rastlamaktayız. HP milletvekili Cüneyt Canver'in işkence konusundaki soru önergesi üzerine, Adalet Bakanı'nın 12 Eylül'den bu yana 5138 görevli hakkında işkence iddiasıyla soruşturma açıldığını belirtmesi; Giresun'un Şehintarabırs ilçeinde sekiz kişiye yapıldığı iddiası; aynı günlerde Burdur'un Göllühisar ilçesine bağlı Çaldır kasabasında bir vatandaşa işkence yapıldığı iddiası; TSP davası sanıklarından Çağatay Anadolu'nun, İGD davasında Mihriban Meltem Eren'in, emniyette kendilerine işkence yapıldığını iddia etmeleri; Burdur'un Göllühisar ilçesinde bir işe öğretmenine işkence yapılması, vb. başında sadece son birkaç gün içinde çıkan haberler. Ayrıca, gazetelerdeki diiz yazılar, söyleşiler, meclisteki tartışmalar, Erbil Tuşalp'ın "Bin İnsan" kitabı, bu konuyu daha da gündelleştirdi.

İŞKENCE YALNIZCA ELEKTRİK DAYAK DEĞİL...

Peki, öyleyse işkence nedir? Günümüzde işkence kavramı, gerek bize öyle empoze edildiğinden, gerekse yaygın bir şekilde kanıksamış olduğumuzdan, salt fiziksel işkence ile anılmamış durumda. Öyle ki, "Defalarca aynı soruyu sormak, bir paket sigara içene tek sigara vermek yatırıp alınma su damlatmak... Bunlara işkence deniyorsa, bunlar işkence değildir, ama zulüm değildir." ya da "İşkence yok, mercimek kadar şış var" şeklinde resmi ağızlarından açıklamalar yapılabilmekte. Elektrik verilmeden, dayak sırasında bir-iki yeri

karılmayan işkence görmüş sayılmamakta. İşkencenin anlamını daraltan bu yaklaşımların aksine, insan onurunu kıran her türlü uygulamanın işkence sayılması gerek. Bu konuda, evrensel bir belge olan Birleşmiş Milletler'in "İşkenceye ve Öteki Zalimce İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranış ve Cezaya Karşı Sözleşmesi"nin 1. maddesinde işkence şöyle tanımlanmakta: "İşkence, bir kişiyi kendisinden ya da üçüncü bir kişiden bilgi ya da itiraf sağlamak, kendisinin ya da bir üçüncü kişinin işlediği ya da işlediğinden kuşku duyulan bir eylemden ötürü, onu cezalandırmak, kendisine ya da bir üçüncü kişinin işlediği ya da işlediğinden kuşku duyulan bir eylemden ötürü, onu cezalandırmak kendisine ya da üçüncü bir kişiye gözdağı verme ya da onları zorlamak amacıyla ya da herhangi bir ayırımı gözetmeye dayalı bir nedenle bir kamu görevlisi ya da resmi sıfatla davranan bir başkası tarafından ya da onun kışkırtması ya da onayı ya da izniyle bilerek maddi ya da manevi ağır acı vermek ya da eziyetle bulunmaktır." Bu bilimsel tanımın yanında, AÜ. SBF İnsan Hakları Merkezi eski Başkanı Bahri Savcı ise, daha pratik bir tanım yapmakta: "İşkence, insan bedeninin ve ruhunun normal bütünlüğüne bir anza, bir eksiklik, bir sapma, bir eza getirecek olan ve bu yolla insanı bedensel ya da ruhsal bir acı çektiirecek olan maddi ve manevi eylemlerdir, yaratılmış durumlardır."

Pratikte, işkence uygulamaları, fiziksel ve ruhsal olarak kişiye ayrılabılır. Sille tokatdövmekten, elektrigin çeşitli şekillerde verilmesine kadar değişik uygulamaları kapsayan fiziksel işkencenin, iz bırakmak öldürmek gibi bir takım 'salıncaklar' ve mahkemede yargılanmak gibi 'istenmeyen' sonuçları var, uygulayıcıları için "Gerçi, "kafasını duvara çarptı", "ranzadan düştü", "kendini astı", "...kattan atıldı" diyerek, bu suçlamlardan kurtulmak mümkün, ama yine de önemli bir 'başarısı' nedeni. Giderek, bu tip salıncaklar, fiziksel işkencenin daha bilimsel hale getirilmesine, bu konuda tüm dünyada uygulanabilecek standartlar geliştirilmesine yol açmış.

Çağımızın 'gözdesi' ruhsal işkenceye gelince, iz bırakmaması, öldürmemesi nedeniyle, fiziksel işkenceye kıyasla daha avantajlı. Ruhsal işkence, 'bilimsel' araştırmaların en yoğun olduğu alan. İşkence gören başka insanların çığıklarını dinletmek; çok kötü tutukluluk koşullarında ses ve ışık geçirmeyen hücrelerde tutarak, kafalardan zaman mehvununu silmek; sabte infaz mangaları kurarak, kurşuna dizme ve idam etme senaryoları düzenlemek; sürekli aşağılamak, onur kırıcı davranışlarda bulunmak; soymak ve ırza geçmekle tehdit etmek; kişiyi'n moralini bozmak, direncini kırmak için daha birçok yöntemin kullanılması. Ruhsal işkence içinde sayılabilecek bir yöntem de, ilaç yöntemi. Mesal ne vb ilaçların doğrudan etkisiyle veya yemeklerin içinde vermek suretiyle, yapılmakta. Bu

azada, 'bilimsel' gelişmelere paralel olarak, bizlerin bilmediği bir sürü yöntem de var.

AMAÇ; İNSAN ONURUNU VE DİRENCİNİ KIRMAK...

Doğal olarak, bu kadar yöntemin, uygulamanın amaçları da var. İşkence, özde bir veya birden fazla kişinin, ellerinde bulunan bir başka kişiye uygulanması nedeniyle, bireysel yani da olan bir olgu. Ancak temel olarak, günümüzde işkence, bir devlet politikası niteliği kazanmış durumda. Dolayısı ile, amaçları bireysel ve devlet politika düzeyinde tartışmakta yarar var.

Bireysel düzeyde işkencenin amacı, işkence edilen kişiden bilgi almak, moralini bozmak, direncini kırmaktır. Bir kişiye fiziksel ya da ruhsal olarak yapılan işkenceler, herşeyden önce kişinin onurunu kırarak, onu yok eder. Kişinin kendine olan güvenini, daha sonra da arkadaşlarına ve topluma olan güvenini yıkar, onlara yabancılaştırır. Bu, giderek güvensizlik, yabancılaşma, yalnızlaşma şeklinde bir kısır döngü yaratır. Toplumda bu ruh yapısında insanların çoğalmasa ise, toplumsal gelişmenin en önemli unsuru olan insanın etkileşimliliğini bir süre için de olumsuzlaştırır. İşte bu noktada, işkencenin devlet politikası düzeyinde tartışılması, daha doğru olacaktır.

Bu tip insanların toplumda çoğalmasından yarar umanlar, toplumun gelişimini karşısındaki güçlerdir, onu istemeyenlerdir. Var olan toplumsal yapının değişmesini istemeyen, değişmeden çıkan zedelenenler, birbirine güvensiz, birlikte hareket etme yeteneğini yitirir bir 'küru' isterler. Sanırım, özde işkence uygulamalarının, genelde 'yukarıdan terör'ün temel güdüsü budur.

Özellikle, az gelişmiş toplumlar da, işler sıkıştığında 'demokrasî', 'ulusal güvenliğe', yani bir kısım kişilerin ayrıcalıklarına ve yabancı ekonomik ve askeri yatırımlara karşı bir 'suç' teşkil eder. Toplumun bütünüyle otoriterleşmesi, toplumda demokrasiden yana olan güçlere terör ve işkence uygulanması, özünde 'işlerin eskisi gibi gitmemesinden' dir. Bu bağlamda, işkence 'zorunlu' olduğu için, bir devlet politikasıdır. Söz konusu ilkelere ekonomik ve askeri anlamda çıkarı olanları için. Ülkedeki 'aynalcılık'lar için. Aşında, işkence bu çevrelerin çaresizliğinin bir ifadesidir.

Sonuçta, işkencenin amacı şu şekilde belirlenmekte: Bir yandan demokrasi güçlerine ağır darbeler indirmek. Öte yandan, bu yöntemlerle kitleler üzerinde ürkeklik ve kararsızlık yaratarak, uygulanan ya da uygulanmaya çalışılan otoriter yönetime kitle tabanı sağlamak..

İŞKENCE, ÖMÜR BOYU İZLER BIRAKABİLİYOR...

İşkence, insanlar üzerinde öncmü izler bırakmakta. İşkencenin insanların üzerinde yarattığı sorunlar üç grupta toplanabilir: Fiziksel, ruhsal, sosyal sorunlar. Öncelikle fiziksel

E ÇEŞİTLEMELER

yapının tahrip edilmesini amaçlayan işkence, uzun süre kalıcı olabilecek izler bırakmakta. Özellikle vücudun çeşitli yerlerine verilen elektrik sonucu, o bölgeler duyarlılığını yitiriyor. Dayak sonucu işitme, görme yetilerini yitirenlere az değil. Ancak, işkence sonrası asıl sorunlar, ruhsal kökenli olanlar. Bu konuda uzman olan bir İngiliz doktoru Brian Fisher, yaptığı incelemelerde⁶, işkence görenlerin, en azından ilk dönemlerde, kendilerine ve çevrelerine güvenlerini yitirdiklerini, bu duruma tepki olarak çok saldırgan ya da içe kapanık olduklarını, olumsuz sosyal ve ekonomik koşullarda belirtirler. Daha da şiddetlenildiğini belirtiyor. F. Almanya'daki uzmanlardan Brigitte Brand, uzun süre işkence gördükten sonra serbest bırakılmanın sevincinin çok uzun sürmediğini belirtiyor.⁷ Belirli bir süre sonra, mide sızıları, kabuğalar, terleme, panik, gergin bir ortamda yeni'den ortaya çıkabiliyor. Tıp çevreleri, bir "işkence sendromu"nın varlığını tartışmaktalar, ama bunun varlığı benimsenmesi de, işkence görenlerde bir takım ortak davranış biçimleri olduğu muhtemeldir. Yorgunluk, bitkinlik, uykusuzluk, belirli bir işe veya duruma konsantre olamama, çabuk öfkelenme, anksiyete, depresyon, seksüel fonksiyon bozukluğu, duygusal yalnızlık, sosyal açıdan toplumda damgalanmışlık hissi...

İşkence sonrası, tedavi görebilme olanağına sahip olan insan sayısı, "okyanusta bir damladan öteye gitmiyor." Ayrıca, yapılan araştırmaların ortaya koyduğu bir gerçek de, "modern" işkencede hekim ve psikologların istihdam edilmesidir. Ölüme sebebiyet vermemek, iz bırakmamak amacı ile istihdam edilen bu personel, işkencenin ne kadar süreceğini, ne zaman ara verileceğini, vb belirtiyor. Yazık, tepki bilimi ne... Yazık, hekimlik ahlakına...

'TAŞ GİBİ DELİKANLILAR...'

Geçtiğimiz günlerin tartışmaları, işkence olgusundaki önemli bir etkeni ön plana çıkardı: Cinsellik. İşkence ve cinsellik konusunda, Sayın Sunalp, yıllar boyu hafızalardan silinmeyecek, bazı 'katli'lerde bulundu: "Affedersiniz, o bahsettiğiniz fil birisine yapılmış olaa, arkasından intihar etmiş olması lazım. Bu adam intihar etmediğine göre, ya çok şahsiyetizdir, her şey yapılabilir, yahut da bu fil yapılmamıştır, analen söylüyordur."

"Yine bir kaza copla tecavüz edildiği iddia edilmişti. (İşte söylemekten imtina ettiğim fil bu). İddia eden kız da ciddi şekilde, ağır derecede komünistti. Özir diyerek söylüyorum, taş gibi delikanlı oğlanlar var elimizde, yirmi yaşında, yirmibir yaşında... Yani kalkıp da bir kaza bu yoldan işkence yapılacağına, copla müraaat etme ihtiyacını hissedermi? Değil mi?"³

Hayır. Sayın Sunalp yanılıyorsunuz. "Obahsettiğiniz fil" in yapıldığı kişinin intihar etmesi gerekmez. Ahlak anlayışında ve kültüründe, "bahsedilen fiilin" önemli bir yer tuttuğu toplumlarda, insanların

onurlarını kumakta en geçerli yöntem, onu cinsel yönden aşağılamaktır. Kişilerin çıplak soyulması, ırza geçmekle tehdit edilmesi vb. işlemler, işte bu amaçla yapılmakta. Ancak şu unutulmamalı ki, bu tür işkenceyi uygulatan ve uygulayanların, bu konuya bakaçlarındın tersine, insanların onurları, 'bacakları'nın arasında değildir. Beyinlerindedir, düşüncelerindedir. Yürekerindedir, sevgilerindedir. "Bahsedilen fiil"lerin uygulanmasını, eğer onları uygulayanlar/uygulatanlar içlerine sınıyorlarsa, bu kendilerini utan-dırıyorlarsa, insanlıkla bağdaştırabiliyorlarsa, işkence uygulanan insanların onurlarına hiçbir şey olmaz, siz merak etmeyin. Olsa olsa, böyle insan geçinen 'insan'larla aynı toplumda, aynı dünyada yaşadıklarına lanet ederler. Ve bu fiiller ancak onların inançlarını daha da bileyecek, bir düşüncelemlerin doğruluğunu kanıtlayacaktır.

"Bir de, 'ciddi şekilde, ağır derecede komünist' terimi ve bununla ilgili 'fil' in açıklanması var. Bu konuda bizim yapabileceğimiz, Haluk Geşer'den 2.11.1985 tarihli Hürriyet gazetesindeki yazısını aktarmak:"

"...Hakimlere uygulanan bir başka 'fil' içinse, Paşa şunları söylüyor: 'Bunu iddia eden kız ileri derecede komünistti!' Yani, komünistlere hele ileri' komünistlere olur böyle şeyler demeye getiriyor aktınıca."

Meğer Paşa'nın elinin altında 'taş gibi oğlanlar' varmış, bu iş için copla gerek yokmuş. Şöyle diyor Paşa: 'Taş gibi oğlanlar var elimizde. Yirmi, yirmi bir yaşında. Yani kalkıp da bir kaza bu yoldan işkence yapacağına kalkıp copla müraaat etme gereğini hissedermi?' Belli mi olur Paşa, sapıklık bu. 'Taş gibi oğlanlar'ı yeğleyen de olur, copu da, başka bir şeyi de...

Bu kişiyi iyi tanıyın: Ordu komutanı, orgeneral, eski büyükelçi, 12 Eylül'ün başbakan adayı, milletvekili. Yazık, yazık, benim mazlum ulusum, benim güzel Anadolulum, benim sevgili insanım. Yazık benim memleketim, benim Türkiye'm. Kümleler, neler var içimizde. Neler neler olmuş ülkemizde. Yazık yazık benim işkence gören kardeşlerim, dostlarım, analar, bacalar, yazık.

Ne diyelim ki, zulüm artan Paşa, artan ki devran dönsün. Dönsün ki, Türkiye'deki tüm Zihni Paşa köşkleri yıkılsın, yıkılsın ki bütün işkenceciler, bütün zalimler altında kalsın, kalsın ki bir daha onlar ve böyle paşalar olmasın, olmasın, olmasın..."

İŞKENCENİN MEMURU : İŞKENCECİ

İşkencenin sonuçları açısından baktığınızda, işkence, yalnızca ken disine işkence yapılan kişide değil, belki de ondan daha fazla işkenceyi yapan kişi üzerinde tahribat yapar. İşkence gören kişideki fiziksel ve ruhsal tahribat çok büyük değilse ve bu kişinin ruhsal yapısı güçlüyse işkencenin neden olduğu sorunların

üstesinden gelebilir. "Ama işkence yapan, işkence yapmayı içine sindirebilen kimsa, ruhsal açıdan sağlıklı bir insan olabileceği şansı büyük ölçüde yitirir. Eğer yüreğinde insanlığından bir parçayı koruyabilmiş, insan sevgisine biraz yer ayırabilmişse, ömrü boyunca kendi kendini suçlar.

Fakat işkence yapanlardan, işkence yapmayı içine sindirebilenlerden birçoğu kendi kendini suçlayabilme olgunluğunu da göstere-meyeceği için, insanlığı baskı altına alma, insanlığını unutmaya güdüsüne kendini kaptırır. Saldırganlığı, can yakmayı, şiddete başvurmayı kendi kendine mazur ve haklı gösterilmenin yollarını arar.

Onun da ötesinde, şiddeti meşrulaştırıcı bir toplumsal ortam ve rejim oluşturmağa katkıda bulunma gereksinimi duyar. Bir yandan kendi insanlığı tahrip olurken, bir yandan da insanca ve demokratik bir rejime geçiş yollarını tıkamağa, ya da varsa öyle bir rejimi yıkmaya çalışır. İşlediği insanlık suçunu örtetek, hoşgörececek bir ortam ve rejim arayışı içinde girer.

Bu nedenlerle, işkencenin asıl kurbanları, belki işkence görenlerden daha çok işkenceyi yapanlardır ve onların içinde yaşadığı toplumdur."

İŞKENCEYE İLETİŞİM ARAÇLARINDAN DESTEK

Bir toplumda işkencenin yaygın olup da, tepkinin olmaması olanaksız. Dolayısı ile, bu tepkili önlemek ya da en azından geciktirmek amacıyla, 'yukardan' terörün ve işkencenin ideolojik olarak da desteklenmesi gündeme gelir. İşkence gören insanların 'hain' oldukları şeklinde, işkenceye 'mesru'ye' kazandırıcı propagandaların yanı sıra; kitle iletişim araçları aracılığı ile 'yukardan' gelen şiddetin zorunlu olduğu ve toplumsal düzenin ancak daha otoriter rejimlerle sağlanabileceği, kitlelere empoze edilir.

Özellikle, TV'de gösterilen polisli dizilerde, bu konu oldukça incelikli biçimde incelenmektedir. Bu dizilerde, toplumsal düzeni bozan insanların 'ne kadar kötü' oldukları, eğer faaliyetleri engellenmezse topluma büyük zararlar verecekleri, bunun da ancak resmi yetkililere 'şimdi olandan' daha büyük yetkililer verilmesi ve yönetimde daha otoriter düzenlemeler yapılması gerektiği anlatılmaktadır.

İŞKENCE NASIL ÖNENECEK?

İşkence olgusu tartışılırken, belirlenmesi gereken bir nokta, insanın fizyolojik ve psikolojik streslere direneme eğilidir. Bu eşik, kişiye göre değişmekte birlikte, her insan için geçerlidir. Dolayısı ile, bir noktadan sonra işkence, insanın tahammül edemeyeceği düzeye ulaşır. Belli istisnalar bir yana bırakılırsa, işkenceye dayanamamak beklenmeyen birşey değil. Öyleyse, işkence tartışmalarının yönünü saptıran bir tartışmaya bu açıdan bakmakta yarar var: Asıl suçlanması gereken, işkencecidir. İşkenceci dururken, işken-

ceye dayanamayan hedef gösterilmemelidir.

ÖYLEYSE İŞKENCEYE KARŞI NE YAPILACAK ?

İşkencenin en yoğun uygulandığı iddia edilen dönem, gözaltı dönemi. Herseyden önce, gözaltı sisteminin uzun olması, bu süre içinde gözaltı alınan şahsın nerede olduğunun ailesine ve yakınlarına, avukatına bildirilmemesi, yasalarda var olduğu halde gözaltındaki kişinin avukatıyla görüştürülmemesi önlenir se, işkencenin önlenmesi büyük ölçüde mümkün olabilecektir. Bu işe, toplumsal yaşama hukukun egemen olması ile toplumun demokratikleşmesi ile paralel gidebilecek bir durum. Öncelikle, insanın toplumdaki en büyük değer olduğu kafalara yerleşmeli ki, söylediklerimiz gerçekleştirilsin.

10 Aralık 1948, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabul edildiği gün olması nedeniyle önemli. 1789 Fransız Devriminden bu yana gelişen insan haklarının savunulması sürecinin evrenselleştiği gün olması nedeniyle, önemli. Komünizme açından da, "İşkence ya da zalimce insanlık dışı, onur kırıcı ya da ceza yasağı"nın diğer kişi hakları ile birlikte kabul edildiği gün olması nedeniyle, önemli. Söz konusu belge ve daha sonra kabul edilen işkence ile ilgili belgeleri imzaladıkları, üstelik ana yasalarında yer verdikleri halde, birçok ülkede neden halen insan hakları çiğnenmektedir? Bu sorunun çözümü için, belgelerin bağlayıcı olmaları gerektiği söylenebilir. Aynı ca ülkeler, bu haklara anayasalarında yer verdiklerine göre, insan haklarını çiğnemesi, işkence uygulanması bir "anayasa suçu" oluştur-maktadır aynı zamanda. "Anayasa suçu" teşkil eden durumlarda, ilgili maddelerin işletilmesi gerekmez mi? Örneğin, ülkemizde işkence yaptıkları iddia edilenler hakkında, suçun karşılığı olan TCK'nun 146. maddesinde dava açılması gerekirken, TCK'nun 243. maddesine göre dava açılmakta. O zaman işkence yapılanları "insan saymadıkları" ya da, işkence uygulayanların anayasadan "muaf" oldukları aklı gelmekte. Başka deyişle, ülkeler en azından, imzaladıkları antlaşmalara uysalar, bu antlaşmalardan, anayasalarına aktardıkları maddeleri gereğince uygulasalar işkence büyük ölçüde önlenektir.

İşkence alınan da verenin de razı olduğu rüşvet olayı değil ki, yönetimler üzerine varmak isteyip dengeleyemeyen. Yeter ki, bu konunun üzerine gidebilecek anlayışta yönetimler var olsun, ya da başka bir anlamda kitleler böyle bir yönetimi getirsin.

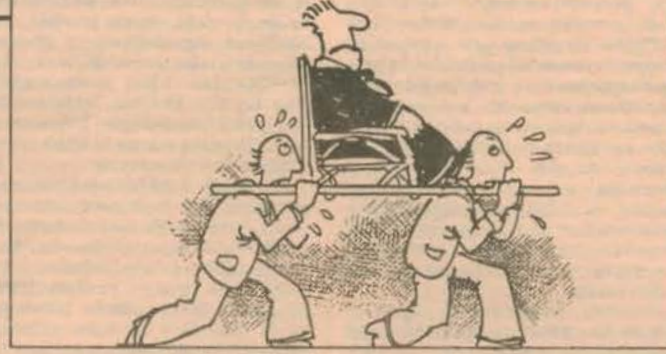
1. Hitler'den aktaran, Servet Tanallı, Devlet ve Demokrasi, s.570-571, Sayı Kitap Pazarlama, İstanbul-1981
2. Ali Nejat Ülçen, Osmanlı Meclisi Mebuslarında Kuvvetler Ayrımı ve Siyasal İşkenceler, s.105-106, Ankara 1982.
3. Nöke Dergisi, sayı 43, 3.11.1985
4. Aktaran, Erbil Tuşalp, "Bin İnsan" s.46-47 Tekin Yay, İstanbul 1985
5. Bahri Savcı, "Bin İnsan" m.önsöz, s.11.
6. Aktaran, Olivier Timbs, "Treatment of torture victims", Refugees, No:18, P.33-34, Jue 1985.
7. Kültür -Stadt -Anzeiger'den aktaran, Seydi Uludağ, Yarı Dünya Gazetesi 2.11.1985.
8. Bülent Ecevit, "İşkence", Arayış, 4.4.1981.

Nusret Fişek

"Cezalar çağın anlayışına uygun olmalıdır"

YARIN İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile yeniden güncellik kazanan idam cezaları ve genel olarak insan hak ve özgürlükleri konusunda düşüncelerinizi açıklar mısınız?

Prof. Dr. Nusret Fişek: Çağımızın en önemli özelliği insanlar arasında eşitliği, olanaklardan yararlanmada eşitliği kabul etmesidir. Geçmiş çağlarda çoğunlukla belirli bir kesimin hakkıydı her şeyden yararlanabilmek. Ve insanların büyük bir kısmı birçok haklarından yoksundu. Bugün de herkesin tüm haklarından yararlanabildiği söylenemez, ama, amaç herkesin insan haklarından eşit surette yararlanmasını sağlamaktır. Amacımız, çağdaş uygarlık düzeyine erişmek olduğuna göre çağdaş uygarlık düzeninin, sosyal adalet düzeni, insanlar arasında hiç bir ayrıcalık yapmadan herkesin her haktan yararlanabilmesi olduğunu bilmemiz ve buna yönelmemiz gerek. Hekim olarak bizi insan hakları arasında öncelikle yaşam hakkı ilgilendirir. Biz hekimler zengin-fakir, siyasi inanç ayrıcalığı gözetmeden tüm insanların yaşam haklarından eşit olarak yararlanmaları gerektiği düşüncesindeyiz. Yaşam hakkının özellikle başında sağlık hizmetlerinden eşit şekilde yararlanabilme hakkı gelir. Bunun için sağlık hizmetlerinin devlet tarafından verilen bir hizmet olması gerekir. Sağlık hizmetleri satın alınan bir hizmet olduğu sürece herkes bu olanaktan eşit şekilde yararlanamaz. O zaman tıbbın gelişmesinden, sağlık hizmetleri olanaklarından belirli gelir grupları yararlanabilir. Bu bakımdan sağlık hakkı ve yaşam hakkı bizim için çok önemlidir. Tabii sağlık yalnızca hastalığın olmayışı değildir. Bir insanın sağlıklı olması için uygun bir konutta yaşaması, iyi beslenmesi, iyi bir eğitim görmesi, iyi çevre koşullarında yaşaması gerek. Bütün bunlar yine hizmetlerin satın alınması söz konusu olduğu zaman belirli bir zümrenin elinde kalmaya mahkumdur. Bu bakımdan devletlerin görevi bu olanaklardan herkesin yeterince yararlanmasını sağlamak olmalıdır. Bunun yanında önemli noktalardan birisi de özgürlüklerdir. Herkes düşündüğünü söyleyebilmeli ve yazabilmeli-

dir. Ve düşündüğünü ve söylediğini yazabilmek özgürlüğü olmadığı sürece düşünen insanın mutlu olması mümkün değildir. Bu bakımdan özgürlükler de insanların mutluluğu için çok önemli olan faktörlerdir. Doğal olarak özgürlükler bir diğer kişinin özgürlüğü ile sınırlanır. Özgür olan kişinin, bir diğer kişiye düşüncelerini zorla baskıyla kabul ettirmeye çalışması, onların özgürlüklerine saldırı olur. Hakların arasında o kadar çok değeri olacak nokta var ki. Sözümlü yalnızca adalet hakkından söz ederek kapamak istiyorum. Gerçek anlamda tarafsız, insan haklarına saygılı bir adalet mekanizmasının bulunması yalnız bu çağın değil, geçmiş çağların da en önemli kaygısı idi. Bu bakımdan insanların haklarının korunması için adalet kurumunun tarafsız ve çağın anlayışına uygun bir biçimde işlemlerini sağlamak gerekir.

Çağdaş hukuk anlayışına göre, cezadan amaç suçluyu işlediği suçtan dolayı bir ders vermek ve onu, olanaklıysa topluma kazandırmaktır. Buradan yola çıkarak, ülkemiz hekimlerinin en büyük mes-

leki örgütünün başkanı olarak idamı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cezaların çağın anlayışına uygun olması gibi bir konu var tabii. Birisi, ceza olarak işkence yapılamamasıdır. Eski çağlarda dövmek, kırbaçlamak ve eziyet etmek cezalandırıldı. Fakat insanlar bu cezaları küçültücü bulduğu için kaldırmışlardır. Eskiden intikam hissiyle cezanın ağırlığına göre suçlunun öldürülmesi de bir cezaydı. Hala birçok ülkede ceza olarak uygulanmaktadır. Bu da ceza niteliği olmayan bir uygulama ve nasıl işkence ceza kanunlarından bir ceza olarak kalktıysa her halde zamanla birçok ülkede olduğu gibi ölüm cezası da kalkacaktır. Türkiye çağdaş uygarlık düzeyine girmeye layık bir ulustur. Bu bakımdan içten istediğimiz insan haklarının ve özgürlüklerinin en gelişmiş ölçüde ülkemizde uygulanır hale gelmesidir.

Yaşam hakkı insan haklarının en vazgeçilmez ve temel olanı. İdam cezasının yanısıra silahlanma yarışı da insanların bu en kutsal hakkı ile çelişen bir olgu değil mi?

Tabii, Kuvvet ve baskıya karşı olduğumuzu söyledim. Silahlanma yarışı, uluslar arasındaki savaş, baskının insan haklarına karşı olduğunun en ileri örnekleridir. Onun için savaşın bir tek kabul edilebilir yönü vardır, o da Yaşam için savaşımdır. Seni öldürmek ya da seni haklarından yoksun etmek için silahla saldıran kişiye karşı boyun eğmemek de hakkımızdır. Tabii bu hakkı karşılayabilmek için senin de silahının olması gerekir. Bu günkü şekilde özellikle büyük güçler arasındaki silahlanma yarışı izüci ve insanlık için yüz karası. Ne kadar doğru olduğu bilinmez tabii, iki taraf da savunma amacıyla silahlandıklarını savunuyorlar.

Hekimlerin idam cezaları ile ilgili yaklaşımları konusunda Dünya Tabibler Birliği'nin 1981 yılında toplanan 34. Assamblesinin önemli bir kararı olduğu biliniyor. Bize bu karardan ve özellikle Tabibler Birliği kuruluşlarının idam cezaları konusundaki kararlarından söz eder misiniz?

Dünya Tabibler Birliği'nin karardan kıymetini bağlamaz. Bizi bağlayacak olan nokta, mesleki ahlak kurallarıdır. Türkiye'de meslek ahlak kurallarına "Deontoloji" denir. Hükümet bir tip deontoloji tüzüğü çıkarmıştır. Bunun ilki maddesinde tıp mesleğinin yaşama saygılı olması yazılmıştır. Tabii yaşama saygılı olmakta ayrıcalık söz konusu olmaz. Tüm olarak yaşama saygılı olmak gerekir. Yeni doğmuş bir bebeğin yaşamından tutun da yaşlı bir insanın yaşamına kadar; ırk, cins, din, ekonomik, sosyal fark gözetmeksizin; siyasal görüş ayrıcalığı, suç gözetmeksizin tüm kişilerin yaşamına saygılı olmak gerekir. Sorun burda.

Bir diğer konu da tabii, özellikle Dünya Tabibler Birliği'nin üzerinde durduğu konu. Amerika'da bazı devletlerde ilaç, zehir zerke-derek insanı öldürmek olayı var. OTB'nin konuyu ele alması bu uygulamadan çıkmıştır. Hekimlerin idam cezası ile ilişkisi olmasını öngörür 34. Assambledeki karar ilaçla adam öldürmeye karşıdır. Hekim idam cezasında görev almamalıdır. Bu meslek ahlakına aykırıdır. Meslek insanları yaşatmak içindir.

Öğrenci demeklerinin kurulması gündeme geldiğinde, ülkemiz yöneticilerinin bu girişimlere destek olmayı yeğlemeyecekleri beklenen bir tabirdi. Ancak beklenen, yalnızca varolan yasal kısıtlamaları titizlikle uygulanacağı ve Yasaların verdiği yetkilerin, demek kurma girişimlerinin ya da kurulmuş demeklerin çalışmalarına yönelik kullanılacağıydı. Kısaca engellemelerin yasal bir çerçevede içerisinde olacağını sanıyorduk.

Demokratik bir toplumda yasaların ve yetkilerin, demokratik hak ve özgürlüklerin engellenmesi değil, korunup kollanması amacıyla uygulanmasının esas olduğu düşünüldüğünde bu beklentinin kötümser olduğu düşünülebilir. Ne ki, zaman ülkemiz için böyle bir beklentinin bile ne denli iyimsir olduğunu ortaya koydu. Çünkü yöneticilerimiz öğrenci demeklerini engellemek için kendilerini yasalara bağlı saymıyorlardı. İsteik, ülkemiz yöneticilerinin bu tutumunu görebilmek için fazla beklemek de gerekmedi. Çünkü demek kurma girişimlerinin önüne ilk engel olarak çıkanı "eski öğrenci demeklerinin tasfiye olmadığı" bahanesi niyetleri açıkça ortaya koyuyordu. A.O. Hukuk Fakültesi öğrencilerinin izin istemine red yanıtı verirken gerekçe göstermeye bile tenezzül etmeyen Ankara Üniversitesi Rektörü bu kana ne denli bağlı olduğunu gösteriyordu.

Öğrenci demeklerinin önüne çıkan yasal dayanağı bulunmayan, yani keyfi engelleri saymakla bitecek gibi değil. Bunlardan önemli bir kaçını burada tartışmak istiyoruz.

Yann'ı, düzenli olarak izleyenler, öğrenci demeklerinin önüne çıkan önemli engellerden birinin YÖK'nin 59 ncu maddesi olduğunu bilirler. Bu madde Yann'm daha önceki sayılarında ayrıntılı olarak tartışılmış ve aşağıda özetleyeceğimiz şu sonuçlara varılmıştır:

1— YÖK'ün 59 uncu maddesi yürürlükte olsa bile öğrencilerin yalnızca öğretim kurumları dışındaki der-

neklerle üye olmasını izne bağlamayı amaçlamaktadır.

2 — Anayasanın demek kurma hakkına ilişkin 33 üncü maddesinde, Yasaların demek kurma ya da derneklerle üye olmaları sınırlanabilecekleri arasında öğrencilere yer verilmemiştir. Bu nedenle öğrencilerin demekleşme hakkına sınır getiren Yasa hükümleri Anayasa tarafından üstükapalı olarak yürürlükten kaldırılmıştır.

3 — Anayasanın; Anayasanın yürürlüğe girmesini düzenleyen 177 nci maddesine göre, demek kurma ve üye olmaya ilişkin hükümleri 2908 sayılı Demekler Kanununun yürürlükte olduğu 7 Ekim 1983 ten sonra uygulanamaz.

4 — Anayasanın 177 nci maddesi hükmü olmasa bile YÖK'ün 59 ncu maddesinin uygulanma şansı yoktur. Çünkü 2908 sayılı Demekler Yasasının 4 üncü maddesinde herkesin önceden izin almadan demek kurma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir ve bu kuralın aynaktan tek tek sayılmıştır. Bu ayrıntılar içerisinde yüksek öğretim öğrencileri yoktur. Bu konuda özel-genel hüküm tartışması gündeme getirilmektedir. Öğrenci demeklerine ilişkin olarak son derece ayrıntılı düzenlemeler içeren Demekler Kanunu hükümlerinin özel hükümler olduğu son derece açıktır.

Belirttiğimiz bu görüşler Valiliği ikna etmiş olmalı ki, ODTÜ öğrencilerinin başvurusu sırasında daha önce Hukuk Fakültesi öğrencilerinden istemiş olmasına karşın rektörlük izni istenmemiştir. Böylece ODTÜ ÖD tizel kişilik kazanabilmiştir. Ancak daha sonra ODTÜ rektörünün başvurusu üzerine bir yanıyla ODTÜ ÖD kurucularından rektörlük izni istenmiştir. Dahası bundan sonra başvuru yapan SBF Hacettepe Üniversitesi ve Ziraat Fakültesi öğrencilerinin başvurusu rektörlükten demek kuruluşu için izin verildiğini gösteren belgeleri içermeyi gerektiriyorsa kabul edilmemiştir. Görevli vali muayini bu öğ-

rencilere "rektörlük izni" almadan gelmeyin" demiş ve konuyu öğrencilerle tartışmaya bile yanaşmamıştır.

Şimdi 2908 sayılı Demekler Yasasının demeklerin kuruluşuna ilişkin maddelerine bir göz atıp, ardından sorulanı sıralayalım: Yasanın 9 ncu maddesinde demeklerin, kuruluş bildirisi ve eklerini merkezlerinin bulunduğu mahallin en büyük mülki amirliğine vermekle tizel kişilik kazanacağı belirtilmiştir. Kuruluş bildirisine eklenecek belgeler maddeye göre şunlardır: Kurucuların nüfus çizdani örnekleri, ikametgah ve adli sicil belgeleri; kurucuların ayrı ayrı düzenledikleri, kurucu olabilmek koşullarını taşıdıklarıyla ilişkin imzalı beyanname ile kurucular tarafından imzalanmış demek tüzüğü dört adedi. Yine aynı maddeye göre bildiri ve belgelerin alındığı anda ilgili mülki amirlikçe bir alındı belgesi verilmelidir.

Yukarıdaki kısa bilgiden sonra sorulara geçebiliriz:

1 — Demekler Kanununda demeklerin kurulabilmesi için gerekli belgeler yukarıda sayılanlarla sınırlı olduğuna göre, Valilik rektörlük iznine ilişkin belge isterken hangi yasal gerekçeye dayanmaktadır. Gerçekten rektörlük izni gerekse bile, valiliğin buna ilişkin belge olmadan başvuruları kabul etmeme yetkisi var mıdır? Yoksa başvuru sırasında kuruluş bildirisine ek olarak verilen bu kurucuların gerekli yasal koşulları taşıdıklarını bildiren beyanname yeterli midir? Valiliğin sözünü ettiğimiz beyannamedeki diğer hususlar gibi, rektörlük izninin olup olmadığının bir ay içinde araştırılması gerekmez mi?

2 — Ankara dışındaki illerde neden rektörlük izni gibi bir sorun çıkmamıştır. Uygulama illere göre ne için farklılıklar göstermektedir.

3 — Hukuk Fakültesi öğrencilerinden kuruluş sırasında istenen rektörlük izni, ODTÜ'de neden kuruluş sonrasında istenmiştir ve daha sonraki kurucular rektörlük izni olmadığı için valilik kapısından döndürülmüştür. Birbirinden farklı olan bu üç uygulamanın hangisi yasalara uygundur? Bunların üçü de aynı anda yasaya uygun olmayacağına göre hangi uygulamaya itibar etmek gerekmektedir.

4 — Yasaya göre kuruluş bildirisi ve ekleri verildiğinde Valilik bunları almak zorunda olduğuna göre, başvurunun geri çevrilmesi ve belgelerin alınması idare hukukunun hangi ilkesine dayanmaktadır? Yasaya göre yapılmış bir başvuruyu kabul etmemekle valilik suç işlemiş olmakta mıdır?

Diğer sorulan yanıtını, ilgililere bırakıp, son sorumuzla ilgili olarak ceza yasası maddelerinin ne dediğine bakalım. TCK'nın 228 inci maddesinde aynen şöyle denmektedir. Devlet memurundan her kim bir şahıs veya memur hakkında memuriyetine ait vazifeyi suiistimal ile kanun ve aizamın tayin ettiği ahvalden başka suretle keyfi bir muamele yapar veya yapmasını emreder veya ettirirse altı aydan üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Madde burda bit-

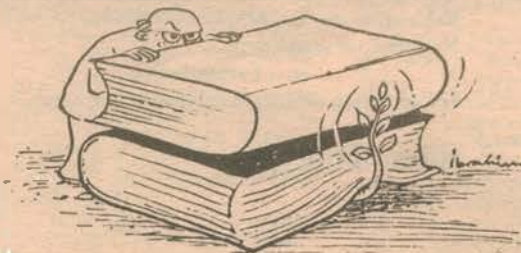
memekte böyle bir muamelenin altında özel bir amaç ve siyasi bir neden varsa cezanın üçte birden yanya kadar artırılacağını belirtmektedir.

Demeklerin kuruluşunu engellemek çabalarının yanya, kurulmuş bulunan demeklerin çalışma yapması ve üye sayısını artırmaları da engellenmek istenmektedir. Bunun için uygulanan yöntemlerin başında da, demeklerin kurulmuş olduğu üniversitelerde çok miktarda öğrencinin göz altına alınarak sorgulanması gelmektedir. Sorgulanan öğrencilere, demek yöneticilerinin kim olduğu ve hangi örgütten olduğu sorulmaktadır. Amaç, demeklerin arkasında yasadışı örgütlerin olduğu kanısını yayarak öğrencilerin demeklerle üye olmalarını engellemek ve demekleri sindirmektir. Geçtiğimiz yıllarda yaratılmış bulunan ortam bu yöntemleri etkili kılabilmektedir. Eğer demokrasiye döndüğümüz iddiaların inanılır olması isteniyorsa, bu ülkenin Anayasa ve yasalarının çizdiği çerçeve içerisinde yapılan faaliyetlerin arasında yasa dışı örgütler arama alışkanlığından vazgeçilmelidir.

Yann'ın Şubat 1985 sayısında "Gençlik, demekler yasasında yer alan çok kısıtlı olanakları kendisi kullanmalı, bağmaz öğrenci örgütlenmesine yönelmelidir. Bu örgütleri aracılığıyla eğitim kurumlarında karar süreçlerine doğrudan ya da dolaylı katılımı sağlamanın çabasında olmalıdır. Bu süreç içinde ya işine öyle geldiği için kendisini kısıtlayacak, sınırlamaya yönelecek güçlerle karşılaşabilir. Fakat gerçekler inatçıdır ve gençlikten yanadır"ı deniyordu. Evet gerçekler gerçekten inatçı ve gençlikten yana olduğu içindir ki, tüm engellemelerine karşın, Türkiye öğrenci gençliği gençlik yılında öğrenci demeklerini yaşar hale getirmiştir; yanya da ülkedeki tüm öğrenci demeklerini aynı çatı altında toplayan ulusal öğrenci birliğini oluşturacaktır.

1 — Sendar CAN, Kuşku Buludunun Dağıtım, Yann sayı 42, s. 17

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ UYGULAMA

**VE
LAR**
Selim Demirci

Cüneyt Canver

“Öğrenci derneklerinin sorumluluğu büyüktür”

Öğrenci Demeklerinin kuruluşu ile ilgili sorunların, tartışmaların boyutları oldukça genişledi. Özellikle YÖK'ün 59. maddesi üzerinde yoğunlaşıyor tartışmalar. Bu maddeye ilişkin SHP'li Cüneyt Canver ve arkadaşlarının verdiği değişiklik önermesine ilişkin Canver'in görüşlerini aldık.

YÖK'ün 59. maddesine getirdiğimiz değişiklik önergesiyle, şimdi ki halıyla "Kamu yararına demeklere üye olmak rektörün izni-ne bağlıdır" ibaresini yalnızca kamu yararına olan demeklerin değil, öğrenci demeklerini de rektörün yazılı izninin dışında tutacak bir teklif getiriyoruz. Hukuk Fakültesindeki arkadaşlarımız bunu kendi anlayışlarına, demokratik hak ve özgürlüklerine karşı bir müdahale olarak kabul ediyorlar ve yasalar çerçevesinde kurulmuş tüm demeklere üye olmanın yazılı izne bağlı olmamasını istiyorlar. Ki doğrudur, ideal olan odur. Biz ilk tahlilde, bu öneriyi bazılarının demek kurucusu arkadaşlarda yaptığımız görüşmede öğrenci demeki kurabilmeyi kolaylaştırılmasını sağlamak amacıyla bu şekilde dar kapsamı verdik.

Biz önerimizde Yüksek Öğretim Kanunu'nun 59. maddesini anayasaya aykırı olduğunu ve demekler yasasıyla çeliştiğini söyleyerek konuya girerek yasamızın ilk baştan reddedilmesine gerekçe sağlamış oluruz. Çünkü her ne kadar YÖK'ün 59. maddesi anayasaya aykırı ise de aynı anayasanın geçici 15. maddesinin 3. fıkrası der ki "12 Eylül 1980'den TBMM Başkanlığı Divanı oluşuncaya kadar çıkarılan yasaların anayasaya aykırılığı ileri sürülemez. Aykırılığı dahi ileri sürülemez" gibi çelişkili bir hüküm içermektedir. Hal bryken biz anayasaya aykırılıktan yola çıkamadık. Anayasaya uygunluktan yola çıktık. Bu nedenle de anayasa tartışması bize hiç bir şey getirmez.

Özellikle demeklerle ilgili önemimiz, demek kurucuları tarafından müthiş sahiplenildi. "Gidışiminizi destekliyorum" diyor bir demek kurucusu. "80'den beri sindirilmiş politika içinde, bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın mantığıyla pasifize edilen gençliğin sikkelenmesi zamanı gelmiştir. Bu gün ard arda kurulan öğrenci demekleri- nin bu bağlamda sorumluluğu büyüktür. Şu anda Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Öğrenci Derneği üye adaytım. Üye adaytım diyorum çünkü derneğimiz tüzel kişiliğini 6 Ağustos 1985'te kazandıktan sonra rektörlük iki aylık süresi dolduğu halde bir yanıt göndermediğinden tam üyelik için bir engel oluşturmaktadır. "Böyle, rektördüğü dava ettiklerinden söz ederek devam ediyor. Demin de söylediğim gibi rektörden izin verdiği bir tane demek yok. İhsan Doğramacı, Sovyet Büyükelçiliğinde verilen bir kabul resminde karşılaştığımızda öğrencilerin demek kurmaktaki sıkıntılarını ve engellemelerini dile getirdiğimde "bu son derece yanlış" dedi, "Öğrencilerin legal politika yapmalarından yansın ve demek kurmalarının da desteklenmesi gerekiyor". O halde rektörden uyaramazmız? dedim. "Uyarmama gerek yok zaten yazılı izin vermeleri gerekir" gibi yaklaşan bu adam daha sonra Plan ve bütçe Komisyonu'nda bizi öğrencileri örgütlemekle ve parlamento içi, dışı mihraklar tabirini kullanarak, parlamento-yu küçük düşürücü davranışları içine girdi ki gereken yanıtı verdim. Kısacası olay şu, "öğrenciler için yine başladı bunlar" diyerek korkmaktalar.

Yüzler ve Zarflar

1—

Bu ma vi valize sığacak bütün yolculuk
Bütün geçmişim. Birkaç kez bırakıp başladığım sigara paketi
Yaptığım yapamadığım ne varsa
Kızgınlıktan alıma ateş basan anıların
Birkaç kez kendimi bile bile çiğnediğim akşamüstleri
İhanetlerim, karanlık yanlarım, vefalarım
Yaktığım bütün diplomalarımın külleri
İnsanın el ayakta düştüğü anki
duygularını merakla
vaz geçtiğim intiharların
Hepsi ... hepsi sığacak bu ma vi valize bu sabah.

Yıkıp altıma bir çelmede tozlu yolları
Yine yüzüme gülmeyen bir kent seçeceğim haritadan
Kahveleri ağlayan çocuk posterleri..
Nane şekeri almayacağım yaruma inadına
Naylon torba, azık, kitap almayacağım
Bu sabah
Bu sabah diyorum anlasanız haylazlar!
Bu ma vi valize
Bu ma vi valize diyorum... canımız cebenneme!

2—

Kaç kişi taşıyabilir
hançerini korkusuzca koynunda...
Kaç kişi söz açabilir yüzünden
Suskun sular düşüren çağlayanların
kırık görüntülerinde...
Kaç kişi hesabını tutar
Yüküklükleri boşaltıp odanın ortasına
Üstünü başını boşaltıp çırılçıplak...
Söyleyin
Söyleyin geces yılanla vurulan bir ülkede
Ne önemi var partilerin
Anayasa'nın
Şekilsiz çocukların seksek oynadığı
ortalık yerlerin ne önemi var...

Söyleyin
Söyleyin ağzına çakıl taşları dolduran kekemeliğim
Noktasını koyduğu eksiklikte düzelir mi yeniden...
Yeniden toprak mı yer
kâ mü yutar
Sıkıntılarını sıvayıp tei örgütere...
Söyleyin
Söyleyin kapı önleri tıkış tıkış aptallıklar
Kaldırımlar canavardıdüyöyse bir ülkede
Ne önemi var sendikaların
huzureverlerinin
İçerde düzgün nehirler akıtmanın ne önemi var...

Süha Tuğtepe

G iderek anlamı yadayan, imgesel bir boşluğa sığınan; şiiri durumundan, imgeyi içeriğinden koparıp, düşüncenin, düş kurmanın kurallarını bile hiçe sayıp, insana dünyaya şiirle saygısız, toplumsal sorunlardan uzak, salt kendisiyle ilgili; dünya ve nesnelerle kendini açıkladığı kadarıyla ilgilenen, bireyin varlık koşullarını belirleyen dış koşullara kapalı, küçük burjuva temelli, tepkici, karmaşık, eklektik, çirkin bir şiir geliştirmek ve çeşitli dergi ve basın organlarına göndermekle meşhurdur.

"karınca ekonomisi/yanyarıya indirimli/zerin'in sabah matinesi/.../serçe beyne dantela/travolta trası/kelle-paça kültürü/TV-kurgu insanı/..." "İğdiş edilmiş düşleri çocukların/frengili çiçekler devşiriyorlar/diken üstü korkularda..." "orospu mesahler", "intiharlar" ve "ahirli kamanların kanıma kanışan kimyasal nefesleriyle", "şizofreni kokan yalnızlığımıza" gibi dizelerle ucuz bir teknik çaba, mekanik bir duyulanım, insanda gerçek bir duygu durumu yaratmaktan uzak, büyük kent yaşamının başboş, bohem, kozmopolit bir duygusal imgesel tablosu olmaktadır. Bu olumsuz gelişimi Türk Şiiri'nde imgeci bir yönelim olarak görüp olumlamak ne kazandırır şiire. Kuşkusuz bu eğilim daha adı bile konmadan 80 öncesi sloganca şiirle birlikte şimdiden albümlere girmeye aday bir şiirdir. Çünkü bizde ve dünyada artık bireyin gerçeğini söylemek için derin bir bilgi, birikim ve kültür gerektiriyor. Ama bu şiirlerde süyunun suyu bir bireysellik, mekanik dizeler, kendinden önceki tüm şiiri yadsayan bir dikenliş, küçümseme, alay ve kıyıcılık vardır. Bu anlamda yine Cemal Süreya'nın, İhan Berk'in şiirlerinin hiçbir düzeyiyle karşılaşılmayacaklardır. Zaten onların da böyle bir iddiaları yok. Türk Şiiri'nde bu tür eğilimlerin ilk esin kaynakları Rimbaud, Verlaine, Baudelaire, Mallarmé; ülkemizden de Ece Ayhan, C. Süreya, İhan Berk ve diğer yaşlı kuşaktır.

Bu genç şairler, genellikle "şiirde değişik bir ses, biçim ve ilginç imge kullanımı" gibi yeniliklerle yeni bir şiirin kurulabileceğini sanıyorlar. Ancak sesle ve sözü edilen "ilginç imgedeki yenilikler şiirin özüne değil biçimine ilişkindir. Oysa bize şiirle akl yenilikler iğneye kuyu kazmaya benzeyen teknik alanda değil, düşünsel-duygusal alandadır. Edebiyette büyük adımlar, büyük yenilikler, ancak dünya ve nesnelerle insan arasında kurulan yeni bir ilişkinin ifadesiyle mümkün olur. Bu yeni ilişkinin sözlerle biçimi de düşünmesiyle en uygun varlığına kavuşacağına inanıyoruz. Burada salt dünya görüşü anlamında bir farklılığı değil, aynı dünya görüşüne, aynı edebiyat-sanat anlayışına bağlı insanların dünya ve nesnelerle olan ilişkilerinin farklı biçim ve yönlerini ifade ediş tarzı olarak da alıyoruz. Yani her ne olursa olsun, insanlarla nesneler arasındaki ilişkiyi farklı bir yönü ve özünü bize yeniliği sağlayan, ilişkilerde biçimsel yenilikler bize aynı ilişkinin farklı türlerini verebilir ancak. Bu da eğer gerçekten öze ilişkin bir yanına yansırıyorsa yenilikler elbet, özünden koparılmış biçimde kalan yenilikler, ancak küçük burjuva şairlerinin ve işin özüne varamamış, duygusal, biçimsel, eklektik birta-

Yaşamın Dışındaki Şiir

Ergül Çetin

kum insanların yenilikler adına göştikleri yetersiz denemelerdir.

"Şiir öümde gidiyor benim Ben onun peşinden afillü koşuyorum. (...) Bir şiirin neresinde teknik bir ustalık göremek benim bütün düğmelerini k-pasam geliyor." Şiir, duygusal, imgesel, coşkusallık bir temelden başlayarak düşünsel süreçlerle birlikte karmaşık bir teknikten ibarettir. Bunun tersini savunmak gerçeğin kendine ters düşmektir. Herşeyden önce imgelemimiz/leki bir anlamı tek bir sözcüğe ya da dizeye dökerken neler çekeriz. Tam denek düşmemiştir, daha güzel bir sözcük, daha güzel bir anlam için, akıcı, yumuşak, ya da sert, dökümlü bir sözcük ararız mıyız? Sesteki biçimdeki aksaklıkları gidermek için nasal ter dökeriz. Küçük bir pürüz çıkmıştır akışta. İşte bu bir tekniktir. Teknik ustalık şiirde güzelliği, uygunluk, beğenilimsizlik duygusuyla kendini ele verir. Demek ki yukarıda teknik diye verilen teknik yetersizliğin antmasıdır. O halde teknik ustalaktan yana çıkmamız gerekmez mi? Bir de şiirin önde gitme meselesi var. Madem ki şiir önde gidiyor, şiir başlıbaşına bir teknik olacaktır. Çünkü şiir önde gitmektedir. "Şiirin peşinde afillü koşulması" nı ise bir türlü anlayamıyorum. Şiirin peşinden afillü koşmak, sanırım yaptığı işin artistikliğine değil "artistikliği"ne inanmış bir insanın tavrıdır.

"Ben aile şirket ve devlet yasalarının hergün ezdiği şehrin kanamalı bir insanıyım. Henüz onurumu koruyacak şiirler yazamıyorum. Ama ne çok isterdim yazabilmeyi. Bu denli alçalmadım. Biz kışkac afil arniyetli olmazdım elbet... Şimdiki pazar koşullarına göre yazılabilir ise beni yaşadığım yıkımlardan kurtaramaz". İlk aklıma gelen Behçet Necatigil'in yazdığı kenar mahalle insanları, küçük insanlar. Bu insanlar hiç de şiir yazamıyorum di-

ye çırpınmıyorlar. Belli bir eziklik duyarlar içlerinde. Yoksuldurlar, hayat güçtür onlar için. Ama yaşamak gerekir. Burda şair adayını aradın insanla karşılaştırmak değil amacım. Ya da genç bir insanı alalım. Şiir falan yazmıyor. Ama izliyor, seviyor. Bir işyerinde çalışıyor, görevleri var, sorumlulukları var ve yaşıyor. Ama hiç de şiir yazmıyorum, bu kadar alçalmadım yazmadım demiyor. O bambaşka bir insan. Bu anlamda bir şairin hiç de yapamayacağı pek çok şeyi de o yapabilir. Bu haliyle şairle aynı düzeyde. Bundan onursuzluk duymuyor. Kendini yetiştiriyor, dünyayı ve hayatı anlamaya çalışıyor, şiiri seviyor, okuyor. Ama şiir yazmadım, ille de yazmalıyım demiyor. Bu bence, olduğundan başka bir şey olmak isteyen, kendi gerçeğinin farkına varamamış bir insanın sözleri. Sonra doğaya bakın, kuşlar niçin ağaç olamadım diye üzülüyorlar hiç. Bir kuş olarak yaşayıp gidiyorlar. Onlar kuş çünkü. Böcekler, insanlar da öyle. Bu edebi-nörotik bir aydın hastalığıdır.

Ayrıca, "imgeci yönelim", "imge sistemini kurmuş", "kimliğini bulmuş" gibi bir takım sözler hiç de şiir-yaşam ilişkisinin zengin boyutlarını vermiyor. İmge sistemini kurmuşsa ne olmuş, belli bir teknik çabıyla mümkündür bu. Kimliğini bulmak, hem farklı, hem kendinizi abildığınızizle iş tamamdır. Asıl olan tek bir şiirde bile şairin bize, hayatın tümüyle, genişliğini, sonsuzluğunu, gerçeğin derin çelişkileriyle yüklü olduğunu, göstermesi, sezdirmesi, dahası genel içinde özel bir çuruma ışık tutması, duygudüşünce dünyamıza müdahale etmesi, hayatımıza nüfuz etmesidir imge sistemini kurmuş, kişiliğini bulmuş fakat hiçbir şiirsel etki yaratmayan yığınla şair ve şiir var günümüzde. "Kafanın düzensizliğini kutsal

tutmaya gelmişim dünyaya. "diyan Rimbaud'un sözünü alıp günümüze uyarlamaya kalkıştığımızda işler daha bir karışıyor. Çünkü Rimbaud 19. yy. da farklı tarihsel-toplumsal koşullarda yaşamış, gerçekten de kafas düzensizlikler içinde. Çünkü dünyanın hali de bir bakıma öyledir. Ama döneminin bu özelliklerini görebildiği ve başkaldırdığı için büyük şairdir. Günümüzde aynı görüşler yinelenirse bu ciddi boyutlarda bir durumdur ve taşıdığı anlam, içerik farklıdır. Biz de "Kafamız niçin bu kadar karışık bay şair. niçin bu kadar karamsarınız ya da sizi bu kargaşaya iten maddi-manevi nedenler nelerdir" gibi bir soruyu sormaya bak kazanırız. Ama bu şairlerin karmaşık buldukları şey; kapitalist ilişkiler ve kent ortamı içinde yabancılaşmış, bireycileşmiş, parçalarından başını kaldırıp bütünü göremeyen, körleşmelerinden ötürü dünyayı bir çözülsüz, kendince bir akış halinde görmeleridir. Bu yüzden pazar olgusu çok dikkatlerini çekiyor. Pazarı karşı çıkıyorlar ama düzenden yanalar, eleştiriyorlar, bütün suçu pazara yükliyorlar, özgün ve gücenik bir tavır gösteriyorlar, ama bir yandan da kendilerinin de pazar ilişkilerine göre oynadıklarını görmeyen geliyorlar. Elbette pazar. Kapitalizmin kuralları içinde herşey metalaşır. Şiir de şair de öyledir. Biz bunlara karşı çıkıyoruz ama biçimsel, üstyapısal nedenlerle değil, insanın insan olmaçlığının bütün düzeylerde bir savunusuyla birlikte. İşte o zaman şair yalnız değildir. Yanında başkalarının da olduğunu görecekler.

İşte o zaman şair; "ister karanlığın etini ırarak yazar, ister rüyadınmış gibi yazar, isterse söylemenin en iyisini söylemek için yazar.

Nasal yazarsa yazar. Şiir bireşyler dememeli herşeyden önce olmalıdır." gibi şeyler söylemez. Şairin yazdıklarıyla kendi arasında gizli bir buluşma deyim yerindeyse gizli ya da açık bir anlaşma vardır. Bu insanların ve dünyanın yüreğinin attığı bir yerdirdir. Şair ne her istediğini yazabilir ne de yazdıklarından kaçınabilir. Şair içinde bulunduğu sınıfsal-toplumsal etkilenimle, ideolojik bir yapılanmayla çizir yazgısını. O yaşayıp öldükten sonra "ancak böyle yazabilirdi" denir ardından.

Gene aynı biçimde "insan yüzünün zulmünden kurtuldu, yalnız kendimden çekeceğim artık." diyen Baudelaire günümüzde ne kadar güçlü. Çünkü artık günümüzde Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa'sını kimse ikinci bir defa yapmaya kalkışmıyor. Picasso klasik ressamların yaptığı resimleri, yapamadığı için değil, başka nedenlerle, bir ilkokul çocuğunun yaptığı resimlere benzeyen resimler yapıyor. Ona etik-avrensel bir anlam katta. Dostoyevsky'nin siyasal tavrı bize gülünç gelmiyor mu şimdi. Ama bu büyük sanatçılar insanlığın bugüne kadar geldiği yol anlamında, dünyanın insanileştirilmesinde gerçekçiliğinin adını adım ilerlemesini sağladılar. İnsanlarla dünya arasındaki o sonsuz etkileşimin farklı bir boyutunda edebiyat-sanat alanında toplumsal miras, deneyim, gelenek anlamında mutlaka bilincinde olmalıyız bunları. Ama artık ne Baudelaire, ne Rimbaud ne de benzer bir başka çağımızın sanatını, böylesine geniş derin bir gelişimi tek başlarına açıklamaya yetmezler.

ŞİİRDE GELENEK

Aziz Çalışlar "Çağ 'laik' ve 'ulusal' şiir

1. "GELENEK" KAVRAMI

Gelenek kavramı, bizce şöyle tanımlanabilir: maddi-manevi kültür mirasının (kültür değerleri, kurumları ve öğelerinin toplumsal-tarihsel gelişime ve gereksinimlere bağlı olarak, toplumsal ilişkiler bütününde alınması, özümlemesi, işlevini ve etkisini sürdürmesi, değişime uğraması ve ileriye aktarılması süreci içinde gösterdiği süreklilik.

Ancak, bu tanımlamayı açarak, geleneğin özelliklerini daha yakından görmemiz gerekiyor:

1) Geleneğin, maddi ve manevi kültürle, yani maddi ve manevi üretimle, dolayısıyla maddi ve manevi kültür mirasıyla yakın bir ilişkisi vardır. Çünkü, "tarihin her aşamasında, her kuşağın önünde, kendisine bir önceki kuşaktan aktarılmış olan, maddi bir sonuç, üretici güçlerin bir toplamı, insanların birbirleriyle olduğu kadar, doğayla da tarihsel olarak oluşmuş bir ilişki bulunur. Tarihi, daha önceki kuşakların bıraktığı malzemeyi, sennayeleri ve üretici güçleri kullanan, bunların ününü alan kuşakların ardarda gelişidir. Böylece, her kuşak, biryandan, geleneksel faaliyetleri, bütün bütüne değişim kluşe uğratır. Böylece, her kuşak önünde bulunduğu maddi durumu değişime uğrottığı kadar, bu maddi durumlar da onun içinde bulunduğu yaşama koşullarını yönlendirerek, belirli bir gelişim içine sokar, kendine özgü bir özellik kazandırır". Buysa bize geleneğin toplumsal pratikle olan ilişkisi'ni verir.

2) Geleneğin bu yolla oluşması ve sürmesi içinde belirleyici olan maddi kültürdür; manevi kültür, görece bir bağımsızlık içinde olmasına karşın, en sonunda maddi kültürle bağımlıdır. Dolayısıyla, manevi gelenekler, maddi geleneklerle koşullandurlar. Bu nedenle, kendi toplumsal-tarihsel belirlenimleri içinde geleneğe bu her iki düzlemde birden bakmak, maddi geleneklerle manevi gelenekler arasındaki ilişkiyi kar-

şıklı bağıntısı içinde ele almak gerekir.

3) Bunun yanı sıra, (çelişkin) toplumlarda kültür, egemen kültür ve egemen olmayan kültür öğeleri halinde çelişkin bir özellik gösterir. Toplumun sınıfsal yapısından kaynaklanan bu durum, bize geleneğin de bu doğrultuda çelişkili bir özellik taşıdığını, yani egemen gelenek ve egemen olmayan gelenek olarak ikiye ayrıldığını gösterir.

4) Dolayısıyla, tarihin her aşamasında her kuşaktan sınıfların kültür mirasından yararlanması ve kendi geleneğini sürdürüşü, sınıfsal bir özellik gösterir. Her sınıf kendinden bir önceki tarihsel aşamada kendisine karşılık veren sınıfın kültürünü kendine miras olarak alarak, kendi geleneğini sürdürmeye çalışır. Bu nedenle, her sınıf kültür mirasına ve geleneğe kendi sınıfsal gereksinimlerine, kendi dünya görüşüne ve ideolojik konumuna, kendi insan ve tarih tablosuna uygunluk içinde bakar.

5) Bu nedenle, kültür mirasına ancak bugünün toplumsal gerçekliğinden, bugünkü gereksinim ve çıkarlardan yola çıkılarak yaklaşılabilir. Çünkü, önemli olan, "Bugünün geçmişe egemen kılınması yoluyla, toplumsal düzende geçmişin bugüne egemen kılınması"na vermek "tır".

Bu açıdan, kültür mirasına yaklaşım, "diyalektik aşma"yı; "tarihsel-eleştirel özümleme" yoluyla, "tarihsellik ile güncellik arasındaki çelişki"yi çözüme uğratmayı gerektirir. Böylece, geçmiş kendi gerçekliği içinde bugüne içerilirken, bugün de geçmişin içerilişinin bir anı haline gelir; başka bir deyişle, "gelenek mirasta kendi nesnesini bulurken, miras da geleneğe kendi güncel toplumsal etkinliğini bulur".

6) Geleneğin oluşabilmesi, kültür mirasının toplumsal ilişkiler bütününde özümlemesini gerektirdiği için, kültür mirasının topluma alınabilmesi, mirasın topluma bağlanmasıdır. Buysa tüm toplumsal ilişkiler içinde mirasın tarihsel-sistemsel bir bağını oluşturdugunu, başka bir deyişle, "miras aktarıcı, miras ve miras alımlayıcı" arasında sistemsel bir büt-

ünlük kurulmasını bize gösterir. Buysa, kültür mirasının yaşayan kültür olarak topluma (holka) mal olması demektir.

7) Dolayısıyla, geleneğe belirleyici olan sürekliliktir. Ama gelenek, kültür mirasında, süreklilik-süreksizlik (değişime uğrama) diyalektiğini içerir. Süreklilik gösterdiği kadar, değişime uğrayarak, aşılması biçiminde yeniden süreklilik göstermeyen bir gelenek olamaz. Geleneğin bilinci yoldan değişime uğratılması ise, toplumsal ilişkilerin değişime uğratılmasıyla bağlantılıdır. Onun için, gelenek bilinci aynı zamanda tarih bilinci olup, geleneğin oluşması (oluşturulması) tarihin oluşması (oluşturulması) anlamına gelir.

8) Bu anlamda, gelenek eski ile yeni'nin çatışmasını içerir. Geleneğe eski'nin sürmesi, geçmişin kültür mirasından özümlemesi yapılamamış, yani geleneğe yeni'nin kurulamamış olduğunu gösterir. Yeni'nin kurulabilmesi ise, ancak geçmişin olumsuzlanıp aşılabilmesine (özümlemesine) bağlıdır. Eski'nin yeni'nin kurulmadan sürdürülmeyle karşılaşması "tutuculuk" a yol açarken, eski'nin özümlemesinden yeni'nin kurulmasıyla karşılaşılması, "köksüzlük" e yol açar. Böylece, eski'nin mutlak egemenliğinde gelenek katılaşır donar ("geleneksellik", "gelenekçilik" ortaya çıkar); yeni'nin mutlak egemenliğinde ise, gelenek bütün bütüne kesilir ("geleneksizlik", "yenilikçilik" ortaya çıkar). Bu nedenle, geleneğe süreklilik, eski'nin yeni'de özümlemesiyle olmasına sağlanabilir ancak. Böylece, eski yeni'de bir uğrak olarak içerilirken, yeni de eski'nin bir uğrağı olmaya dönüşür; gelenek an'ı oluşur.

II. "ŞİİR GELENEĞİ"

Şiir geleneği'ni, geleneğe ilişkin yukarıdaki açıklamalarımız bağlamında açığa koyabileceğimizi sanıyoruz. Buna göre de, "şiir geleneği"ni önce genel olarak gelenek için yaptığımız tanımlama içinde şöyle belirtebiliriz: şiirsel kültür mirasının toplumsal-tarihsel gelişime ve gereksinimlere bağlı olarak, toplumsal ilişkiler bütününde alınması, özümlemesi, işlevini ve etkisini sür-

dürmesi, değişime uğraması ve ileriye aktarılması süreci içinde gösterdiği süreklilik.

Bu tanımlamayı şöyle açıklayabiliriz:

1) Şiir geleneğinin şiir kültürü'yle, yani şiirsel üretim'le, dolayısıyla, şiirsel kültür mirası'yla yakın bir ilişkisi vardır. Çünkü her kuşak, önünde kendisinden bir önceki kuşakça üretilmiş olan şiirsel ürünler toplamını ve sonucunu bulur. Kendi şiirsel etkinliğini bu önkoşullar zemininde, bulunduğu toplumsal-tarihsel koşullara bağlı olarak sürdürür.

2) Dolayısıyla, manevi bir üretim (kültür) biçimi olarak, şiirsel üretim (yaratın, etkinlik), son kertede maddi kültüre (üretim biçimi ve ilişkilerine) bağımlılık gösterdiği kadar, (felsefe, bilim, hukuk, ahlak, din) gibi öbür manevi kültür alanlarıyla da karşılıklı bir bağımlılık gösterir. Ancak, genel toplumsal-tarihsel gelişmeden görece bir bağımsızlık içinde hareket ettiği kadar, öbürlerinden de farklı hareket eder. Dolayısıyla, şiir geleneği ile öbür maddi-manevi gelenekler arasında görece bir bağımsızlık/bağımsızlık yer alır.

3) Kültürün toplumda çelişkin bir özellik göstermesi doğrultusunda, şiir de böyle bir kültürel-sınıfsal çelişkinlik gösterir; yani, toplumda egemen kesimlerin egemen şiir kültürü yanı sıra, egemen olmayan sınıflar ve kesimlerin bir şiir kültürü oluşur. Bu nedenle, şiir geleneği, bu her iki sınıfsal-kültürel geleneği kendinde çelişkin olarak barındırır.

4) Dolayısıyla, şiirsel kültür mirasından yararlanmak ve şiir geleneğini sürdürmek, sınıfsal bir özellik gösterir. Böyle bir şey, farklı sınıfsal gereksinimlerden, farklı dünya görüşlerinden, farklı insan ve tarih tablolardan doğup ortaya çıkar.

5) Çünkü, edebi-tarihsel gelişimin her anında, edebiyat ile gerçeklik arasındaki karmaşık diyalektik bir ilişki yer alır ve bu ilişki edebi-tarihsel gelişime içinde gerçekliği algılayan öznece (kişi yada sınıfa) değişime uğratılır. Bu nedenle şiirde gelenek, edebiyatla gerçeklik

□ "Gelenek" kavramından ne anladığımızı açıklar mısınız? "Şiir Geleneği"nin bu genel olgu içinde konumu ya da boyutları neler olabilir?

□ Gelenek açısından Çağdaş Türk Şiiri'nin başlangıç çizgisi hangi tarihlere kadar çekilebilir? Divan ve Halk Şiirlerinin bu çizgiye yatkınlıkları nelerdir?

□ Çağdaş Türk Şiiri'nin varolan geleneği içinde "modern şiir hareketleri"ni (Birinci Yeni, İkinci Yeni ve bugün bir kısım şairlerce şu ya da bu oranda yürütülen kapalı ya da soyut şiiri) nasıl değerlendiriyor sunuz?

□ Soruların dışında konuyla ilgili olarak eklemek istediğiniz görüş ve düşünceleriniz?

geleneksel şiirde tarih adına, toplum adına konuşan; şiirde "kendini gerçekleştirme"ye çalışan tekil-bireyin "ben"i yoktur. Bu özelliklere geleneksel şiir sanatımız olarak hem divan şiirinde, hem de halk şiirinde rastlarız Her ikisi de "modal" sanatlardır.

b Dolayısıyla, "Batı şiirinde, tek insanın, topluma oranla daha başmız olan bilinci araştırıyor. dışlanıyor, elle tutulur hale getiriliyor, divan şiirinde, kuşatıcı bir ilke, bembeyaz dünyayı hem kişi bilincini ve ferdi bir ölçüye kadar eritiyor; tek ve somut olan (yani tikel olan), bu genel ilkelerin aynız yanaları olarak görülüyor; birinin yerine öbürü konabiliyor; bundan ötürü tek-olam, somut olanın üzerindeki durulmuyor. Özellikle İslam şiirinde, imajın (tek olanın zihindeki yansımalarının) yerine, zamanla mazmunun (kalıp ve soyut imajın) geçmesi bu genel ve dinsel dünya görüşünün etkisiyle açıklanabilir. Bu genel, dinsel, mistik ve eritici dünya görüşü ise, literatürdeki genel donmuşluğu, büyük ve niteliksel değişimler olmasına, kendini durmadan tekrarlayan bir üretim süreci'ne bağlanabilir, onun sonucu olarak görülebilir"⁵

c- O halde, şiir geleneğinde, "geleneksel" şiirin (yani, eskiden mutlak egemenliğindeki şiirin) başlıca özellikleri, laik değil, dinsel oluşu; dünyevi değil, mistik oluşu; tikel-bireyi değil kolektif bireyi dile getirmesi; gerçekliği yansıtmayan imgeye değil, "mazmun" a yöneliş, "nodal" ("makamsal", "kalıpsal") şiir oluşudur.

3) Ancak bu şiir, "halk şiiri" ve "divan şiiri" olmak üzere, kendi içinde sınıfsal-kültürel bir karşıtlık içerir. Egemen kesimlerin şiirsel kültürü olarak "divan şiiri" yanında, bir de egemen olmayan kesimlerin şiirsel kültürü olarak "halk şiiri" yer alır. "Burda bizce en önemlisi, Osmanlı düşüncesine yapısına ideolojisi olarak dinin egemen olmasıyla birlikte bunun toplumsal sınıflar doğrultusunda farklılıklar da gösterdiği'dir. Nitekim, egemen sınıfsal ideolojisi olarak nasıl "ehli sünnet" egemen dinsel düşünce biçimini oluşturuyorsa, Batınlık ve tasavvuf, bir balmak, halk kitlelerinin, hakim sınıflara ve onları ideolojilerine karşı fikir, duygu ve inanç alanında gırtlıkları bir protesto, bir karşı çıkma gibi görünmektedir."⁶ Nitekim, "ehli sünnet vel cema'at" anlayışı içinde, eunni ideolojisi Anadolu Türkü için bir zulüm nedeni yapılmış"⁷ ama karşıtı da batınlığın ihtilâlcî karakteri"⁸ bulmuş; özellikle 16. yüzyıldan sonra, din ve tarih dışı bir halk şiiri akımı güç kazanmış;⁹ "İslâm düşüncesinde tamamen metafizik bir problem olduğu için dışlanan 'özgürlük' sorunu", halk şiirinde (divan şiirine karşıt doğrultuda) dünyaya ilgili bir sorun haline gelecek, söz gelimi Dadaloğlu, Pir Sultan gibi şairler elinde, "otorite" ye karşı bir "protesto"ya dönüşmüştür. Dolayısıyla, divan şiiri ile halk şiiri, toplumdaki karşıt dünya görüşlerinin varlığını bize gösterdiği kadar; "otorite"ye boyun eğerek, "zulme uğramadığı müddetçe herşeyde güzelliği görme temayülünde olan"¹¹ İslâm - divan şiiri karşıtı, toplumsal bağkaldırıyı ve özgürlük ideallerini dile getiren halk

şiiri'nin varlığını da gösterir.

Divan şiiri geleneği ile halk şiiri geleneği arasında en büyük karşıtlardan biri de biçimsel "dil" alanındadır. Birisi, "seçkin sanat" olarak, "Doğu"ya (Fars ve Arap kültürüne) bakış sonunda Farsça ve Arapça'yı kullanırken, öbürü "halk sanatı" olarak geniş kitlelerin kullandığı yerel Türkçe dilini kullanmaktadır. Dolayısıyla, şiir geleneği, bu iki ayrı "dil" geleneğini aynı zamanda bir bütünlük içinde barındırmaktadır. Bu anlamda, Divan şiiri toplumu (halkla) "estetiksel bir iletişim bağlamı" kuramamışken, halk şiiri kurabilmiştir.

4) Türlü'de şiir geleneği, hiç kuşkusuz, toplumsal yapıda ve ilişkilerde yer almaya başlayan değişimi ve birlikte değişime uğramaya başlamıştır. Bu değişimlerin genelde Tanzimat'ta başladığı kabul edilmektedir. Geleneksel toplum yapısının kapitalist öğelerle birlikte olduğu kadar, Batı-burjuva ideolojisiyle de biddike değişime başladığı bu evreyle birlikte, şiir geleneğinde sürekli-süreksizlik ilişkisi içinde, eski ile yeni'nin karşıtlığı, değişimci bir özellik olarak yer almaya başlamıştır.

5) Ancak Tanzimat'ta birlikte şiir geleneğinde eski ile yeni'nin çatışması, genelde, geleneksel "modal şiir"i kalıpsal yapıya içine, yani "eski biçimler içine yeni bir öz koyma"¹² çabası ve "kendi şiiri dilini bulamama" doğrultusunda, geleneksel (eski) ile taktiklik (yeni) çelişkisi arasında yer almıştır. "Her yeniliği kendi geleceğimize çıkarmak konusundaki umutsuz direnişe karşın, batı taktikçiliği gittikçe yayılarak Servet-i Fünun ... çıkmazı"¹³ aslanmıştır.

6) Bunun nedeni, yüzyes bir anlayıştan ötürü, Avrupa'dan (Batı'dan) "nevileri, şekilleri, hatları çığırın almanın kıyafet etmemesi", "lafız ve mânâ'nın tıpkı eskisi gibi birbirinden ayrı taktik edilmesi"¹⁴ olmuş; bu yüzden, "şiir sanki edebiyat dışı, özden yoksun duyarlıkların sesi sayılan bir anlayışa sürüklenmiştir."¹⁵ Başka bir deyişle, şiirde yenilik, edebiyatın gerçeklikle bağını dışında, salt biçimsel yönden bir yenileşmeye anırlı ve kısıtlı kalmıştır. Bu anlamda, divan şiiri geleneğindeki bir süreklilik olarak, şiirde gerçeklikle bağını kurulumayı, "yeni"ci şiir geleneğimizin başlıca, temel bir özelliği olarak görebiliriz. (Hiç kuşkusuz bunun temelinde gerçek bir tarih bilincinden yoksunluk sonucu, tüm bir toplumun kendi gerçekliğini bilincinden yoksun oluşu yatmaktadır).

7) Burda gözönünde tutulması gereken önemli bir özellik de, uluslaşmanın gerçekleşmemiş olması dolayısıyla, "dil bilinci"nden yoksunluk; dilde de, tıpkı şiirin kendi yapısında olduğu gibi varolan "kışkılık"tır. (Ancak, şiirde "dil bilinci"ne denli önemiyse, dili yalnızca "dilbilimsel dil" olarak görmek de o denli yanlışlığı sürükleyicidir; nitekim, daha sonraları "Millî Edebiyat" akımında görüleceği gibi, salt Türkçe'nin kullanılması şiiri hiçbir zaman kurtaramamıştır).

8) Şiir geleneğinde çok önemli saydığımız "gerçeklikle kurulan ilişki"deki sürekliliğin bir doğrultusunun Divan şiirinde bu yana "gerçeklikle ilişki kurmama" biçiminde geldiğini yukarıda belirtmiştik. Bu şiir geleneği, egemen kesimlerin şiir

daş Türk şiiri, rdir."

arında geçmişte kurulan ilişki ile bugün kurulan ilişki arasında diyalektik bir bağının oluştuğundan geçerek.

6) Her şiir (edebiyat) yapıtı, ortaya çıktığı tarihsel gerçekliğe bağlı olduğu gibi, içerdigi içeriksel kapsamıyla da gerçeklikle ilişkisini kurar. Dolayısıyla, şiir mirasının özümlemesi, şiirde yeni bir tarihsel gerçeklik bağının kurulması anlamına gelir. Hiçbir yapıt ne içinde bulunduğu zamana yapışık, ne de zamanüstü olduğu için, ancak kendi gerçeklik bağının yoluyla tarihsellik kazanıp bugüne kalır. (Geçmişin sanat yapıtlarının bize bugün için anlamlı bir haz vermekle devam etmesinin nedeni de budur). Dolayısıyla, şiir geleneği, şiirsel gerçeklik geleneğidir.

7) Şiir geleneğinin oluşması için, şiirsel (edebi) kültür mirasının, belirli bir tarihsel-toplumsal ilişkiler bütünü içinde, "estetiksel-iletişimsel sistem bağuntisi"ni kurması gerekir; başka bir deyişle, kültür mirasının bugün işlevini gösterebilmesi, yani gelenekte kendi güncel toplumsal etkinliğini bulabilmesi, kültür mirasının alimayıcısı olan toplumun bu miras yoluyla onun aktaracağı olan geçmişle estetiksel bir iletişim bağlantısını kurabilmesine bağlıdır.

8) Onun için, şiir geleneğinde belirleyici olan sürekliliktir. Ancak, gelenek süreklilik-süreksizlik (değişim) diyalektik mi içerdigi için, şiir geleneğinde süreklilik de, kesinti ve değişimleri içerir. Bunlar, son herte de, toplumsal ilişkilerin değişime uğratılmış olmasına bağlıdır.

9) Şiir geleneği, bu anlamda, eski ile yeni'nin çatışmasını içerir. Ama ancak eskiden yeni'de özümlemesiyle gelenekte süreklilik sağlanabilir.

III. TÜRK ŞİİR GELENEĞİNE BAKIŞ

Yukarıda yaptığımız açıklamalar, hiç kuşkusuz, geleneğin belirlenbilmesinde genel kuramsal ilkeleri bizlere göstermektedir. Şimdi bu genel kuramsal ilkeler çevresinde Türk şiir geleneğine bakalım.

1. Önce, kolay bir belirleme gibi gözükiyorsa da, Türkiye'de şiir geleneği'nin var olduğunu söylememiz gerekir (nitekim, söz gelişi, roman sanatına bakarsak, böyle bir geleneğin olmadığını görürüz, bizde bir "dizyazı geleneği" vardır, ama bu dizyazı geleneği roman geleneğiyle örtüşmez, çünkü roman bize ancak 19. yüzyılda görülmüştür, oysa dizyazı geleneği çok eskilere uzanır). Türkiye'de şiir geleneği, şiir kültürünün 13. yüzyıldan bu yana (Yunus Emre, Aşık Paşa, Ahmet Fakih, Hoca Dehhani, Mevlâna, Sultan Veled, vb.) süreklilik göstermesinden ortaya çıkmaktadır (ki bu şiir geleneğinin kökenleri de şiir tarihi açısından çok daha eskilere uzandırılabilir). Demek, en azından 13. yüzyıldan bu yana Türkiye'de bir şiir geleneği bulunmaktadır.

2) Şiirde böyle bir geleneğin oluşması, şiirin toplumun manevi kültürü içinde önemli bir yeri olduğundan kaynaklanır. Çü kü, örneğin, toplumumuzda, kendi yapısı dolayısıyla, felsefe geleneği oluşmamışken, şiir geleneği oluşmuştur. Çünkü, felsefe, dünyanın gelişim yasalarını ele alır; oysa, dinin toplumumuzda egemen ideolojisi olarak olması, felsefenin bu kendi işlevini yerine getirmesini önlemiştir. Nitekim, toplumun yapısıyla şiirin özellikleri arasında, bu açıdan şu gibi bir bağlantıdan burda söz edebiliriz:

a- Osmanlı toplumunun "geleneksel" bir toplum oluşu (yani kapitalizm-öncesi toplumsal-ekonomik bir oluşum, "despotik Doğu toplumu" özelliği göstermesi), "bireyin özgürce gelişmesi"ne engel olmuştur. Bu nedenle, geleneksel Türk şiir sanatı "modal" bir şiir sanatıdır. Nitekim, "şirimiz, milletimizin Anadolu'daki teşekkülüyle beraber başlar, o kadar eskidir. Şirimizin gerçi hiçbir zaman ufukları çok geniş olmamıştır. Bunun sebebi ise öteden beri devletçisi bir millet olmamızdır."⁴ O yüzden, "Türk edebiyatı fikir ve tahlil değerinden mahrumdur" Osmanlı toplumunun kapalı yapısı, dolayısıyla, şiir sanatını "bireysel tekil" in değil ama "kollektif tekil" in sanatı yapmıştır;

geleneğidir. "Otorite"ye karşı çıkan şiir geleneği ise, egemen olmayan şiir geleneği olarak sürmüştür. Ancak böyle bir geleneğin öğelerine hiç kuşkusuz "yeni" şiirde de, örneğin, T. Fikret'te rastlamaktaız. 9) Bununla birlikte, "yaşanan koşullar ve özgürlük baskı altında, daha başka bir şey yapmanın olanaklarının yok gibi görüldüğü" de-ğişik "yenileşme" dönemlerine tü-müyle bakacak olursak, bu "Batılaşma" dönemlerinde de yine gele-neköl Osmanlı toplum yapısının "bireyin kendini (şiir yoluyla) ger-çekleştirmesi"ni önlemiş olduğuna görürüz. Dolayısıyla "bireyin özgür-leşmesi"ni şiir geleneğimizin başlıca özelliklerinden biri sayabi-liriz hurda.

IV. "ÇAĞDAŞ TÜRK ŞİİRİ"

Çağdaş Türk şiiri olgusuna geçmeden önce, "çağdaş"lık kavramı üstünde durmak istiyoruz; çünkü ancak böylece gelenek açısından çağdaş Türk şiirinin başlangıcını bulabiliriz.

a. "Çağdaş"lık kavramının ilk çağ-natırdığı anlam "zamanal" bir anlam karşılığı olarak, "20. yüz-yıla ilişkinlik" anlamını taşımaktadı-r. Bu durumda, çağdaş Türk şiiri, 20. yüzyıl Türk şiiri anlamına gelir.

b. "Dönemsel" bir karşılık olarak bakıldığında, çağdaş Türk şiiri, "11. Meşrutiyet Dönemi" olarak alındığı gibi¹⁷, "Cumhuriyet dö-nemi" olarak da alınmaktadır. Nitekim, bir bütünlük içinde "çağdaşlaşma" hareketi "Cum-huriyet dönemi"yle birlikte baş-lamıştır; daha doğrusu, "Cum-huriyet dönemi" bunun kendi bir anlatımıdır. Bu anlamda, *Çağdaş Türk Şiiri*, " laik" ve "ulusal" şiirdir.

c. "Tarihsel" olarak aldığımızda, "çağdaş"lık toplumsal-ekonomik oluşumların tarihi bağlamında karşımıza çıkar. Bu anlamda (tıpkı "ilkçağ"ların köleci toplu-ma, "ortaçağ"ların feodal toplu-ma, "yeniçağ"ların kapitalist topluma karşılık vermesi gibi), çağımız "kapitalist toplum düze-ninden toplumsal düzene geçiş çağı"dır. O zaman, "çağdaş"lık bu evrensel bağ içinde görmek gerekir.

d. Nitekim, "çağdaş"lık, kendin-den de açıkça anlaşıldığı gibi, "yerel" değil, "evrensel" bir kavramdır. Dolayısıyla, *çağdaş Türk şiiri* denince, bunun evrensel boyutları içinde, "evrensel şiir" karşılığı içinde anlaşılması gere-kir aynı zamanda.

e. "Geleneksel" karşılığı anlamda aldığımızda, bu kez çağdaş Türk şiirinin, gelenekleşmiş şiir yapı-sını ve dilini aşan şiir olarak alın-ması gerekir. Nitekim, "özgür konuşma"nın gelmesiyle birlikte, şiirde geleneksel modal yapı aşıl-larak, "armonik", çok-boyutlu yapıya ulaşılması; ayrıca dil ikili-ğinden kurtularak, dilsel birlik kurulmuştur.

f. "Yöntemsel" açıdan ele aldığımızda ise, çağdaş Türk şiirinin (edebiyatın) gerçeklikle olan ilişki-sine bakmamız ve "en çağdaş yapıt çağının gerçekliğini en çok yola yaptırır" ünlü sözün-den yola çıkmamız gerekir. Ça-ğının gerçekliğini yansıtmayan bir yapıtın (sanatsal-yaratımsal

etkinliğini) "çağdaş" olabileceğini düşünmek çok zordur; ancak burda gözönünde bulundurma-muz gerekli yöntemsel özellik, herhangi bir yapıtın (şürel etkinliğinin) kendi çağının gerçekli-ğiyle kurduğu ilişkinin kendi özelliğidir; başka bir deyişle, böyle bir ilişki gerçekçi bir ilişki olduğu kadar, gerçekçi-olmayan bir ilişki de olabilir. Ama her iki durumda da çağın gerçekliğinin algılanması, kendi çağma özgü özellikler taşıır. Nitekim çağımız sanatsal süreci, bu iki doğrultuyu kendi içinde çelişkili ola-rak barındırır.

g. Çağdaş Türk şiirine gelenek açısından bakmak demekse, çağ-daş Türk şiirinin şiir mirasını ne denli özümlemiş olarak bugünün gereksinimlerine karşılık verdiğine, işlevsellik gösterdiğine; toplumsal ilişkiler bütününde geç-mişle "estetiksel iletişim bağlan-tısı"nı ne denli kurduğuna bak-mak demektir.

b. Yine gelenek açısından çağdaş Türk şiirine bakmak demek daha önce açıkladığımız doğrultu-sunda, şiir geleneğinde sanısal kültürel ayrımlaşmayı da göz-önüne almak, çağdaş Türk şiiri-nin ne gibi bir sanısal-kültürel çelişki gösterdiğine ve bu çeliş-kin özelliğinin geleneğinden geç-mişle kurulan ilişki açısından ye-rinin ne olduğuna bakmak de-mektir.

Bütün bu yönleriyle birlikte ele aldığımız zaman, çağdaş Türk şiiri-nin tam olarak ve gelenek açısından, "Nazım Hikmet şiiri"yle bir-likte başladığını (ama aynı anda en yüksek noktasına da varmış olduğunu görürüz, Cüm-maneal" olarak 20. yüzyıl şiiridir; b) "dönemsel" olarak cumhuriyet şiiridir; c) "tarihsel" olarak var-olan toplumsal-ekonomik oluşu-mun geçiş çağına karşılık veren şiirdir; d) yalnızca yerel ve ulusal değil, aynı zamanda "evrensel" bir şiirdir; e) geleneksel modal (tek-boyutlu) şiiri, çok-boyutlu şiirle dö-nüşüne uğratmış, dilsel birlik için-de "dilsel zenginliği" kurmuş olan şiirdir; f) "çağının gerçekliğini en çok veren" ve en ileri şiirsel gerçek-çi yönüne dayanan şiirdir; g) şiir geleneğini sonuna kadar özümlemiş, şiir mirasıyla toplumda "estetiksel-iletişim sistem bağlan-tısı"nı kurmuş şiirdir; ve h) en ilerici, özgürlükçü, halkçı ve toplumsal şiir geleneğinin kendi günündeki karşılığını oluşturan "bireyin kendini tarihte ve toplu-mda özgürce gerçekleştirmesi"ni (biz-de ilk kez) veren şiirdir.

Ancak, gelenek açısından çağdaş Türk şiirinin başlangıcı ve en tam an-latımı "Nazım Hikmet şiiri"dir der-ken, bunu "çağdaşlık"la ve "gele-nek"le ilgili yukarıda sıraladığımız yönlerin içiçe birlikteliği ve bütünlüğü içinde ele almakta; "çağdaş Türk şiiri"ni, hiç kuşkusuz, yalnızca Nazım Hikmet'in şiiriyle bağlayıp sınırlamamaktayız. Nite-kim, bu yönlerin en genel "ortak paydaş" içinde, çağdaş Türk şiiri'nin a) ulusal ve laik "sivil" b) ev-rensel şiire açık; c) modal şiir yapısını kurmuş, dil birliğine dayanan, d) bireyin kendini gerçekleştirmesi-ne yönelik bir şiir olduğunu görürüz

Ama öte yandan, çağdaş Türk şiiri, yine hiç kuşkusuz, yöntemsel ve dünyagörüşel-sanısal açıdan bir çelişkinliği de içerir; yani, gerçek-likle olan ilişkisinin gerçekçi ve ger-

çekçi-olmayışı doğrultusunda, "modernist" ve "toplumsal" şiir özelliklerini de kendinde barındırır. Böyle bir şey, geleneksel toplum yapısından ("çağdaşlaşma" yolun-da) burjuvaca kapitalist topluma ve ilişkilere yönelişte, kendi içinde ta-sıdı; toplumsal-kültürel ayrınmı bir karşılığı oluşturur. Bu anlamda, çağdaş Türk şiirinin başlıca bir özel-liği, ("çağdaşlık" yolunda) özgürce bireyselle doğrultusunda, birey-toplum çelişkisinin sanısal olarak gösterdiği özelliklerle, yani birey-leşmenin (bireyce gelişmenin) "burjuvaca" ve "toplumsal" yöndeki özellikleriyle ilgilidir.

Dolayısıyla, gelenek açısından çağdaş Türk şiirinin ele alınışı, (yu-karıda belirtilen) "ortak paydaş" ve sanısal-kültürel ayrım içinde, karşıt şiir doğrultularının kültür mirasıyla olan bağlan-tısı'nı ortaya koymasını gerektirir.

V. GELENEKSEL ŞİİR ÇAĞDAŞ ŞİİR İLİŞKİLERİ

Bu nedenle, divan ve halk şiir-lerinin çağdaş Türk şiirinin baş-langıcı çizgisine yakınlıkla demek, çağdaş Türk şiirinin şiirsel kültür mirasına yakınlığı demektir. Böyle bir şey, şiirsel kültür mirasının çağdaş şiirde ne denli özümlemiş olduğunu, çağdaş şiirin geçmişle ne gibi bir estetiksel-iletişim sistem bağlan-tısı kurabilmiş olduğunu bize gösterir.

Ancak, daha önce de belirttiğimiz gibi, "şiirsel kültür mirasının özümlemesi sanısal bir özellik gösterir; her sınıf kültür mirasına ve geleneğe kendi sanısal gereksinimle-rine, kendi dünya görüşüne ve ideolojik konumuna, kendi insan ve tarih tablosuna uygunluk içinde bakar ve her sınıf kendinden bir önceki tarihsel aşamada kendisine karşılık veren sınıfın kültürünü ken-dine miras olarak alır". Dolayısıyla, çağdaş Türk şiiri içindeki karşıt doğrultuların kültür mirasını özüm-leyişleri bu doğrultuların kendi sanısal özelliklerine bağlıdır.

Kültür mirasının özümlemesi ise gelenekte sürekliliğin kurulmasıdır; aşılması biçimde değişime uğratıl-maması bir gelenek süreklilik göster-meز. Gelenekte "aşma" ve "deği-şime uğratma" ise "gelenek bilinci"ne, yani "tarih bilinci"ne bağ-lıdır.

Dolayısıyla, çağdaş şiir içindeki karşıt ("burjuvaca/modernist" ve "toplumsal") doğrultuların kendi sanısal özellikleri içinde kültür mira-sına yadaşmaları, kendi sanısal tarih bilinçleriyle bağımlı olup, da-ha önceki bir tarihsel aşamada ken-dilerine karşılık veren sınıfın kültü-rüyle kuracakları bağ, bu tarih bilinci doğrultusunda gerçekleşir. Bu nedenle, "kültür mirasının elde edilmesi, bir süreç halinde gelişen ideolojik mücadelenin de bir parçasını oluşturmaz"¹⁸

Çağdaş Türk şiirinde egemenliği-ni sürdürmüş bulunan "yenilikçi" akımların, genelinde sanatı sanısal-likten soyumsal olmaları, tarih (gele-nek) bilincinden yoksun olmalarına yol açmıştır. Nitekim, "Garip akımı gibi, İkinci Yeni de, Türk şiir gelene-ğiyle bağını koparır; Garipçiler bütün bir geleneğe karşı savaş açarken, İkinci yeniciler böyle bir savaş kalkışmazlar, ama gelenekle bir ilişki de kurmazlar."¹⁹ Ancak böy-le bir yaklaşım, ne Birinci Yeni'yi, ne de İkinci Yeni'yi, birze gelenek dışı bırakır; ancak geleneksel modal şiir sanatına karşı tavrılarını göste-

rir (nitekim, bunun "çağdaş Türk şiirinin temel bir ortak özelliği ol-duğunu belirtmiştik). Bu açıdan, bu her iki "yeni" akım (Tanzimat'tan bu yana gelen) kendinden önce-ki geçiş döneminin "yeni" alom-larına benzemez olarak, şiirde "eski" biçimler içine yeni bir öz koyma" ya karşı çıkarak, "yeni biçimler içine yeni bir içerik koyma"ya çalış-mış; böylece "geleneksellik (eski) ile taktikçilik (yeni) arasındaki (dun-liş, ikilikçi) çelişkiyi, "birlikçilik" doğrultusunda çözüme uğratmaya çalışmış hem (birlikçisel) "gelenek-sel" şiirin modal yapısı dışında, hem de "geçiş dönemi" şiirinin "ikilik-çi" yapısı dışında bir şiir aramıştır.

Ama öte yandan, bu "yenilikçi" akımların, gerçekliğin kavranış biçi-mi açısından gelenekle bir bağlan-tısı vardır. Böyle aldığımızda, Birinci Yeni'nin halk şiiri, İkinci Yeni' nince Divan şiiri geleneğine olan yakınlıklarını görürüz. Birinci Yeni'nin bu özelliği, şiiri "insancılıştır-ma ve toplumsallaştırma" yönünde "halkçı ve demokrat" bir özellik taşımasından²⁰ halda (top-lumla) estetik bir ilişkiyi kurmaya çalışmak istemesinden gelir; bu anlam-da, Birinci Yeni'ye "değişik halk-çı" bir (küçük burjuvaca) şiir diyebi-liriz.

Halk şiiriyle hiçbir gelenek bağ-lan-tısı olmayan İkinci Yeni'nin Div-an şiiri ile gelenek bağlan-tısı, bu şiirin "seçkin" ve "toplumsal gerçeklere uzak" şiir oluşudur.²¹ Birinci Yeni toplumsallıkla ve ger-çeklikle kendi bilinci doğrultusunda birlikteliği kurmak isterken, İkinci Yeni, toplumsallıkla ve gerçek-likle bir ilişki kurmak istemez (tıpkı Divan ve Servetifünun şiirinde-ki gibi), "şiiri sanki edebiyat dışı özden yoksun duyuruların sesi sa-yan anlayışa sürüklenir."²²

Öte yandan, Birinci Yeni, "çağ-daşlaşma" doğrultusunda Batı'nın "burjuva hümanist" değerlerine ba-karken; İkinci Yeni, "çağdaşlık" doğrultusunda Batı'nın kendi hüma-nist geleneğiyle ilişkisini kesmiş "geç-burjuva" değerlerine bakmaz; dolayısıyla, "bireyin kendini toplu-mda özgürce gerçekleştirmeyişi" nin şiiri olan geç-burjuva Batı şiiri-nin etkisinde bir şiire yönelmiştir. O yüzden, İkinci Yeni'de "bireysel ben" in şiire girişi, "bireysel ben'in olmayışı ya da aranışı" biçiminde olmuştur. Bu nedenle, zaman za-man öne sürülmüş olduğu gibi, İkinci Yeni'deki kapanıklık, aysal bas-kının bir sonucu değil; tam tersine, (1950'lerde dışa açılmaya birlikte tanındığı) geç-burjuva Batı şiirini "yeni (çağdaş) şiir" olarak kendine almasını bir sonucudur.

Ancak, toplumda demokratikleş-menin tam olarak yerleşmeyişi, hiç kuşkusuz şiirle yaratımda da etki-sini siyasal baskı biçiminde göster-miş; "otoriter yönetim karşısında edebiyat hiçbir dönemde aradığı özgürlüğe kavuşamamış, ...toplum-al gerçeklerden ve önemli hesap-lamalardan uzak durmuştur."²³ Ama, şiiri siyasallık dışı görmek, hem Birinci Yeni'ni, hem de İkinci Yeni'ni kendi bir ortak şiir anlayış-ı özelliğidir; onun için, bu her iki (siyasal ve estetik etken), Birinci Yeni'de ve İkinci Yeni'de çağdaş-lık, bu her iki şiiri de genelde status quo'yla uzlaşan "yeni"ci şiir kalmıştır.

Birinci ve İkinci Yeni'nin yukarı-da belirttiğimiz özellikler içinde şiir geleneğinde yer alışı, ancak "gele-

nek bilincinden yoksunluk" içinde geleneğe karşı çıkışı, toplumun genel egemen kültürel ideolojilerinden kaynaklanır. Çünkü, "yeni" toplumda, geçmişin olumsuzlayacağı yerde, yaşadığı için, geçmişin kültür mirasını özümleyememiş, bir anlamda kültür mirasını "yok saymış"; "tarihsel-eleştirel özümleme" yapamadığı için, "tarihsellik ile güncellik arasındaki çelişki"yi çözüme uğratamamıştır. Bunun başlıca nedeni, kültürün toplumsallık sınıfsallık ve tarihsellikten soyutlanarak ele alınışı olmuştur. "Çağdaşlık", toplumsal tarihsel içeriğiyle değil, ama zamaensal biçimiyle kavrandığı için, gelenek bilinci içinde kültür mirası özümlememiş; ayrıca, sınıfsallık (siyasallık)da; balaşın doğal bir sonucu olarak, Batı kendi sınıfsal çelişkinin bütünlüğü içinde görülmemiş; kendi sınıfsal geçmişini, hümanist, ilerici ve devrimci geleneğini yadsınmış bulunan geç-burjuva Batı sanatı "çağdaşlaşma uğraşı" olarak alınmış; bu yüzden, "yeni"ci çağdaş Türk şiiri doğrultuau, gerek kendi şiir geleneğinin, gerek Batı şiir geleneğinin gerçekçi, devrimci, toplumsal özelliklerinden yoksun kalmış, bunun karşılığı olan hümanist idealleri taşıyamamış, bu yüzden de kendi toplumsal varlığına "yabancı" kalmıştır.

Dolayısıyla, bugün şu yada bu yolda yürütülen "yeni"ci, kapalı yada soyut şiirin, yukarıda açıklandığımız aynı özellikleri göstereceği doğalsa da, burda üstünde duracağımız önemli şey, şiirsel biçimlendirme araçları ile şiirsel yaratım yöntemlerinin özdeş görülmemesi gerektiği'dir. Çünkü, şiirsel yöntemde önemli olan, gerçeklikle olan ilişkinin ne gibi bir özellik gösterdiğidir. Söz gelişi, gerçekçi şiirde de, gerçekçi-olmayan şiirde de, ya da başta bir düzlemde dile getirilerek, biçimci şiirde de, biçimci-olmayan şiirde de, kapalı biçim kullanılabileceği gibi, açık biçim de kullanılabilir. Gerçi (modal, tek-boyutlu geleneksel şiir yapısıyla geleneksel toplum yapısı arasında yada "serbest nazım"a dayalı çok boyutlu şiirle "serbest toplum" yapısı arasında bir benzerlik kurulabilirse de), (sanatta, şiirde) biçimlendirme araçları ile ideolojik değerlendirme arasında doğrudan bir bağlantı kurulamaz. Nitekim, halk şiiri de, Divan şiiri de, birer modal şiir olarak "kapalı" şiirdirler, buna karşılık, ideolojik farklılıklar içerirler; öte yandan, toplumsal gerçekçi şiir de, söz gelişi, İkinci Yeni'nin toplumsal ve gerçekçi-olmayan modernist şiiri de, özgür koşulu yada "serbest şiir"dirler, ancak aralarında temel yöntemsel-ideolojik farklılıklar gösterirler. Bu nedenle, her şiir, her türlü şiirsel biçimlendirme araçlarından yararlanarak değişik yapılar gösterebilir, bunun için de "geçmiş" sanattan (ulusal kültür mirasından olduğu kadar, "evrensel sanat"tan (evrensel kültür mirasından da) yararlanabilir ve ancak bunları tam olarak özümlemiş olması sonunda, içerik biçim bütününe gerçek "Yeni"yi oluşturabilir.

O yüzden, şiirsel biçimlendirme araçları ve şiirsel yapılaşmalar açısından "ne eski, eski olduğu için atılır, ne de yeni yeni olduğu için alınır"²⁴, şiirsel yöntem açısından "gereksizse atılır, gerekliyse alınır". Bu "gerekli" ayıklama, seçme ve alma ise, kültür mirasını özümlemenin başlıca yönlerinden biridir; böyle bir şey, gelenek açısından şiirin işlevselliğiyle, ne gibi gerek-

sinim ve çıkarılara karşılık verdiğiyle ölçülüp, şiirsel biçimlendirme araçlarını (m'celikten kurtarıp), "niteliksel bir değere dönüştürme"yle²⁵ olanaklıdır. Çünkü, şiirsel biçimlendirme araçları hiçbir zaman kendi başlarına estetik bir değeri oluşturmazlar; bu değerler, her şiirin kendi sınıfsal-estetik bakış açısına göre ortaya çıktığı için, sonunda içerik-biçim bütününe, sınıfsal-estetik bir özellik gösterir; tüm "poetika"yı belirleyen sınıfsal-estetik özellik içinde niteliksel bir değere kavuşurlar.

Onun için şiirsel-kültür mirasının gelenekte özümlemesi, tüm bir "poetika"nın özümlemesiyle olanaklıdır ancak. Çağdaş Türk şiirinin başlangıcı çizgisi nitelikli burda yatar; Nazım Hikmet şiiri'nin gelenek açısından çağdaş Türk şiirinin başlangıcını (en tam olarak) oluşturmasının nedeni budur: gerek Divan şiirinin, gerek halk şiirinin "poetika"sı, Nazım Hikmet şiiri'nde sonunda kadar özümlemişti. Böyle bir şey, toplumsal gerçekçi çağdaş Türk şiirinin başansıdır. Çünkü, bu şiir: a) gelenek (tarih) bilincindedir; b) sınıfsallığının bilincindedir. Bu yüzden, şiirsel kültür mirasına "tarihsel-eleştirel" olarak yakdaşmış; "tarihsellik ile güncellik arasındaki çelişki"yi (özellikle, Seyh Bedreddin Destanı'nda görüldüğü gibi) çözüme uğratmış; bunu yaparken de, kültür mirasından değerli olan ne varsa kendine aşımış olarak özümlemiş, yani şiirde gerçek "yeni"yi yaratmış²⁶, dolayısıyla kendisi "gelenek bir uğraşı" haline gelmiştir. Şiiri, bireyin kendini tarihte ve toplumda özgürce gerçekleştirme'nin estetik bir anlatımı olarak gören bu şiir, bu nedenle, "hiçbir dönemde aradığı özgürlüğe kavuşmadığı" halde, "toplumsal gerçeklerden ve önemli hesaplaşmalardan uzak" durmamış; böylece, şiiri yaşamın itici bir gücü haline, yani tarihi değiştirici bir güç haline getirmişti.

- 1- Altın İdeolojisi, s. 82, vb., çeviren: S. Hilav, Sosyal Yayınlar, 1968.
- 2- Hans-Dietrich Dahnke, Erbe und Tradition in der Literatur (Edebiyatta Miras ve Gelenek), s. 37, VEB Bibliographisches Institut, 1981.
- 3- a.g.e., s. 64.
- 4- Yahya Kemal, Edebiyata Dair, s. 31, s. 64, 1971.
- 5- S. Hilav, "Türkiye Defteri" Dergisi, s. 528, 1975.
- 6-11 Aziz Çalışlar, Günümüzde Sanatsal Kültür ve Estetik, s. 132-35, 143-44, Cem Yayınevi, 1983.
- 12- R. Mutluay, 100 Soruda Türk Edebiyatı, s. 117, Gerçek Yayınevi, 1969.
- 13- a.g.e., s. 130.
- 14- Yahya Kemal, a.g.e., s. 73.
- 15- R. Mutluay, a.g.e., s. 135.
- 16- a.g.e., s. 134.
- 17- R. Mutluay, 100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı, s. 6, Gerçek Yayınevi, 1973.
- 18- Saigut Şolcun, Tarih Bilinci ve Edebiyat Bilimi, s. 22, Dayanışma Yayınları, 1982.
- 19- A. Bezirci, 2. Yeni Olayı, s. 8-9, Tel Yayınları, 1974.
- 20- Özdemir İnce, "Şiirde Gelenek", Yarı, Dergisi, Ekim 1985.
- 21- A. Bezirci, a.g.e., s. 28.
- 22- Rauf Mutluay, 100 Soruda Türk Edebiyatı, s. 115.
- 23- Rauf Mutluay, 100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı, s. 496.
- 24- A. Bezirci, a.g.e., s. 70 (alıntı Mehmet Akif).
- 25- Yahya Kemal, a.g.e., s. 255.
- 26- Aziz Çalışlar, a.g.e., s. 181.

Cahit Külebi "Çağcıl Türk şiirini oluşturanlar son yıllara kadar genellikle geleneği yıkmaya çaba gösterdiler."

■ Sözlük, gelenek kavramını şöyle açıklıyor: "Bir toplumda, bir toplulukta, eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar." Bu betimlemenin adını koyalım. Bunun adı, bal gibi "Tutuculuk"tur. Bu anlam gericiliğe dek uzanır. Bu tür gelenekten, olsa olsa, yemek yapımı, konukçuluk, öbür yaşantı ayrıntıları gibi alanlarda yararlanılabilir. Benim özellikle sanat yönünden "gelenek" kavramından anladığım, yukarıda aktardığım betimlemenin dışındaki oluşumlardır. Anlayışına göre, özellikle şiirde, yukarıdaki betimleme benimsenirse, ortaya öykünme ve özenme ürünleri çıkar. Örnek vermek gerekirse, Mehmet Çınarlı adlı bir gerici ve yeteneksiz ozanın şiirleri öykünmedir. Şiirlerini çok sevdiğim Atilla İlhan'ın "Tutuklunun Günlüğü"ndeki Rubai (!) ler ise özentili niteliğindedir. Bir de Nazım'ın Seyh Bedrettin'i var. İşte, özentili de, öykünme de olmayan, kendi geleneğini kendisi yaratan bir gelenek yansımasına iyi bir örnek. Bu anlayışımın bir betimleme ile açıklanması benim için kolay değil. Ama içtenlikle inancım budur.

■ Gelenek açısından, çağdaş Türk şiirinin başlangıcı Nazım'a dek

uzanır. En başarılı örneği de zaten, yalnız o verdi. Halk geleneğinin ise söylenilebilecek kimi şeyler vardır. O denli büyük eleştirmenlerimiz izlemeci'lerimiz var. Bir gün tenez-zül edip bu konuya onların eğilimlerini dilemekteyim.

■ Bağışlayın "Çağdaş Türk şiirinin var olan gelenek"i" deyimimizi anlayamadım. Çağcıl Türk şiirini oluşturanlar son yıllara kadar genellikle geleneği yıkmaya çaba gösterdiler. Batı şiirini bilenler de büyük oranda Batıya öykünüp durdular. "Birinci Yeni" adı, eskiden yoktu. Garipçiler ile o arada şiir yazarlara bir takım işgüzarlar sonradan bu adı taktı. Sanırsam "İkinci Yeni" sözlencesinin benimsenmesi için... Aslında, "Birinci Yeni"ye bir ad takılması önemli ise, "Üçüncü Yeni" demek daha doğru olurdu. "İkinci Yeni" sözlencesine gelince: Tohum kaçmış Oktay Rifat mı, Behçet Necatigil mi, İlhan Berk mi "İkinci Yeni"yi oluşturdu? Bu adın kullanılması gerekiyorsa bir ozan için kullanılabilir. O da Cemal Süreya'dır.

Yine bağışlayın, kapalılık, soyutluk, somutluk sloganlarından ben bir şey anlamıyorum. Çağcıl yazında özendiğimiz Batı şiirinde var mı böyle adlandırmalar? Birakalım yapıpıyıkları. Şiir yazalım.

Yoktunuz

birazdan şimşekler düşecek kervanlara
çocukların yüzlerine oturacak mevsim
size saçlarının tuttuğunu söylüyorum
tutuşan her yanımla suyu bekliyorum

beni konağınıza çağırdığınız geceler
iş gücü bırakıp şiire sokuldum; çıplaktım
o çirkin elli kızlardı yağmurunu dizedim
boynuma ve her yerime bir bir; yoktunuz

şimdi başka rüzgarın önünde yazılıyor deftezim
nilüferler düşüyor ağzıma eğildiğim salsardan
size aşkı başladığını söylüyorum
başlayan her şeyle biraz daha büyüyorum

M. Mesut Ertuğay

BİR SAİR

Yevtuşenko

Taner Uğur

Daha önce, 1968 yılında Ant Yayınları'na "Yaşamım" adıyla yayınlanan Erken Yazılmış Bir Yaşam Öyküsü, büyük Sovyet şairi Yevtuşenko'nun yaşam öyküsü ve şiir serüvenini, ülkesinin o dönemlerde içinde bulunduğu politik ve sosyal konum çerçevesinde anlatan bir kitaptır.

Yevtuşenko toplumcu gerçekçi edebiyata yalnızca şair olarak değil, dünya görüşünün getirdiği çok yönlü görevler açısından katkılarla bulunmaktadır. Şair her yerde olduğu gibi doğrunun iyinin ve güzelin yanındadır. Yurduna ve insanlara karşı sorumludur. Özellikle batıda "renkli bir eima" olarak tanıtılmasına karşı çıkar, balından ve devrimden yana olduğunu söyler. O daima halkına ve dünya görüşüne yaratıcı bir biçimde sadık kalmasını bilmiştir. Onun şiiri, yeni yaşamın sorunlarını ve çelişkilerini çözmekte yine devrim öncesinde olduğu gibi insanı olmanın savunusu biçimine dönüşmüştür. O halde şiirin; toplumun utkuya ulaşmasında nasıl büyük görevleri varsa, utkudan sonra da yığınların ve insanların yaşamında, hayatın yeniden yaratılmasında ve dönüştürülmesi eyleminde daha büyük görevleri yüklenmiştir. Yevtuşenko'nun şiiri bu görevleri yüklenmiş bir şiirdir.

Yevtuşenko böylece yaşam öyküsünü ve kendi şiir

serüveniyle kaynaştırmış Sovyet Edebiyatı'nın genel bir akış tablosunu çizmekte ve kendine bir yer bulmaktadır. Bu bir bakıma ülkesinin ona kazandırdıklarının ülkesine geri dönüşü gibi görünmektedir. Yani çekilen acıların, büyük çabaların, genel dönüşümün güçlüklerini yaşayan yeni insanın gürde bir yaşamı olmaktadır. Öte yandan yeni insan gökten zembille inmemektedir. Derin, büyük bir geçmiş vardır ülkenin. Gogol'lerin, Tolstoy'ların, Gorki'lerin dile getirdiği o büyük, geniş ülkede, derin bir tarih, felsefe ve kültürün ağırlığı vardır. Devrimle dönüştürülmüş toplumsal sistemin ve yeni yaşamı kurmaya çalışan insanların maddi ve manevi pek çok sorunu bulunmaktadır. Burda geçmişin gelecek için yeniden yoğunlaşması insanların alıntıları ve mutluluğu ile kaynaştırılması gerekmektedir. Ama Yevtuşenko'nun da belirttiği gibi bu dönemde edebiyat; çeşitli şartların zorunlu sonucu olarak, ağır ve büyük sorumluluk altında, yanlış uygulamalar karşısında yine de utkuya olan inançlarını dirençle sürdüren bir halin zor günlerinin, savaş yıllarının getirdiği yıkımlara rağmen mücadeleyle sessizce sürdüren bir halin sonsuz ücünün bir anlatımına dönüşmektedir. Çünkü otuzlu yılların

toplumsal sorunları ne denli farklıysa, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen tabloda da durum ve sorunlar bir o kadar farklıdır. İkinci Dünya Savaşıyla birlikte bir savaş edebiyatı gelişmiştir. Savaş bitince yine insanlar evlerine işlerine dönmüşlerdir. Savaş tazanılmamıştır fakat geride yıkılmış bir ülke, dağılmış aileler, sakat insanlar bulunmaktadır. Ve artık şiir "cephedeli" savaştan sözedenmezdi. Çünkü savaş bitmiş ama acılar yine de sürüyordu. Ve hayat insanlara, topluma yeni şartların dayattığı daha yeni daha çetin görevler yükliyordu.

İşte bu noktada şiirin, konu, içerik, biçim açısından, şiirin dışındaki hayatla birlikte büyük devrinişi görür gibi oluyoruz. Şiir özel konumundan dolayı çabuk tepki vermektedir. Roman ve diğer türler daha başka. Ama şiir ve şairler ön planda yer almaktadırlar. Yevtuşenko'nun şiiri böyle bir dünyada, dogmatik düşüncenin zincirini kırmakta, daha güzel bir dünyanın gerçekleştirilmesini geciktiren düşünceleri ve tavırları maskesini düşürmekte ve değerlere yeni bir diğillik kazandırmaktadır. Yeni insanın da aşık olabileceğini ve bütün bunların utku, ülke ve ulus sevgisiyle kopmaz bir bütün oluşturduğunu ve ideolojinin belirleyiciliğini bize bir kez daha kanıtlamaktadır.

Şair halkın sorunlarından soyutlanamaz. Doğrudan onun adına konuşmasa bile onun kendi adına konuşmasına yardımcı olmaktadır. Halk da ona yaşamı ve gerçeği ile rehber olmaktadır. Çünkü her türlü felsefi-ideolojik önermenin doğruluğunun ya da yanlışlığının biricik ölçütü hayattır ve ondan başka da bir kanıtlayıcı bulunmamaktadır. Yevtuşenko da şiirlerine yapılan eleştiri ve karalamalar karşısında bu gerçeğe güvenmektedir.

Yevtuşenko'nun şiirleri yalnız ulusal değil ama aynı zamanda evrensel bir içerikle yüklüdür. Şair enternasyonal bir coşkuyla doludur. Dünyanın her yerinde zorbalığa ve gericiğe karşıdır. Bu durum şiirlerinde çeşitli biçimlerde somutlanır. O, dünyanın bütün ezilen halklarının yanındadır ve halkların mücadelesine omuz vermektedir.

Yevtuşenko'nun şiirleri lirik, içten, yalın duygularla doludur. Belli, somut bir durumun hareketlenmesinden varır imgeye. Tek başına süsmeden yana olmadığı hemen görülür. Daima insanlar için anlam ve düşünce için bir süsmeden yanadır. Şiirlerinde eğretileme, mecaz ve diğer söz sanatları kendiliğinden bir rahatlık içinde görünürler. İmge dizelerinde değil şiirin bütününde, şiirde dile gelen tavırda, duygusal coşkunun kendinde görülür. O daima bütün bir anlamın, şiirsel bir düşüncenin en yüce şiir olduğunu savunur gibidir. Şiirlerinde

yaşamı seven, teslim olmayan, neşeli, kavgacı, isyancı, çocuksu bir görünüm vardır. Duyarlılık ideolojik kavram ve değerler organik bir bütünlük içindedir. Değerler sistemiyle şiiri arasında çok kısa bir yol var gibidir. Ve öyledir de. Çünkü dünya görüşü yaratımı belirlemektedir.

İzlenimci resamların resimlerine benzeyen dizeleri salt nesnelerin görünümüneyle ya da bir coşku, bir durumla sınırlı kalmaz hiç bir zaman. O bu yakınlık ve içtenlikle insanlığın en genel en temel sorunlarını estetik düzeyde kolayca biçimler. Zima Kavşakları gibi uzun şiirlerinde tarihsel perspektif içinde yaşamı sorgular. Şairin tek başına şair olması onun için yetersizdir. Bunu kendi yaşamıyla da kanıtlar. Şair halkın yanında onun mutluluğu için çalışmalıdır. Şiir hayatı doğrudan değiştiremez ama onun değiştirelmesini kolaylaştırır. Yani hayatın değiştirilmesinde aktif bir rolü olmalıdır demektir bir bakıma bu. Şiir ona göre insanların yaşamına girmeli, gündelik bir parçası olmalıdır.

Yevtuşenko'ya yine onun dizeleriyle karşılık verelim: 'usandığımız zaman gerçeklerin yalanından/ kaygan kışak başından tunc Nazım'ı hatırlarım ve sesini biraz bançeri 'Merhaba Kardeşim...'

Şiirde Ritm ve Ses

Ritmî hareketin anlamında yavaş ve temposuz/belli aralıklarla dözenleşmiş sesler dizisi olarak tanımlamak mümkün. Ritm toplu çalışmanın bir çeşidi olarak doğmuştur. Toplu çalışmayı kolaylaştıran öğreturu türkülerin doğmasına yolçarmış, insanoglunun estetik anlamda yaratıcı faaliyetlerinin bütün alanlarında ve aşamalarında varolagelmıştır.

Ritmikleşme çışmasında diyalektik bir bağ vardır. Bu bağ sözlü dili doğurmıştır. Hep birlikte yapılan bir iş sırasında belli hareketlerin birlikte yapılmasıyla tutulan ritim, belli seslerin insan eylemlerine eşliğini getirmiştir. Gemicilerin heyyanamola, hop vb sesleri buna örnektir. Bunlar gücün tek bir noktada toplanması eylemini kolaylaştıran hamle sesleridir

Çalışma arasındaki ritme uygun sözlerin, naraların atılması daha da genişleyerek o anda insanların duydukları düşündükleri şeylerin de bu kapsamda söylenmesini sağladı. Bu biçim daha da genişleyerek türküler düzeyine ulaşmış oldu. Böylece hem çalışma durumu, hem çalışan insanların toplumsal durumu, psikolojik gerçekleri türküler şeklinde ifade edilebiliyordu.

Giderek karmaşık bir biçim ve içerik kazanan toplumsal üretimle birlikte türküler de çalışma sürecinden ayrıldı. Toplumsal yaşam ve bireyin gerçeği değiştirici söze yüklenen işlev de arttı. Şiir türkünden de koparak daha karmaşık, daha yoğun bir şiirliğiyle yüklenerek, daha zengin bir yapı, ses, ritm ve olanaklarla "modern şiir" düzeyine yükseldi.

Sözü halk yaratımları ve klasik şiirde biçim: ses, uyaklar, açık ve kapalı hecelerini düzenli birliği ve hece sayısına, vurgulara bağlanmaktadır. Özgür ritm ise, bütün bunların dışında, şairin iç dünyasında yansımaları bulan dış dünyanın ses ve görüntülerini alır gücünü ve düzenini". Her şiir söz-cüklerin yeri, dizeleğin uzunluğu, kısalığı, tek şiir içindeki yeri ve önemine göre belirlenir. Duyarlık ve düşüncemi n en tam biçimde verilmesine yöneliktir. Özgür ritm klasik şiirin getirdiği ses ritim olanaklarından da yararlanır. Ancak bunlara çağdaş bir içerik ve anlam yükleyerek yapıyor bunu.

Ritm kuşkusuz şiirin en önemli yapıtaşlarından biridir. Ancak şiirde ritm başka faktörler tarafından belirlenir. Kabaca içerik dylebileceğimiz duyu yoğunluğunun türü, karmaşıklık, berraklığı, karakteri, çoğu zaman ritmi de kendine uydurur. Yani ritm şiirin yaşamla kurduğu heyecanla bağlanımın sözler bütünü içindeki tınsal düzenidir. Şiirde ritmin yeri ve önemini abartan ve bunu estetik bir tarz halinde getiren şairler olmakla birlikte bunlar ritmin şiire sunduğu olanakları ortaya çıkarmışlardır. Bu şairlerden en belli başlısı Mayakovski'dir. Onun şiirinde özünden belirlenir. Sonra belli bir ritm düzeni bulunur ve bu ikişer birliğine çok karmaşık bir süreçten geçerek örtüştürülür.

Mayakovski'ye göre ritm şiirsel yapının içinde baştan sona giimbürdeyerek ona ses veren temel ögedir. Sözcükler yavaş yavaş bu sözsüz giimbürtünün içinden çıkarak belirir, beliren bu sözcüklerin bazıları çekip gider ve daha geri gelmez, bazıları sa kalır, ve kırk kez debelenir, kıvrınır. Bazen da en önemli sözcük en önce belirir ve diğer sözcükler şiirin anlamını belirleyen bu temel sözcüğe bağımlı yerlerini alırlar. O'na göre ritmi oluşturan busözsüz giimbürtünün nasıl oluştuğunu bilmek zordur. Bu ritim, aralıklı seslerin hareketlerin tekrardan, şiirin yaşadığı fiziki-pakolojik-sosyal ortamın görüngülerinden yani iç dünya ile dış dünyanın sonsuz ilintisinin "bir biçimde" düzenlenişinden doğmaktadır. Denizin uğultusu, adımlarımızın hızı, şehrin gürültüsü, bir keman sesi, yahut anamızın karşısına çıkan herhangi bir şey şairde ritm duygusunun doğmasına yol açabilir. Zaten modern şiir ritm müziğin çağımızın zengin ritmine en uygun biçimle denk düşen iki sanat biçimi olması da bu yüzden dir.

Yine Mayakovski ritmin kaynağı konusunda da şöyle der: "Ritmin benim içinde mi yoksa dışımda mı bulundu-

okuma
notları...

**LATİN AMERİKA
BAŞKALDIRIYOR
NUR DOLAY
SÜREÇ YAYINEVİ
Eylül 1985, 197 s.
1000, KDV**

Latin Amerika keşfedildiğinden beri, Avrupa ve Kuzey Amerika sermayesi-ma dönüşmüş ve dönmektedir. Herşey toprak, yeraltı zenginlikleri, üretim ve tüketim gücü, ve insanlar. Ülkelerin üretim tarzları ve sosyal yapıları, kapitalizmin evrensel çarklarına zincirlenmiş göz önüne alınarak dışardan belirlenmiştir. Avrupa ve Kuzey Amerika'nın yanı sıra her ülkenin kendi güçlü komşuları, kendi sınırları içinde de yerel emeği ve üretim kaynaklarının büyük kentler ile limanlar tarafından sömürülmesi iki halklı zincirleri aşan bir zincir haline getiriyor.

Gazeteci-yazar Nur Do-
lay kitabında Latin Ameri-
ka ülkelerinden Şili, Arjen-
tin, Uruguay, Brezilya Bo-
livia, Peru ve Paraguay'da-
ki gözlemlerini anlatmakta.
Ülkelerin sosyoekonomi-
si, uygulanan baskılar, ya-
şamdan kesitler olarak
okuyucuya sunmakta.

Bütün bu ülkelerde, ortak sorunlardan en büyüğü yaşamın bir parçası haline getirilen baskılardır. İnsanlar ölümlerine karşı karşıya geliyor, yaşlı-geç, hatta düzene karşı olduklarının söylenmesi dahi gülünç

ğunu bilmiyorum, büyük olasılıkla içimde oluşuyor. Ama yaşamı için birşeyin beni kurtarmaya geçtikiyor. Tıpkı bir kuman seccin, herhangi bir kuman seccin, piyasonun derinliklerinden bir yankılanmaya çıkıp gelmesi ya da bir arma köprünün üzerinde uygun adım yürüyen karnesaların etkisiyle yaylanmaya başlayarak yıkılma noktasına gelmesi gibi."

"Ritm şiirin temel gücü, temelinde yatan erkidir. Açıklayamezsiniz. Ancak miknatıslamadan ya da elektriktikten södezmiz gibi södebeilirsiniz ondan. Miknatıslama da elektririk de erkin belirtirleridir. Bir şiairin birçok şiirinde giderik yapıtlarında ritm aynı olabilir. Ama gene de bu yapıtlar tekdüze olmaz çünkü ritm öyle karmaşık öylesine dantel gibi bir şeydir ki bir çok uzun şiirde bile tüketilmek sundu-
olanaklar."

İngiliz şairi Yeats'e göre de "ritmin amacı, düşünceye dalma anı, uyur ve uyanık olma anını uzatmaktır. Bir yandan tekdüzeye ninniyle bizi uyutmaya çalışırken, bilyardan da çeşitliliğiyle uyanık tutarak yapar bunu, bu çarime için de istemimizin başkandan kurtulan düşüncelerimiz de kendini simgeler açılır."

Yeats'in ve Mayakovski'nin belirttikleri gibi ritim; bizim söz söylemeye iten psikolojik bir dalga'nın kaldırma gücüdür. Şair bu akışkan zeminde yaratır şüri. Şür bu güçle varır varacağı yere. Çünkü gerçekten de şiirin temelinde yatan erkler o.

olan çocukların da toplu kıyımlarda yer aldığı anlatılmakta.

Şil'de Halk Hakları Komitesi üyesi olan bir öğretmen, "Değişik olan, İnsanlar artık korkmaktan kormamayı öğrendiler" diyor.

İnsanlar artık edilgenlikten çıkmaya başlamışlardır. Örneğin; "Şiir hakkı yeniden düşünmeyi öğreniyor" diye anlatıyor yazar. Yaşanılan diktatörlük herşey insanları yeniden harekete geçmiş durumda. Filizlenmeye başlamış olan umudun kütümüne olacak durumda olduğu anlatılmakta.

Kapitalist üretim ilişkilerini yitirdiğiyle yaşayan ülkelerde Ekonomi Politika, Arjantin anlatırken bütünleşebiliyor. 'Kamusal emzindanlara rağmen insanlar kendilerini pek güvencesinde hissetmiyorlar' diye yazarı Nur Dolay Borçlandırma mekanizmaları, artan enflasyonla iyice zorlaşan yaşam koşullarında ölmeyecek ancak sürenmekten de kurtulamazacak durumda olduklarını vurguluyor. 'Son yıllarda uluslararası planda kendilerini daha yalnız hissediyorlar' diyor. İşçiler ve terör uygulamalarının hesabı isteyenler diktatörlerden diyor.

Yalın ve akıcı bir anlatıma sahip olan bu kitap okuyucuyu anlatılanlarla bütünleştirebilmekte.

Yasaklarla dolu olan ya-
şamda insanların geç de ol-
sa, umutla bir şeyler yap-
maya çalışması, ilk öncele-
ri karamsarlığa itilen oku-
yucuya güneşli bir pencere
açıyor.

Toplumsal hareketliliğin en sıcak yaşandığı bölgelerden biri olan Latin Amerika, Nur Dolay'ında pek çok yönüyle ortaya koyduğu gibi, dikkatleri üzerinde toplamayı sürdürüyor.

BİR ÇİZGİDE

Karikatürler

Fettuh Doğan

Cem Yayınevi, 160 s. 770 Lira

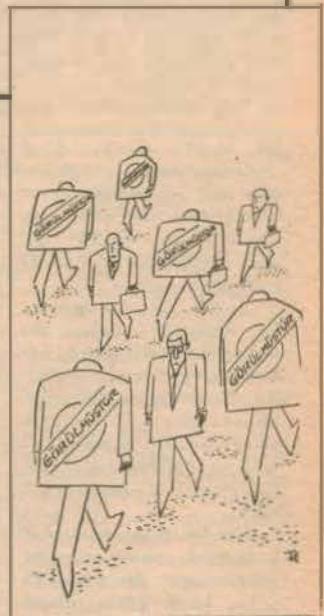
"Nerede bir yanlışlık, nerede birkötülük, nerede bir çirkinlik, nerede bir haksızlık varsa orada bir kanikatür vardır.

Karikatür bir savunmadır; yanlışla karşı doğruyu, çirkine karşı güzeli, kötüye karşı iyiyi, hakaza karşı haklıyı, savaşa karşı barışı savunur."

Bu satırlar, Ferruh Doğan'ın beşinci karikatür albümü olan *Bir Çizgide'* nin önsözünden. Çağdaş karikatürün amacını, nedenini biçimini yalın bir şekil de özetleyen bu satırlar, bu nedenle aynı zamanda bir sönsöz niteliğini de taşıyor.

Ama aynı karikatiririn ve karikatürünü kürsülerden, en yetkili ağızlarca suçlandığı, hakkında "suç duyurusu"nda bulunulduğu günler o kadar uzak değil. Bırakalım birkaç yıl öncesini kaç yüzyıldır bir nükte yüzünden şairlerin, yazarların boynunu vurduranların hüküm sürdüğü topraklarda yaşamıyor muyuz?

Albümün kapağında '40.Yıl' yazan bir bant var. Düşünmenin yasaklanmaya çalışıldığı bir ülkede 40 yılını çizgi diliyle toplumun, doğanın çelişkilerini, sorunlarını, değişimini vermeye ayıran bir sanatçının kalıcılığının, sürekliliğinin 210 karikatürük bir özet! Bir Çizgiye. Bu da onu, salt çizgiyle ve mizahla ilgilenenler için değil, tüm 'düşünenler için' bir başucu kitabı yapmaya yetmiyormu?

Üniversite... YÖK...

GENEL OLARAK YÖK

(Doğal-ya da bedellediği - sonuçları)

ÜNİVERSİTENİN toplumsal bir kurum olarak örgütlenme biçimi ile onun amaç ve idealleri arasında doğrudan bir bağ mı vardır. Acaba günümüz Türkiye'sinde üniversite bu örgütlenme biçimiyle, çağdaş üniversitenin gereklerini yerine getirebilmiş midir? (getirebilecek midir?)

Bu açıdan üniversite düzenine baktığımızda ilk görülen: Yüksek öğretimin merkeziyetçi, hiyerarşik bir yapıda örgütlenmiş olduğudur. Bu yapının başında, merkezi bir karar, yürütme ve disiplin organı olarak, en geniş yetkilerle donatılan "Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)" vardır. YÖK ve hiyerarşi içindeki diğer kurulları (Üniversiteler Arası Kurul, Üniversite Senatosu vb. tümünün en temel özellikleri, kurulların seçim yoluyla değil, yürütme erkine atama yoluyla oluşturulmalarıdır. Üstelik, yürütme tarafından atanan kimselerin üniversiteye olma zorunluluğu da yoktur. Hatta YÖK'e seçilenlerin üyeliği de, yürütme erkini en üstü olan Cumhurbaşkanının onayı ile kesinleşmektedir. Üniversitenin, üniversite dışından yönetilmesi'ne yol açan bu sistem içinde, özerklik ve demokratik işleyiş söz edilemez.

Ayrıca YÖK, üniversitelerimizin bugün ilk kez karşılaştıkları bir kurum değildir. Yine olağanüstü bir dönem olan 12 Mart 1971 sonrası yapılan anayasa değişikliklerine uygun olarak çıkarılan "Üniversiteler Yasası"nda da, Yüksek Öğretim Kurulu öngörülmüyordu. Bugünkü YÖK düzenlemesiyle karşılaştırıldığında

daha olumlu hükümler de taşıyan 1973 düzenlemesi, Anayasa Mahkemesi tarafından, Anayasada (61 Anayasası) yer alan, üniversite özerkliğine aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

Anayasa mahkemesinin kararının bir bölümünü 'yüksek öğretimin bu örgütlenme biçimiyle, üniversite özerkliğinin bağdaşamayacağını ve üniversiteyi tamamen siyasal iktidarların etkisinde bırakacağını göstermesi bakımından' ayrıca belirtmekte yarar görüyoruz.

'Kurum oluşum biçimi gözönünde tutulursa bu kuruluşun üniversiteler üretilen değil üniversiteler dışı bir neteliğe sahip olduğu hemen meydana çıkar. Bir kuruluşun üniversiteler dışı veya üstü olup olmadığı sorunu o kuruluşun bütünlüğünün sadece üniversite profesörü olup olmamasına dayanarak çözmek olanaksızdır. Aynı zamanda üyelerin tümünün üniversite yetkili organlarına seçilmesi bu konudaki kesin ölçüyü belli eder. Yüksek Öğretim Kurulu üyelerinin çoğunluğu yürütme organına mensup veya yürütme organına seçilenlerdir. Böyle olunca kurulun üniversitelerin yönetimine katılacak veya yönetime etki yapacak nitelikte karar alma yetkileriyle donatılmış olmaması gerekir." (Ankara Üniversitesi'nin açtığı iptal davası sonucu verilen karardan. Karar sayıs. 1975/22)

Bu tür siyasal koşullarda Türkiye'nin

gindemine gelen ve 80 sonrası, anayasal bir kurum olarak üniversite yaşamına giren YÖK'ün bugünkü düzenlemesi ve uygulaması sonucunda: Yükseköğretim kurumları ülke sorunlarına karşı duyarsız, suskun, tartışmadan yoksun bir durumda, gerçek yol gösterici olan bilimi üretmez duruma gelmiştir. Bilimsel üretim ve tartışma yerini çağdaş yasaklamalar almıştır.

"Artık böyle bir üniversitede bilim özgürlüğü yada bilimsel özerklikten söz edilemez. Tüm yükseköğrenim alanı tipik askerlik alanı gibi bir bütün olarak, devlet yaşamının bir parçası hâline almıştır. Böylece "Avrupada yüzyıllar içinde gerçekleştirilmiş bulunan üniversite idealinin tarihsel temelleri Türkiye'de tasfiye edilmiştir." (Ord. Prof. Dr. ERNST E. HIRSCH-Yeni Türk Yükseköğretim Yasası" ("Das neu Türkische Hochschulgesetz") adlı makalesinden, Wissenschafts Förderung, dergisi, 15.cilt, sayı 2, Haziran 1982)

Tüm bunlar karşısında, YÖK'ün içinde yer aldığı 1982 Anayasasının hazırlanmasından, Prof. Orhan Aldıçaktın şu sözleri de başka bir gerçekçi ifade ediyor: "YÖK olağanüstü dönemin kanunudur. Zamanla ortadan kalkmaya mahkumdur." □

baskın bıçakçı
hışsın kayabekman

BUGÜN acılı günüm. Akşam haberlerinde tek cümleyle geçtiler: Ruhi Su öldü diye. Olabilir mi? Ölebilir mi Ruhi Hoca?

Basit bir katarakt için Amerika'ya gidenler, O'nun çağrılı olarak konuk olarak Avrupa'ya tedavi için gitmesine izin vermediler.. Katil olmak için ele silah alıp, karşıdakinin beynine sıkarak gerekmiyor; böyle de katil olunuyor işte..

Asrılık yaşından korktular, haykırın sesinden.. Pir Sultan korkuttu onları, salırlarken çirliçirli Bedrettin.. Karacaoğlan'dan, sevgilisinden, sevgisinin yüceliğinden korktular.. Semaha durumlarını oluşturdıkları sikhon içinde yok olmaktan ürktüler..

Var bir korkuları besbeli: Belki de sazının telleridir, mızrabının devimileridir onları böyle çekingenleştiren.

Anlamli yaşamında korkmadı, çekingen davranmadı. Uzun ve kolay ölümü hiç mi hiç geçirmede usundan. Son soluğunda bile direndi kanserin süren ağırına.. Tek üzüntüsü verebileceklerinin tamamını aktaramaması olmuştur gideken.

Bir mızrap darbesiyle yarıttı coşkuyu, bir darbeyele suskunluğa kesti. Bir darbeyele ten buza kesti..

Yattığı yerde güllerin bittiğini göremedi. Göreceğiz. İçinde sevgi, barış, güzellik olan bir damla yaş kemedim gömülüne. Yüneğime dökiyorum. Kalitini yatacağımız var oldukça, sabahın sahibiyiz çünkü.. O'nun deyişleriyle "şarap gibiyiz"

Ne yazık ki zamanında ulaşabilecek bir telgraf bile çekemedim. Acımı bir başıma yaşıyorum. Hapiste, Türküme, Suskun.

Başımız sağolsun.

• dr. erhan barut

İTÜ Makina Fakültesi Öğrenci Demeği

YARIN 08 Kasım tarihinde demek kurmak için başvurduk. Herhangi bir hukuksal zorlukla karşılaşmamız mı?

İTOMFÜDÜ: Evet, başvurumuzu 8 Kasım'da yaptık. Enmüeyyet Amediği'nde bir sorula karşılaştık. Bakanlık 21.10.1985'te yayımladığı genelgeye dayanarak 2547 sayılı yasanın 59. Maddesi gereğince rektörlük izni alınması gerektiği, aksi takdirde dosyanın işleme konulmayacağı baderdi. Oysa bepiniz Demekler Yasası'na göre demek kurucusu olabime şartını taşımaktayız ve Demekler Yasası'ndayen alan tüm öğrencimizi tamamlanmış olarak başvurumuzu yaptık.

□ Bu durumda ne yapmayı düşünüyorsunuz?

■ Öncelikle rektörden izin istedik. Çünkü biran önce bu belgeyi alıp dosyanın işleme konulmasını ve demecimizden tüzel kişilik kazanmasını sağlamak istiyoruz. Olumlu bir yanıt alınmaması halinde gereken hukuki işlemleri yapacağız. Çünkü demek kurmak bizim anayasal hakkımız ve biz bu hakkımızı sonuna kadar kullanacağız.

□ Amaç ve isteklerinizi kısaca açıklar mısınız?

■ Uzun bir süredir öğrencilerin sorunlarıyla başbaşa bırakılması ve bu sorunlara hiçbir çözüm getirilememesi, gittide öğrenci gençliği bir çıkmaza sürüklendi. Her geçen gün sorunların çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Bu durumda öğrencilerin başsıznışını ve üniversitelerin gerçek işlevinin gözardı edilmesini beraberinde getirmektedir. Bunun için, öğrencilerin kendi sorunlarına kendilerinin sahip çıkmasını, kendi idarelerine katılmalarını istiyoruz. Bunu sağlayabilecek ve öğrencileri bir araya getirebilecek tek yapı olarak öğrenci demeklerini görüyoruz.

Bununla beraber tüm Türkiye Üniversiteleri için aynı sorunların geçerli olduğunu öğrenci gençliğinin temel sorunlarının ortak olduğunu ve bunların çözümünün de ortak olması gerektiğini söylüyoruz. Bu yüzden öğrenci demeklerini federasyon ve konfederasyonlaşma hakkını tanımamızı istiyoruz.

Bugünkü üniversite gençliğinin en yakıcı iki sorun olarak atılanlar ve harçları görüyoruz.

Üniversitelerden alınan onbinlerce öğrenci YÖK'ün 44. Maddesi'nin yanlış uygulanması sonucu atılmış ve haksızlığa uğratılmış. Bu madde öğrenci lehine yeniden düzenlenmelidir.

Harcılar başlıbaşına bir sorundur. Üniversitelerin kâr getiren şirketler olarak görüldüğünü bir belirtisidir. Farah eğitimin getirilmesi, birçok kişinin okuma hakkını elinden almaktadır. Ve eğitimin seçkin bir politika izlediğini göstermektedir. Herkesin okumaya hakkı vardır. Bu yüzden paralı öğrenim en kısa sürede kaldırılmalıdır. □

HÜTFÖDER: "Gerekli res i belgeler verilmiyor..."

Yann □ Demeginizin kurulma aşamalarından kısaca söz eder misiniz?

Aykut Kingir □ Arkadaşlarda konuşmaya başladığımızda, pek çok arkadaş kafasında bu konuyu oturtmamıştı, demek düşüncesine almamıştı.

Nihal Büğüz □ Son yillarda kafamızı yasaklarla avarladığımızdan pek çok kişi bunun da yasak olduğunu zannediyor. Bu konunun yasal bir hak olduğu bütün öğrencilere anlatılması gereken bir durum. İnsanlar genellikle bir bekleyle içersinde.

Aykut □ Öğrenciler bir takım şeylerin somutlaşmasını bekliyor. Bu aşamada ülkemizde öğrenci gençliğin siyasal çoğunluğu öğrenci demeye kurma çalışmalarına karaca üye olarak katılmıyorlar. Ama şurası da bir gerçek ki öğrenci gençliğinde öncelikli, anlamlı bir işle öğrenci demeklerinin konulayını izliyor ve demekler kurulduktan sonra üye olmak üzere hazır, kararsız, verimsiz olarak bekliyor. Bu noktada biz kuruculara düşen görev bu desteği yaşama geçirebilmek için karımıza çıkarılan engellerle, formalitede uğraşmak, bunları aşmak.

Fuat Şahintürk □ Öğrencilerin demeye temel yaklaşımları şöyle beirleniyor: demeye kararlar ve kendileri olarak düşünüyorlar ve demegin onlara bir güvence vermesini bekliyorlar. Yani hepimizin demeye diye bir mahipneme yok. Ancak bu yavaş yavaş olacak. Dileğimiz bunun demegin kurulma aşamasında gerçekleştirilmedi.

Yann □ Demek kurma çalışmalarınız sırasında karşılaştığınız uygulamalardan söz eder misiniz?

Aykut □ Vurgulanması gereken, başlangıçta Emniyet Müdürlüğü tarafından demek kurulması için istenen belgeler arasında Rektörlük İzni" gerekli görülmüyorken daha sonra başvuruda bulunurken istenen belgeler listesinde eklenmedi. Yasal olarak bunun gerekli olmadığı biliniyor. Bu davranışın sapıtması ve itirazda bulunulabilmesi için gerekli belgeyi Valilik ve Emniyet Müdürlüğü vermedi reddediyor.

Fuat □ Başvuruyu önce rektörlüğe yaptık, oradan dilekçeyi dekanlığa vermemizi söylediler. Tıp Fakültesi Dekanlığı Öğrenci İşlerine dilekçe verdiğimizde bize iki gün sonra dilekçemizin yanıtlanacağını, dilekçe için tarih sayısını ve numarası verme adetlerinin olmadığını söylediler. İki gün sonra görüşümde sözünü olarak dilekçemizin kabul edilmediğini ve bundan sonra bu konuda verdiğimiz dilekçeleri almaya kalktık söylediler. Bu yanıtı yazılı olarak vermeyi reddettiler.

Nihal □ Dilekçemizi posta yoluyla, ıadeli taahhütlü olarak gönderdik. Şu anda rektörlüğün 60 günlük cevap süresinin dolmasını bekliyoruz. Bu süre dolduğunda rektörlük ya hiç yanıt vermeyecek ya da baysır diyecek. Bu durumda kabul edilmeme gerekçesini yazı yolu ile soruşturmak ve yazı yolu ile hakkımızı aramak yoluna gideceğiz.

Alp Usubütün □ Bu arada aktif katılacak kişilerin sayısını artırmak, daha çok kişilerin katılımını sağlamak düşüncesindeyiz.

Yann □ Rektörlüğün izninin gerekmediğini söylediniz. Bu konuda uder yapılabilir?

Nihal □ Sorun yaşama ortamında çözülecek. YÖK'ün 59. maddesi açıkça kavuşmak. Kurucu üyeler bu madde kapsamına girer mi, öğrenci demekle bu yasa kapsamına girer mi? YÖK'de bir takım değişiklikler yapılması gerekebilir ve beceri yapılmalıdır.

Aykut □ Bir de Öğrenci demeklerine kamu yararına çalışan demek statüsü kazandırmak bu sorun çözülebilir. Şu gerçeği unutmamak gerekir; bizim şu anda yaşadığımız sorunlar yasal kısıtlamalardan çok yasalardan zorlanarak engel oluşturacak biçimde uygulanması ve çoğu zaman hiç bir yasal gerekçe olmayan keyfi uygulamalarla kaynaklanıyor.

ODTÜ-ÖD: Yeni Geliş elere Doğru

ODTÜ-ÖD çalışmalarına başladuktan sonra yoğun bir katılımı sağlamanın başardı. 9 Ekim'de yaptığı basın açıklamasıyla özerk ve demokratik üniversiteyi hedef olarak koyarken, en iivedi istemler olarak da güncelliğini halen koruyan öğrenci afı çıkarılmasını, harçların kaldırılmasını, YÖK'ün 44. maddesinin öğrenci yararına değiştirilmesini komuoyuna sundu. Bu arada okul yönetimiyle kurulmak istenen diyalog istemine yanıt verilmezken demegin her türlü ilanının okula asılmasına da izin verilmedi.

Böylesi olumsuzluklara karşın, demegin varlığı bir takım hakların kazanılmasıyla kendini gösteriyordu. Öğrencilerin toplu başvuruları üzerine yurttaki öğrencilerin geceleri daha geç saatlerde okula dönebilmeleri, kimi yurtlarda böceklerle karşı yapılan ilaçlama, geceyi yurt dışında geçirmek için izin almakta sağlanan kısmi rahatlamaya belki ufak ama ilk olması açısından önemli göstergeler sayılabilir.

Bu arada basın organları ve TBMM ile iyi ilişkiler kurulması açısından önemli adımlar atıldı. 19 Ekim'de Çağdaş Sahne'de Rahmi Saltuk'un konserine gelen Milletvekili Cüneyt Canver ve Gazeteci yazar Uğur Mumcu ile yapılan söyleşide YÖK 44 ve 59. maddeleri ile ilgili çalışmalar yapılması istendi.

Üniversitelerarası Kurul'da alınan üniversite demeklerine izin verilmesi yolundaki ilke kararın uyanınca ODTÜ-ÖD'e yasalarla bağdaşmayacak uygulamalara başlandı, 28-29 Ekim tarihlerinde demek üyesi Tunay Özdenir, Ser-

vet Yıldırım, Zafer Yılmaz ve Akın Aydın Emniyet Müdürlüğü'ne götürülerek birer gün göz altında tutuldular. Kendilerine neden demeye üye oldukları soruldu. Konuya ilişkin, SHP Adana Milletvekili Cüneyt Canver, 6 Kasım'da İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut'a yönettiği soru önergesinde "Yasal bir öğrenci demesine üye olmuş bu öğrencileri ayyaşı şubeye götürürken gözlerini bağlama, onları döme ve tehdit etme hakkını polisler kimden almıştı?" demiştir.

7 Kasım günü SHP Milletvekilleri Fikri Sağlar ve Cüneyt Canver ODTÜ-ÖD üyelerini ziyaret ettiler. Mühendislik Fakültesi önünde yapılan söyleşi öğrenciler tarafından büyük ilgi gördü. Bu arada üç müstahdem "öğrencilerin yaptığı işsiz toplantıyı haber vermedikleri" gerekçesiyle göz altına alındılar. Daha sonra milletvekillerinin karokola gitmesiyle müstahdemler serbest bırakıldılar.

8 Kasım günü okulda yapılacak Atatürk'ü anma törenlerine katılmak için rektörlüğe verilen dilekçe yanıtız bırakıldı. 10 Kasım sabahı üzerinde "İzindeyiz-ODTÜ-ÖD" yazılı bir çelenkle törene katılmak isteyen ODTÜ-ÖD'e izin verilmedi.

Böylesine yoğun engellerle karşılaşmalarına karşın ODTÜ-ÖD kurucuları ksa bir süre içinde bine yakın üye kazandıklarını ve üniversite öğrencisi olmanın sorumluluğunu duyan her öğrencinin katkısıyla karşılarına çıkan zorlukları aşacaklarını belirtiyorlar.

GÜN

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi

10.(ARALIK) SAYISI ÇIKTI

150 lira

● ÖZAL VE ANAP HOKOMETİNİN İKİ YILINDA ücretler, vergiler, tekeller, dolar, piyasa, meclis, basın, sendikalar, konut, ABD ilişkileri, hukuk... Ve işi bitirilmeye çalışılan halk

● KIBRIS'IN KUZEYİNDEN ÖLKEMİZE GELEMEN SESLER Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Başkanı Öker Özgür ve Dev-İş Genel Başkanı Hasan Sarca'nın yazıları.

● PAKİSTAN ve hazırol'ta "demokrasiye geçiş."

● BİRLEŞİK ALMAN'DA İŞ GÜVENLİĞİ GREVİNDE ZAFER İŞÇİLERİN

GÜN Siyasi Haber Yorum Dergisi 150 liradır İstanbul, Ankara, İzmir, Adana'da yaygın olarak dağıtılıyor, 33 il ve 45 ilde de kitapçılarda satılıyor.

Yazışma ve abone adresi: 856. Sk. Nurhan, 3/505, Konak, İzmir

İÜ Tıp Fakültesi Öğrenci Demeği

TOPLUMSAL sorunların tümünün genç ilzerine yansması, etiklemesi doğaldır. Doğal olmayan, gencin bu sorunlar karşısında devamlı kendi eksenini etrafında döndürmesi, kendi iradesiyle oluşturduğu eleştiriyi ve istemlerini ilgili kurumlarda yankı bulmamasıdır.

Demekleriyle yönetilen, bir "genç-ülke"de demokrasi kavramı ancak katılım ve birlikteliğin sağlandığı perspektifte açığa çıkar, betraklanır. Aksi durumda gençliğin sağlıklı gelişimi, bulanık bir yarınnun temeli olacaktır.

Gençlik, toplumun diğer kesimleri gibi örgütlenme; sorunlarına somut çözümler getirme, kendisini geliştirme ve karar almada inisiyatif kazanmak gibi haklara sahip, olmalıdır. Şu an için öncelik olan kağıt üzerindeki örgütlenme hakkının pratikte gerçekleştirilmesi ve yasatılmasıdır.

Biz bu sorumlulukta anayasada var olan öğrenci demegin kurma hakkımızı kullandık ve başvurmaya yaptık. Başvuruya kadar geçen sürede arkadaşlarımızın yaklaşımının çoğunlukla olumluydu. Bunun yanında demegin bir fayda getirmediği, katılımın hiç bir zaman sağlanamayacağı gibi yalın görüşlerini belirten arkadaşlarımız oldu. Bu gibi, yasayı okumadan tüzük tartışması yapan arkadaşlar da oldu.

Şu andan itibaren İSTFÖD olarak en geniş anlamda katılımın sağlanması ve üretken bir birikimliliğin doğması için çalışacağız.

Birum demek olarak elbetteki özel ve nesnel sorunlarımızı çözüme yoluna gideceğiz. Yalnız, bizim sorunlarımız genel diğer üniversiteli arkadaşlardan kopuk değil, tam tersine ortak. Sorunların ortak olması çözümlerinde ortak olması gerekliliğini ortaya koyuyor. Bu nedenle istemlerimiz yankı bulabilmesi için tek ses ve aynı kararlılıkla birleşmemiz gerekmektedir. Bu birleşme (öğrenci demeklerinin) Ulusal bir örgütlenmeye eklemlenmelidir. Her ne kadar bu örgütlenme uzun zaman alsa da, şimdiden demekler arası iletişimin sağlanması ve ortak programların hazırlanması gerekmektedir.

İSTFÖD Kurucuları

17 Kasım Politeknik Bir Yıldönümü

BUNDAN 13 yıl önce, 17 Kasım 1973 te Atina Teknik Üniversitesi öğrencilerinin ünlü Politeknik Direnişi Papadopoulos cuntasını ordu ve polisi tarafından kırılmıştı.

Cunta döneminde Yunan demokrasi güçlerinin en önemli cephelerinden biri de üniversiteydi. Direnişler, protestolar vb. eylemlerle demokrasi savaşımında etkin bir rol oynadılar. Politeknik üniversitesinde öğrenciler kurdukları radyo istasyonu ile Yunan halkını cuntayı devirmeye çağırıyor, cuntanın halka karşı, demokrasi karşıtı politikasını teşhir ediyor, ABD ile olan işbirliği yönünü gösteriyordu. (8 yıl sonra Papadopoulos'un CIA ajanı olduğu ortaya çıkarılacaktı).

Politeknik Direnişi 17 Kasım sabahı tankların demir kapısı yıkıp içeriye girmesiyle sona erdi. Ordu ve polis güçlerinin düzenlediği "operasyon" resmi rakamlarla 18 ölü ve 1103 yaralıya mal oldu. Silahsız öğrencilere karşı 338000 mermi kullanıldı.

Bir yıla varmadan cunta yıkıldı. Ve artık ilerici kamuoyunun da etkisiyle 17 Kasım iki yıldır resmi olarak da kutlanmaya başlandı. Üniversite önünden başlayan yürüyüş ABD büyükelçiliği önünde son buluyor ve elçilik önüne bir kara çelenk bırakılıyor. Başta öğrenci ve gençlik örgütleri olmak üzere, kitle örgütleri, devlet yetkilileri vb etkin bir biçimde direnişi anıyor, kutluyor. Kitle iletişim araçları da bunun dışında değil.

Bugün 13 yıl öncesinin Papadopoulosu yok ama Yunanistan da dahil bir çok ülkede baskı rejimleri ya da eğilimleri var. Dünya gençlik hareketinin gündemindeki en önemli maddelerden biri olan demokrasi savaşımında '73 Atina' sınıfı heyecanını Dünya Gençlik Yılı ve Festivali'nde de somutlandığı gibi gidererek güçlenen bir birlik ve dayanışma içinde yaşıyor. Bunun altını çizmek gerek.□

1985 AKADEMİ

ŞİİR BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ
A. KADIR ŞİİR ÖDÜLÜ

Mehmet Yaşın

SEVGİLİM ÖLÜ ASKER

Yeniden düzenlenmiş 2 baskı

Cem Yayınevi

Nobel Edebiyat Ödülü Claude Simon'a Verildi:

"Yeni Fransız Romanı" Ödüllendirildi

STOCK ÖLM - Önce Nadine Gordimer dendi. 1966'dan beri ödül alan ilk kadın yazar olmak zevki bu Güney Afrikalı yazara mı uygun görülecekti? Ama, bir de Andre Brink var.. Hem aynı ülkeden, hem de bayağı beğeniliyor.. Yok, olmaz; tam şu sıralar biraz fazla politik bulunabilir böyle bir seçim.

Graham Green'e? Yok canım, olur mu hiç? Mağarme Akademisi üyesi ve İsveç Akademisi Nobel Komitesi'nin en ağırlıklı adlarından Arthur Lundkvist, onu epey önce İngiliz edebiyatının Kerime Nadir'i olarak ilan etti ya; artık olmaz ona ödül falan.

Peki, Meksikalı ozan Octavio Paz Aman canım, epeydir Latin Amerika'da kaldık, değil mi? Onu da geçelim. Perulu yazar Mario Vargas Llosa için de aynı şey söz konusu. Peki, hem 1966'dan beri ödül alan ilk kadın yazar olmak var; hem de elde Marguerite Yourcenar gibi adı bu ortamda epeydir güncel olan birisi var.. İşte burada, çok sıkı bir oylama yapıldı. Ve sonuç: 1985 yılının Nobel Edebiyat Ödülü, Claude Simon'a verildi. Böylelikle Fransa, 12. ödülünü alarak Nobel ligindeki liderliğini, en yakın İngiltere'ye 4 ödül farkla sürdürüyor oldu.

Nobel Edebiyat Ödülü'nün ilk kez verildiği 1901 yılından bu yana 66 ödül Avrupa'ya 16 ödül Avrupa dışına (8'i ABD'ye) gitti. Şaşıracak bir şey yok çünkü sayın Alfred Nobel'in vasiyeti gereğince İsveç Akademisi, ancak 5 büyük Avrupa dilinden yazılan edebiyatı izlemekle görevlendiriliyor. Yani kimse bu dinamik krallığın varislerinden baba adaleti falan beklemesin (Hani bazen bekleniyor da..)

Claude Simon, "Yeni Fransız Romanı" olarak adlandırılan akımın en önde gelen yazarı. 1964'de Jean-Paul Sartre, "angaje edebiyattan" başkının lüks olduğu görüşünü ileri sürünce, ona ilk büyük tepki Claude

Simon'dan gelmişti. L'Express'te bir yanıt yayınlayan yazar, "Yazarların, dışından hiçbir kanışma olmadan, özgürce yaratma hakları olduğunu" yazmıştı. Anımsanacağı gibi Sartre, kendisine verilmek istenen Nobel'i, "burjuvazinin alçakça bir intikam girişimi olarak" niteleyerek geri çevirmişti.

İsveçli eleştirmen Torsten Ekbohm'a göre Claude Simon'un dili, "korkutucu derecede karışık ve güç okunur. Bir labirent gibi iç içe geçmiş parantezler, uzun ve karmaşık anlatımlar içeriyor. Ne ki bu karmaşık görünümün ardındaki düşünce açık ve sade."

Fransız yazar, savaş temasına sürekli olarak geri dönen bir yazar. Uzak bir Fransız kolonisinde doğduktan sonra epey memleket görmüş. İspanya İsyanı'na katılıp yakalanmış da. Daha sonra Franko-cuların elinden kaçmayı başardı ve ilk romanı olan "Le Tricheur"u yazdı (1945). Pespeşe üç roman daha yayınladıktan sonra ancak "Le Palace" (1962), "Histoire" (1967) ve "La Bataille de Pharsale" (1969) romanları ile tüm insanlığı ilgilendiren konulara oldukça bireyci ve batta zaman zaman kaderci bir görüşle eğildi. 1981'de yayınlanan romanı "Georgica" ile tarih ile günümüz arasındaki zaman dilimine yaklaşımda bulundu.

İsveçliler Claude Simon'u, Carl Gustav Bjurström'ün çevirilerinden tanıyorlar. Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerle büyük beğeni kazanan Bjurström'ün yılın Nobel Ödülü'nde önemli payı olduğu söylenebilir.

Yıllardır hemen her verilisinde olay çıkaran Nobel Edebiyat Ödülü, bu yıl "favori" olarak gösterilen bir yazara verildi. Diyebiliriz ki İsveç Akademisi, bir yıl için olsun, rahat bir solu kalmak istedi..

Akrınşallah □

• gülbhan uçkan

ADA

- Orjinal Plaklar
- Müzik Kitapları
- Süreli Yayınlar
- Hediyelik Eşya
- İthal boğ kaset çeşitleri

DAĞITIMINI YAPTIĞIMIZ KASETLER

- EZGİNİN GÜN UĞU
- MOZAIK
- GRUP ÇAĞRI (Çıkacak)

YUNAN FOLK VE POP MÜZİK KOLLEKSİYONU

- NANA NOUSKOURI
- VICKY LE ANDROS
- MELINA MERCOURI
- MIKIS THEODORAKIS
- MARIA FARANDOURI
- MANOS HADJIDAKIS
- PEDROS PANDOS
- IRENE PAPAS

AMERİKAN FOLK VE COUNTRY MÜZİK KOLLEKSİYONUNDAN SEÇMELER

- JOHN CASH
- PETE SEEGER
- JAMESTAYLOR
- NEIL YONG
- DON WILLIAMS
- JOAN BAEZ
- DONOVAN
- EMMYLOU HARRIS
- BOB DYLAN
- LEONARD COHEN
- JOHN DENVER
- BELAMY BROTH ERS
- PAUL SIMON

KOLLEKSİYONUMUZUN DİĞER ÇEŞİTLERİNDEN SEÇMELER

- GEORGES MOUSTAKI
- VICTOR JARA
- INTI ILLIMANI
- FACIO SANTILLAN
- PACO PENA
- CHICK COREA
- IVAN REBROFF
- EDIT PIAF
- BOB MARLEY
- PACO DE LUCIA
- RAVI SHANKAR

ADA YAYIN ve MÜZİK PAZARLAMA

Zafer Çarşısı No:27, Yenikapı
Tel : 31 50 63 ANKARA

Haluk Gerger
YILDIZ SAVAŞLARI
Güncel Konuda
İLK ve TEK
Türkçe Kitap
Kalem Yayınları - 003
Günümüzün İlk ve Tek
Kitap Koleksiyonu

KEREM YAYINLARI
Burhan Günel, Nergis, Öyküler.. 450 lira
Burhan Günel, Ve O Güzel Kadının
Çocukları, roman.. 600 lira
Mehmet Yaşar Bilen, Edebiyat Üzerine,
eleştiri (Çıkıyor)

İşçi Haberleri...

Birleşik Alman'da İşçiler Kazandı

17 EYLÜL'DE greve giden Birleşik Alman Fabrikası işçilerinin kararlı direnişleri sonucu işveren götüşme masasına oturtmak zorunda kaldı.

Birleşik Alman İlaç Fabrikası işçileri işverenin keyfi davranışlarına karşı haklarını korumak ve 1980'de bir sözleşme ile kazandıkları haklarına işlerlik kazandırmak amacıyla greve gitmişlerdi. Kazanılan haklar işverenin keyfi uygulamalarını bir ölçüde kısıtlıyordu. Bunun üzerine işveren ve işçiler arasında anlaşmazlık çıktı. İşçiler kazandıkları haklardan ödün vermemek için greve gittiler.

Çadırsız, kılıbesiz, yağmurda ve soğukta grevlerini sürdüren işçiler hammaddelerin fabrikadan çıkışını izlediler. İşverenin grov kırıcı davranışları ile uğraştılar. İşçilere para teklif etme, işten çıkarma tehdidi, içerde birleşmiş paraları vermeme gibi davranışlar birbirini izledi. Ancak işçiler grevlerini sürdürdüler ve 420 işçi umutlu, sabırlı bekleyişlerinin sonucunda işverenin görüşme masasına oturmaı kabul etmesiyle 12 Kasım'da grevlerine son verdiler.

TÜRKİYE CUMHURİYET'İNDE BİR BAŞBAKAN ADAYI VE İŞKENCE

Geçtiğimiz ay içinde basın 12 mart dönemine ilişkin ilginç tartışmalara sahne oldu. Bunların içinde kuşkusuz en ilginç olanı Tuğut Sunalp'ın, 'ayrımında olmadan' yaptığı açıklamalarıydı. Sunalp, Nokta'nın sorularına verdiği yanıtlarda önemli açıklamalarda bulunduğunu gerçekten ayrıntıda değildi, sözde 12 mart döneminde işkence yapıldığını kanıtlamaya çalışıyordu. Sunalp, yaptığı açıklamalarla 'sanimi itiraflarda bulunduğunu ayrıntıda, Uğur Mumcu'nun 30 ekim tarihli Cumhuriyet'teki yazısından sonra vardı. Bu yazıdan sonra Mumcu'ya verdiği yanıtlarda, yeni ve samimi itiraflarını sürdürdü Sayın Sunalp. Sunalp'ın açıklamalarına göre Ziverbey Köşkü sorgulamalarına ilişkin gerçekler ilk kez hoşkün yetkili ağızlarından bir tarafından doğrulanıyor.

Sorgutamalar sırasında sorgulanılan gözlemlerin bağladiğı doğrulanmış Sunalp'ın 'Hayir, hayir

"Her türlü yasal haktan yoksun olarak çalışıyoruz..."

BİZLER İzmir il merkezine 55 km. uzakta, Yenifoça yolu üzerindeki Çukurova Çelik Endüstri fabrikasında her türlü yasal haktan yoksun olarak çalışan işçileriz. 1500 kişiye yakın işçinin çalıştığı fabrikada bu güne kadar en yasal hakkımız olan bayram tatilini dahi kullanamıyoruz. Bunu kullanmaya çalıştığımızda da işten atılma tehdidiyle karşı karşıya kalıyoruz.

Sağlık açısından, tamamen elverişsiz çalışma koşulları olan fabrikadaki sorunlarımızı kısaca özetleyecek olursak; 1500 kişi için yalnızca 15 banyonun olması, yemekhane ve içme suyu depolarına oldukça yakın olan fabrika bacasındaki kapakların açılmaması ve bizim toz duman içinde yemek yememiz ve giyinip soyunmamız vb. gibi sorunlar sayılabilir. Ayrıca ağır sanayi iş koluna tabi olan fabrikada normal mesai dışında her ay 150-200 saat zorunlu mesai yapılmaktadır.

Bu sorunlarımıza derginizde yer verir ve işçiyi sendikamız olan Türk-İş'e bağlı Türk metal sendikası genel başkanı olan Mustafa Öztürk ve Sağlık Bakanlığı müfettişlerinin duymasını bu yolla sağlarsanız, çok seviniriz.

Yarın çalışanlarına yürekle selamlar.

Yurtici'nden

KADIKÖY yakasında açılmasına karşın, tüm İstanbul'da sanat ve kültür alanındaki büyük bir boşluğu dolduran Moda Sineması Kültür Merkezi, ekim ayı içerisinde birinci kuruluş yıldönümünü kutladı.

Sinemamız kuruluş çalışmalarını, b'uyuk etkinliklerini ve gelecek sezonlardaki planlarına ilişkin, merkezin yetkilileri ile konuştuk:

□ 1984 ekiminde açıldınız, ekim 1984'e kadar yaptığınız çalışmalarınız neler oldu? Kaynakları nelerden sağladınız? Kurulurken hangi amaçlarla yola çıktınız?

■ Çeşitli meslek gruplarından aktı arkadaş, kişisel sermaye olan birleşti, eski adıyla Kafkas Sineması olan bu yer yeni bir düzenleme ve anlayışla, Moda Sineması adıyla İstanbul sinema seyircisine hazır bir hale getirdiler.

Nitekişli filmleri oynatmak sinema salonlarının olmaması, film işletmecilerinin maliyetleri yüksek olan filmleri getirmek gerçeğiyle ilgili çalıştık yordum. Moda Sineması, böyle bir eksiği kapatmak amacıyla yola çıktı. Böylece bir sinemanın açılması, film işletmecileriyle sinema seyircileri buluşturan, kazandıran bir yer olarak düşünüldü ve gerçekleştirildi.

□ Ekim 1984'ten, ekim 1985'e gelene kadar neler gerçekleştirdiniz?

■ 1984 - 1985 sezonu içerisinde film şirketlerinin tek yanlı tutumlarından

İSTANBUL'DA BİR KÜLTÜR MERKEZİ : MODA SINEMASI

doğru 1. vizyon filmleri gösterime olanağını elde edemedik. Geçmiş senelerin beğenilen, tartışılan ve yeniden gösterilmesi istenen filmleyle (ki, bunları bile elde etmekte çeşitli güçlüklerle karşılaştık) film gösterimimizi sürdürdük. Bu arada özel olarak "Türk Sinemasını Son On Yıl" başlıklı bir panel düzenledik. Bu panelde, son on yılın, Türk sinemasında söm geçene, yeni olan yönetmenlerinden birer film gösterimi ve dört açtıkorum gerçekleştirdik.

Yine Türk - Alman Etkinliği ile "Alman Sinemasından Bir Kesit" haftası gerçekleştirdik. Anadolu Yakası seyircileri "1985 Uluslararası İstanbul Sinema Günleri" sinemamızda izleme olanağı buldu.

□ Buraya karşı gösterilen ilgi, sizin beklemediğiniz ölçüde olabildi mi?

■ Yukarıda saydığım etkinlikler gerçekleştirenken, bir yandan yeni bir sinema olmamız, öte yandan "Anadolu Yakasında" olmamız bizim için başlıca engel olarak önümüze çıkıyordu. Bütün bunlara karşı, bir yıl içinde sinema seyircisinin ister İstanbul yakasında olsun, ister Anadolu yakasında olsun, böyle bir salona ihtiyacı olduğunu, sinemamızın gösterilen ilgiyle anladık.

□ Buranın bir sanat ve kültür merkezi olarak görevini yerine getirdiğini, izleyiciyi doyurduğunu söylesek, bu bir yıl içerisinde işçileri kazandı ne oldu? Beklediğiniz ölçüde miydi?

■ Geçtiğimiz bir yıl içinde sinemamız, işletme masraflarını karşılamakla kısıldı. Bu bizim için beklenmeyen bir durum değildi. Sinema salonu kira-

sinin yüksekliği, başlarda seyircinin ilgi azlığı ve nitelikli filmlerin, film işletmecileri tarafından yüksek fiyatlara verilmemesinden kaynaklanan bir borçlanma oldu.

□ 1985 - 1986 sezonundaki programlarınız nelerdir?

■ 1985 - 1986 sezonuna Fono Film şirketiyle, yapmış olduğumuz sözleşme çerçevesinde, 1 vizyon filmlerle 28 ekim tarihinde gıyırız. Bunlar arasında yillardan beri beklenen; Son Metro, Penceredeki Kadın, Sokakların Kanunu, ile Fırtına, Subway ve Koruncuk Şüpheli filmi var.

Yine sezon içinde çeşitli konserler, özel başlıklar gerçekleştireceğiz. Bunlardan ilke olarak beşerlerden bazıları Timur Selçuk, Zülfü Livaneli konserleriyle, 17-23 şubat günlerinde Fabiade Haftası ve bu yıl 7 nisan başlıyacak olan Uluslararası İstanbul Sinema Günleri'ni söyleyebiliriz.

□ Ekim ayında kullanacağımız "I. Kuruluş Yıldönümü Haftası" programınız nasıl beşerlediniz?

■ 21 - 31 ekim günlerinde "I. Kuruluş Haftası" gerçekleştireceğiz. Bu hafta içerisinde, Truffaut'un, Türkiye'de daha önce oynamış ve beğenilmiş, Dörtüzyüz Darbe, Siyah Genelik, Unutulanı Saygılı Genç ve Güzel filmlerini göstereceğiz. Ayrıca hafta içinde, Deniz Tirkali, "Kutsal Aile"yi, Kerim Afşar, Orhan Veli'nin, şürleri ve Sait Faik'in öykülerinden oluşan bir gösteriyi sunacağız. Ekimün Gününde, Mosaic, Unol Büyükgönç, Bident Ortacı, Edip Akbayram konserleri ile çocuk oyunları gerçekleştireceğiz.

nasil sanık lehine ve deyhine çıkarılmaktadır? Buradan tek sonuç çıkmaktadır: 12 mart dönemindeki yargılamalara bazı kişilerce müdahale edilmiştir. Oysa o dönemde de yasalara göre kimsenin mahkemelere müdahale yetkisi yoktu. Sunalp, "elimizde taş gibi oğlanlar vardı" diyor. Bu taş gibi oğlanlar'ın kim olduğu anlamaya çalıştığımızda, akla gelen tek yanıt, Sunalp'ın askerliğini yapan gençleri kastettiği olmaktadır. Yurt savunması sorumluluğuyla askerlik yapması gereken bu gençler böylece işlerde kullanılabilmeye yetkisini Sunalp nereden almıştır? 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetler Kanunu'nun 16 nci maddesine göre; anı, mayetme hizmetle ilişkisi bulunmayan emir verme yetkisi yoktur. Bu durumda hiç kimsenin mayetindeki askerleri bu şekilde kullanma yetkisi de olamaz. Sunalp sanmakladır ki 20-21 yaşındaki gençler kendilerine böyle bir

görev verildiğinde büyük bir istahla bu göreve sarılacaklardır. Oysa bu ülkenin gençleri, böylece bir emrin sözünü bile duymak istemeyecek denli insan onuruna sığmazlar. Gençler, işkencenin her türlüşünün yasaklanıp insanlık suçu sayılması istemekle, böyle bir iştegi şiddetle reddetmekte ve Sunalp'ın sözlerini kendilerine yöneltilmiş hakaret saymaktadır.

Sunalp'ın açıklaması, içinde insanlık duygularını yosatan herkesi öfkelenmiştir. Ancak öfkeli kapılıp sorunun tek yönlü alınması yanlış yapılmamalıdır. İşkence yalnızca Sunalp zihniyetindekilere varlığıyla açıklanamaz. Sorun Ziverbey Köşke'nin varlığıdır. Böylece olayı Sunalp ile sınırlı görmemek, yapılan tüm işkencelerin yargı önünde hesaplarının sorulmasını istemek, anıkların sorgulanın her aşamasında yanlarında avukat bulundurulabilmelerini istemek gerekiyor.

ÜÇÜNCÜ AFSAD ULUSAL FOTOGRAF SERGİSİ SONUÇLANDI

AFSAD'ın Gençlik" konusunda düzenlediği 3. Ulusal Fotoğraf Sergisi sonuçlandı. Sergiye 109 fotoğraf sanatçısı tarafından 277 siyah-beyaz, 107 renkli baskı ve 165 saydam gönderildi. İsa Çelik, Sıtkı Fırat ve Kemal Cengizhan'ın katılımıyla 26-27 Ekim tarihlerinde toplanan seçici kurul, gönderilen yapıtları teknik yeterlilik, konuya uygunluk, yorum getirme açılarından değerlendirerek 81 siyah beyaz, 30 renkli baskının ve 49 saydamın sergilenmesine karar verdi. Ödüllerin dağılımı da aşağıdaki biçimde belirlendi:

En Başarılı Fotoğrafçı Ödülü: Sedat Uzaras
Kültür ve Turizm Bakanlığı Ödülleri: Mustafa Kocabaşı (Siyah Beyaz), Mehmet Bayar (Renkli Baskı), Hayri Solter (Saydam)

Yıldız Üniversitesi Altın Madalyası Gökhan Yalta (Siyah Beyaz), AFSAD Plaketleri: Aramış Kalay (Siyah Beyaz), Alper Fidaner (Renkli Baskı), Önder Neşeli (Saydam) **Fotoğraf Dergisi Ödülleri:** Hüseyin Harmandoğlu (Siyah Beyaz), Mustafa Kocabaşı (Renkli Baskı), Kenan Küpelioglu (Siyah Beyaz), Metin Tutkal (Saydam), Memet Gökağaç (Saydam) **Burda Özel Ödülü:** Tuğrul Çakar (Saydam), Fırat Color Özel Ödülü: İbrahim Göğeri (Siyah Beyaz), Foto Fatih Özel Ödülü: Nilgün Günden (Siyah Beyaz) **Sanfo Özel Ödülü:** Müllet Çırpanlı (Saydam) **Tayf Fotoğrafçılık Özel Ödülü:** Mehmet Gökağaç (Renkli Baskı) **İFAK Plaketi:** Serdar Onan (Siyah Beyaz) **KASK Plaketi:** Çerkes Karadağ (Saydam)

Sergi, 18 Kasım-7 Aralık arasında Ankara'da Türk-İngiliz Kültür Derneği'nde, 23 Aralık - 5 Ocak arasında İstanbul Fotoğraf Günleri'nde 17 Ocak-31 Ocak arasında Adana'da açılacak. Yarışmada ödül alan yapıtlardan oluşan bir katalog hazırlandı. Sergi katalogu 1000 TL posta pulu karşılığında, "PK 830 Kızılay, Ankara" adresinden istenebilir.

İFAK 7. ULUSAL KISA FİLM YARIŞMASI

İFAK'ın her yıl düzenlediği Ulusal Kısa Film Yarışması'nın Yedincisine katılım 16 Aralık 1985 Pazartesi günü bitiyor.

8-16 mm. siyahbeyaz, renkli, sesli yada sessiz filmlerin katılabileceği yarışmada konu ve sayı sınırlaması bulunuyor.

Seçici kurul; Suha Akın, Sungu Çapan, Veddi Sayar, Şener Şen, Yavuz Tuğrul, İlhan Uçku ve Fehmi Yaşar'dan oluşuyor.

Yarışmaya katılma formu, İFAK P.K. 272 Beyoğlu, İstanbul adresinden isteniyor.

1. İSTANBUL FOTOGRAF GÜNLERİ

(İFAK)'ın düzenlediği 1. İstanbul Fotoğraf Günleri, demerin 26 kuruluş günü olan 29 Kasım, Cuma günü başladı.

41 ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen 4. İstanbul Uluslararası Fotoğraf Yarışması sergi ve gösterisinde amaç fotoğraf etkinliklerini düzenli ve yoğun olarak izletmek.

Bizim Tiyatro "Yargı"yı Sergiliyor

İKİNCİ Dünya savaşı biten 40 yıl oluyor. 36 milyon insanın öldüğü, milyonlarcasının yaralandığı, yerle bir olmuş bir dünyadan 40 yıl ötedeyiz şimdi. Bu 40 yılda neler yaptık peki? Paylaşım savaşlarının, sömürünün tüm şiddetiyle sürdüğü bir dünyadayız yine. Dünyamızda hala milyonlarca insan ölüyor, atomların, nötronların üretimi sürdürülüyor.

Belki bizler ülkemizde savaş yaşamıyoruz. Ama dünyamızda süren savaşlardan, onların korkunç etkilerinden haberdarız. Tüm insanlığın en büyük korusu, sanırız, bir üçüncü dünya savaşıdır. İnsanlık savaşın korkuyor ve onu istemiyor. Hiroşimalar, harap olmuş Avrupa unutulmadı.

Kendimizi sorgulayalım. Savaşlara engel olmakta, barışı yeşeltirmekte ne denli çaba gösterdik, ne kadar katkımız oldu barışa? Hatta savaşa karşı tavrımızı belirleyebildik mi? Unutmayalım, dünya için en büyük felaket bir dünya savaşı olacaktır. Bu durumun bilincinde olanlar için, savaşa karşı barışın yanında yer almak yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır.

B.M. Önümüzdeki yılın "Nükleer

Silahsızlanma ve Barış Yılı" olduğunu duyurdu. Barış isteminin gün geçtikçe yükseldiği böyle bir zamanda bu yılın anlamı çok büyüktür. Bu bilince sahip insanlar, bu yılda üzerine düşeni yapacaklardır. İşte bu sorumlulukla harekete geçen Üsküdar bizim tiyatro 1985-86 tiyatro sezonunda, Nükleer silahsızlanma ve barış yılında oldukça nitelikli bir oyun koyuyor sahneye: Yargı.

Zafer Diper'in yönetiminde sahneye konan "Yargı" savaşın acımasızlığını, korkunçluğunu gözler önüne seren bir oyun. İngiliz oyun yazarı Bryson Collins'in yazdığı oyundan uyarlanan ve Türkiye'de ilk kez sahneye konan "Yargı"nın konusu, ikinci dünya savaşında geçmiş gerçek bir olay.

"Yargı" bir trajedi, trajediyi aşan bir trajedi. Nükleer silahsızlanma ve Barış yılında izlenmesi gereken bir oyun. Belirtelim, "Yargı" da yargıç sizler olacaksınız. Herkes kendisini yargılama zorunluluğu duyacak bu oyunu izledikten sonra, "barış için ne yapıyorum" diyecek.

• İsmail Eren Türkler

Öngören Tiyatrosu "Arafta Kalanlar"ı Sergiliyor

ÜLKEMİZİN tanınmış yazar ve tiyatro yönetmeni Yılmaz Onay'ın 'Arafta kalanlar' oyunu yurtdışında bulunan Türk insanının sorunlarını işliyor.

Müziği Tahsin İncirci, dansları Nahit Güvendi, dekor ve kostümleri Hollanda'lı sanatçı Jan Holsbergen tarafından hazırlanan oyunun galası 6 Aralık cuma günü Amsterdam'daki 'Engelbak' salonunda yapılacak.

Oyuna ilginin büyük olacağı beiri iliyor. Ayrıca Öngören Tiyatrosu'nun bu oyunla sezonu açmasının daha sonraki çalışmalar için iyi bir başlangıç olacağı be-
lirtiliyor.

• yarmı hollanda temsilciligi

BİLİM ve SANAT

ARALIK (60) SAYISI ÇIKTI

- ULUSLARARASI BARIŞ YILINDA KALICI BİR BARIŞ ÖZLEMİ
- İNSAN HAKLARI VE İŞKENCE

İŞKENCEDE ALGILAMA DARALMASI VE KANIKSAMA. M. Kemal Göze • İNSAN HAKLARI VE İŞKENCE, Nevzat Helvacı • "İŞKENCENİN SALT İŞKENCECİLERİN ÜRÜNÜ OLDUĞUNA İNANMIYORUM", Erbil Tuşalp • "İŞKENCE İNSAN HAKLARININ UYGULANMAMASININ BELİRTİSİDİR", Cüneyt Arcaayürek • "EN BÜYÜK TERÖR OLAYLARININ SORUMLULARI CEZAEVİNDE DEĞİLDİR", Hasan Fehmi Güneş

BARIŞ, EKONOMİ, SANAT, EĞİTİM yazılarıyla, Hüsnü Göksel, Tufan Aydın, Taner Gürel, Jülide Gülizar, İrfan Aydın, Serol Teber, Güney Çimenç, Ahmet Abakay, Feride Çiçekoğlu, İzzettin Önder, Teoman Alptürk, Gökhan Mentec, Afşar Tımuçin, Yasemin Çoğar, M. Talii Öngören, Erkut Tanrıseven, Oğuz Onaran, Hıfzı Topuz, A. İhsan Beyhan, Nihat Aksoy

KARİKATÜRLERİYLE, Ferruh Doğan, Nezih Danyol, Tan Oral

BİLİM ve SANAT AYDINLICIMIZ

Bilim ve Sanat'a abone olun, dostlarımızı abone yapın

- Abone : Yıllık 2280,6 Ayık 1200 TL.
- Adres : Sümer Sk.36/1-A Kızılay ANKARA Tel: 301166
- Dağıtım : Ekin(Merkez)-Nuruosmaniye Cd.9/3-4

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://rante.org>

Siste Kalabalıklar Yılmaz Odabaşı

Ozanın ilk yapıtı

Dağıtım: Adaş ve Cumhuriyet Kitap Kulübü. Genel isteme adresi: Zafer çarşısı No: 18 Yenışehir/Ankara

memleket yayınları

Güvenir, güçlü kuruc

ETKİN DAĞITIM

İstanbul, Ankara, İzmir, Adana'da yaygın kitapçı ve bayii dağıtımıyla ve 33 il, 40 ilçe çevresindeki kitapçı dağıtımıyla, süreli yayımlar dağıtımında ülke düzeyinde tek isim

DAĞITIMINI YATIRMIŞ DERSİLER:

Bilim ve Sanat	Video-Magazin
Yarın	Video-Haber
Varlık	Fotoğraf
Gün	Su
Yapı	Bric
Günümüzde Kitaplar	Buket
Mülkiyetler Birliği	İmce
Müzik Ansiklopedisi	Uçunum
Selüloz İmge	Morköpek
Bilgisayar	Sanat Rehberi
Bilginin	Folklor
Eğitimde Bilgisayar	İtalya Kültürü
Bilgi İşlem	İnsan ve Kâinat
Mikroprogram	Fen ve Teknoloji Spor

Merkez (İstanbul): Nuruosmaniye Caddesi, Yavuz Apt. No:9, K.1: 3-4, Çakırdözü (52760) 111
Sakarya Caddesi, İnönü Sk. Ornek Han
3. Kat, Kızılay - Ankara
c (İzmir): 047. Söğüt, Büyükbeyler İşhanı,
No: 0/930, Kocak

1986 BARİŞ YILINI KARŞILARKEN...

Uluslararası Gençlik Yılı -12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali yılı- kapanıyor. Geçtiğimiz yıla özellikle gençlik için, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde önem kazandırmak birçok resmi ve resmi olmayan kuruluşun çabası oldu. Yıl içerisinde yapılan Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali de barış için ortak çabaların oluşturulmasına çok önemli katkılar sağladı.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği ve Hitler faşizminin yenilgisinden 40 yıl sonra, barış, yumuşama ve silahsızlanma istemleri her zamankinden daha acil hale geldi.

İkinci Dünya Savaşı'nda 50 milyon insanın öldüğü, nüfusunun bile çakılabilecek bir nükleer savaşa karşı durmaya yetiyor, insanlığı savaş tehlikesine karşı bir araya getirebiliyor, 10 yıl önce imzalanan Helsinki Sonuç Belgesi bu düşüncenin en somut göstergesi olarak karşımıza çıktı.

40 yıllık barış aynı zamanda Birleşmiş Milletler'in de 40 yılı demektir. 16 Kasım 1982'de ki BM 37'nci genel kurulu, 1986'ın Uluslararası Barış Yılı olmasını bir açıklama yaptı. Bu düşüncenin yıl boyunca BM anlayışına uygun olarak nasıl yaşama geçirilebileceği, insanların barış için savaş tehdidine nasıl karşı durabilecekleri konuşuldu. Barış yılında yapılacak ve yapılabileceklerle ilgili ön hazırlık toplantıları, seminerler düzenlendi.

Yapılan toplantı ve seminerlerin, alınan kararların bir özeti arz ediyoruz.

Uluslararası Barış Yılı BM Genel Kurulu'nun 39. Oturumunun Gündeminde

Genel Kurul, 8 Kasım 1984'te 1986'nın Dünya Barış Yılı olarak kutlanmasını kararlaştırdı. O güne kadar yapılan Barış Yılı hazırlık çalışmaları gözden geçirildi. Kostarika 43 üye devlet tarafından desteklenen ve oybirliğiyle kabul edilen bir önerge sunda, Önerge Barış Yılı için yapılan çalışmaların sevidirici olduğunu, Eylül 1985'te yapılacak 40. oturum için Genel Sekreterlik'in kesin bir program hazırlanması istediğini dile getiriyordu.

Uluslararası Barış Yılı Afrika Bölge Semineri, 8 - 11 Ocak 1985

1985'in ilk yarısında yapılacak olan dört bölgesel seminerin ilki olan Afrika UBY Semineri 8 - 11 Ocak tarihleri arasında Addis Ababa (Etiyopya)'da yapıldı. Bölge hükümetleri, resmi olmayan kuruluşlar ve BM bünyesindeki değişik kurumlar tarafından seçilen katılımcılar, bölgesel ve evrensel düzeydeki barış anlayışının incelenmesi ve BM'in barışın gerçekleştirilmesi için yaptığı girişimlerin değerlendirilmesi gibi hedefler koydular.

Barışın Evrensel ve Bölgesel Boyutu Toplantısı 28 - 29 Haziran 1984, Londra

'Barış ve gelişme', 'barış ve silahsızlanma', 'barış içinde birarada yaşama' başlıklarında yoğunlaşan toplantı iki gün sürdü. Taraflar barışın yalnızca savaşın yokedilmesi olarak değil, savaşa neden olabilecek temel çatışmalar ve adaletsizliklerin ortadan kaldırıldığı bir olgu olarak değerlendirilmesi gerektiğini dile getirdiler.

Barış Yılı'nı kutlamaya hazırlanırken BM'in uluslararası barış ve güvenliği korumama yardımı olmak için bütün üye devletleri, resmi ve resmi olmayan kuruluşları, bireyleri çalışmalarını birleştirmeye, dini liderleri, eğitimcileri, bilim adamlarını, kadınları, gençliği, sanatçıları, basın ve yayını, dünya liderlerini, özellikle tüm insanlığı, barış ve uluslararası uyumu ilişkileri sağlayan değerler altında birleştirmeye çağırıyor. Tam ve genel silahsızlanmanın etkin bir uluslararası kontrol mekaniz-

ması denetiminde gerçekleştirilmesi yoluyla silahlanmaya dur demenin zamanı gelmiştir.

Bundan sonra yapılacak tüm çalışmalar, barış içinde birarada yaşamamın hazırlıklarının artırılması, eğitici, kültürel ve barışçı uluslararası işbirliğinin, insan emeğinin tüm alanlarında sağlanması ve bunlar gerçekleştirilirken güven ve hoşgörünün kâfı olman üzerinde odaklanmalıdır.

BM Genel Sekreteri Javier Perez de Cuellar'ın UBY Avrupa Bölge Semineri'nde Yaptığı Konuşmadan, 6 - 10 Mayıs 1985, Viyana

Barış Yılı'na hazırlık amacıyla yapılan bu seminere seslerini sunmak benim için büyük anlam taşıyor. Barışın zorunluluğunu ve savaşın önlenmesini hedefleyen Barış Yılı'nın BM'in 40. kuruluş yıldönümünde kutlanacak olması çok daha anlamlı birer göstergedir.

1945'ten sonra dünyada önemli değişiklikler oldu. Yüzdelerden fazla ulus bağımsızlığını kazandı. Okuma yazma oranında düşüklük ve hastalıklar azaldı. Ekonomik gelişme sağlandı. İnsan hakları evrensel düzeyde belirlendi. Çok kısa aralıklarla iki dünya savaşını yaşayan Avrupa 40 yıldır barış içinde yaşamını sürdürüyor ve şimdilik yeni bir dünya savaşının başlaması olanaksız görünüyor. Ne yazık ki, hala BM'in varlığının zorunluluğu hissediliyor. Güttükçe ağırlaşan ekonomik sorunlar insanlığı bunalıma ve yitmeye sürüklerken uluslararası anlaşmazlıklar da daha da büyüyerek sürüyor. Özellikle bunun altını çiziyorum, nükleer alanda silahsızlanmaya gidilmezse insanlığın geleceği kitlese bir savaş korkusuyla gölgelenmeye devam edecektir. Genel Kurul 1986'ya Barış Yılı olarak seçerken bu durumları gözönüne alarak uluslararası barış ve güvenliğinin artırılmasını bir zorunluluğu vurgulamış oldu.

Günümüz ve gelecek kuşakların çıkarları için silahların azaltılmasını, nükleer silahların tümüyle yokedilmesini, çevrenin askeri amaçlarla kullanılmamasını önlenmesini ve uluslararası güvene zarar veren uygulamaların ortadan kaldırılmasını amaçlayan bütün ilah ve çok taraflı görüşmeler başlatılmalıdır. Barış Yılı'na girerken kutlana bulunan herkes silahsızlanmaya toplumsal bir nitelik kazandırmanın yönünde çalışmaları daha etkili bir yapıya dönüştürmeye çağırıyorum.

Özlemle beklenen sona ulaşmak için söyleyeceklerim amaç ve ilkelere bir daha bakılmıy, BM'in varoluş nedenlerinin haccanması gerekiyor. Sözleşmenin amacı ve ilkelere daha sıkı sarılmalı ve onları benimsenirken başka bir şey siyasal ekonomik ve toplumsal sorunların varlığını için yapılan BM statüsündeki işbirliğinin artırılmasına da bu kadar ağırlık verilmeli. Barışın ve Halkın Konferansları'nda ve BM'in çalışmalarında gelişimin olabildiğince hızlı ve etkili bir kararlılıkla gerçekleştirilmeli. Sorunlu bir barış kendinden önce olmalıdır. Gelecekte barışın sağlanması için gerekliliğini anlamak ve gelecek kuşaklara barış düşüncesini iletmek için bilimsel çalışmaların yapılması gerekiyor. Üye devletlerin, resmi ve resmi olmayan kuruluşların, akademi ve diğer kuruluşların temsilcileri olarak her birimiz, bireysel ya da toplu olarak bu savaşına katkılabilecek, özlemle beklenen sona katkıda bulunabiliriz.

Uluslararası Barış Yılı, Resmi Olmayan Kuruluşların (ROK) Görüşmeleri, 3 - 5 Temmuz 1984, Brüksel

New York, Genova, Viyana'da ROK'un temsilcileriyle yapılan bir dizi toplantının ardından Brüksel'te üç günlük bir danışma toplantısı yapıldı. Ulusal ve uluslararası örgütlerden gelen 44 temsilci Barış Yılı'nın amaçları ve programı hakkında verimli bir görüşmeyi gerçekleştirdi. Katılımcıların büyük çoğunluğu barışa adanmış yılın önemini vurgulayarak, Barış Yılı'nın kesin bir program dahilinde evrensel barışa ulaşmanın kesin yolu olmasını gerektiğini dile getirdi.

UBY Fonu Oluşturuldu

Barış Yılı, BM Genel Kurulu'nun 'uluslararası yılların' haccamaları gönüllü yardımlarla karşılanmalı ilkesine uygun olarak, gönüllülerin katkılarıyla oluşturulan bir fon tarafından karşılanacak. Eylül 1984'te resmen oluşturulan Barış Yılı Fonu'na üye devletlerden, ilgili birey ve kuruluşlardan gelen bağış ve diğer yardımlar alınmaya başlanmıştır.

Üye Devletlerin Düşünceleri

Genel Kurul'un kararları doğrultusunda, sözlü ve yazılı bildirimler yoluyla, bütün devletler yılın programıyla ilgili yorum ve görüş bildirmeye çağırıldı. Ayrıca oluşturulan fona ne ölçüde katkıda bulunabileceklerini bildirmeleri istendi.

Silahlı savaşın, eğitim, kültür, bilim ve kitle iletişimi-ne yönelik ulusal etkinliklerin önemi üzerinde özellikle duran üye devletler, BM sözleşmesinin ilkeleri üzerinde temellenen uluslararası barış ve güvenliği, gençliğin barış özlemlerini, uluslararası işbirliği ve diyalogu yaşama geçirme girişimlerinin ortak sızaya dayanmasının gerektiğini kabul ettiler.

UBY Latin Amerika ve Karaippler Bölge Semineri, BM New York, 25 Şubat - 5 Mart 1985 (Sonuç Belgesi'nden)

Barış Yılı gerginlik, şiddet, yavşaklık ve yokarınlıkla nitelenen uluslararası ortamı tümüyle değiştirmenin yollarını arıyor. Uluslararası toplumu, dünya halklarını, barış, adalet ve daha güzel bir geleceğe ait özlemleri doğrultusunda olumlu atılımlarda bulunmaya davet ediyoruz. Tüm üye devletlerin BM Sözleşmesi'nin ilke ve amaçlarına dayanarak barış, uluslararası güvenliği ve işbirliğini gerçekleştirmek için somut adımlar atmalarını ısrarla istiyoruz. Daha güzel bir gelecek için bütün emekler haccanmalıdır.

BM insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması, sömürgecilik bütün biçimlerinin ve ırk, cinsiyet, dil ve din üzerindeki peşin yargıların yok edilmesi, ve bütün halkların ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerinin sağlanması için gerekli olan uluslararası barış ve güvenlik anlayışında önemli bir rol oynamıştır.

Her ne kadar 1945'ten sonraki dönemde toplumsal, ekonomik ve siyasal koşullarda derin bir değişim gözlemlenirse de, gelişmişlik dünyamız birçok yöresinde hala egemenliğini korumakta. Günümüzün ekonomik ve mali sorunlarının korkunç boyutlardaki büyüklüğü çözüme ulaşmada bireysel ve ortaklaşa (doğal ve zorunlu olan) çabaları kaçınılmaz olarak gerektiriyor.

Dünyanın değişik bölgelerindeki, özellikle Latin Amerika ve Karaippler'deki silahlı çatışmaları ve gergin uluslararası ortamı kaygı içinde izleyen bütün devletleri BM Sözleşmesi'nin iki ilkesine tam anlamıyla uymaya çağırıyoruz: 'Devletlerin işlerine karışmama' ve 'uyumazlıkların barışçı yollarla çözümü'.

YARIN ABONE KULÜBÜ kasetleri okurlarımızdan büyük ilgi ve destek gördü. İstekleri temmuz ayının ortalarından başlayarak karşılayabildiğimizi bildirmemi-

4. İNTİLLIMANI' de Quilapayun gibi "Yeni Şili Müzik Hareketi" ile kurmuş topluluk Parçalarını genellikle, Şilili büyük sanatçı Violeta Parra ve Víctor Jara'dan seçi-

yepyeni bir etkinlik daha!

ze karşın, ayın ilk günlerinden önerimizi okumu buldunu, sevinçle karşıladığını beklenen istekler gelmeye başladı. Bu durum, "Evrensel sanatçıların tanınması, bilinmesinin bir gereksiniminden öte, bir zorunluluk olduğuna..." yolundaki düşüncemizde ne denli haklı olduğumuzu gösterdi.

Su anda hazır olan kasetlerimizi ve sanatçıları işte şöyle:

1. **VICTOR JARA**, Şilili halkın yaşam ve özgürlük kavgasını dile getiren bir sanatçı. 1973 yılında, Şili Stadyumunda katledilen Jara'nın kasetini Manifesto albümünden hazırladık.

2. **QUILAPAYUN**, Şilide, "Yeni Şili Müzik Hareketi" ile 1965 yılında kurmuş bir top-

ludur. Yarin okurları için hazırladığımız kasetteki şarkıları Chile ve Palimpsestodan bünlerinden.

3. **PAUL ROBERTSON**, dünyaca ünlü Amerikalı zenci şarkıcı. Dünya Barış Kongresi, Uluslararası Barış Nisanını alacak adayların listesini yayınladığında adları Nazım'la yon yonaydı.

6. **PETE SEEGER**, ünlü Amerikalı folk müzik sanatçısı. Woody Guthrie ile birlikte çalıştı. Grevlerde, fabrikalarda, alanlarda verdiği konserlerde "Biz Kazanacağız" (We Shall Overcome) diye seslendi.

İSTENE KAZANILIR: Kasetlerimizi, ödemeli göndermiyoruz. Okurlarımız bir kaset karşılığı 1000, abonelerimiz 750 lirayı, posta çeki hesabımıza yatırdıklarını gösterir alındı kuponunu dergimize gönderdiklerinde kasetleri kendilerine postalanacaktır.

YARIN ABONE KULÜBÜ KASETLERİ

luluk. 1973 darbesi sonrası Avrupa'da verdikleri konserlerle Şili halkıyla dayanışmanın güzel örneklerini oluşturmışlardır.

3. **ATAHUALLPA YUPANGUI**, Yupangui, A Tantiñli. Yapıtlarında folklorik öz ve medağ kaynaklarından yola çıkarak, yüzyılları birikimi içinde insan gerçeğine ulaşmış bir ozan.

5. YIL ABONE KAMPANYASI

5. Yıl Abone Kampanyamız Aralık ve Ocak aylarında da sürüyor. Kampanya süresince abone eden arımayacak. 1 Şubat'tan başlayarak abone ücreti yıllık 3000, altı aylık 1500 lira (KDV Dahil) olacak. Abone olmak isteyen okurlarımız kampanya süresince yıllık 2400, altı aylık 1200 lirayı (KDV Dahil) 164860 nolu posta çeki hesabımıza yatırp, adlarını, açık adreslerini, abone sürelerini ve başlangıç sayılarını bir mektupla bize bildirdiklerinde abone kayıtlarımız yapılacaktır.

CİLTLER (Ciltler için abone indirimi söz konusu değildir.)

1. Cilt (1-6 sayılar) 1800 lira
2. Cilt (7-18 sayılar) 3000 lira
4. Cilt (8-19 sayılar) 3000 lira (KDV Dahil)

25. sayımız tükendiği için 3. cilt yaptıramıyoruz. 3. cilt isteklerinizi karşılayamıyoruz.

YARIN AFİŞLERİ

1. Hamur kağıda ofset baskı olarak hazırlanmış Yarin 5. Yıl Afişleri 200 lira. Abonelerimize yüzde yirmibeş indirimli.

YARIN ANAHTARLIKLARI

YARIN ANAHTARLIKLARI 300 lira, Abonelerimiz içi 240 lira.

YENİ KASETLERİMİZ

WOODY GUTHRIE • ISABEL PARRA • VICTOR JARA

zin en büyük halk ozanlarından biri. Amerikan işçisine, tarım mektebine ekinde gitan olarak gitmiş, defoluca tutuklandığı ve dayak yediği halde omurlu bir yataca olan ezlenimini dile getirmekten kıymırmıştır.

8. **ISABEL PARRA**, yapıtlarında özgürlüğü ve barış savunan Şilili sanatçı. Latin Amerikalı bir kadın gibi oda altındaki diktatörlük nedeniyle sürgünde yaşamak zorunda kalmış ama yine de Avrupa'da konserleriyle, plaklarıyla halkın sevgisini dünya ya duyurmayı başarmış bir sanatçı.

Önümüzdeki günlerde okurlarımıza sunacağımız yeni kasetlerimiz şöyle:

7. **WOODY GUTHRIE**, 1912 ile 1967 yılları arasında yaşamış ve Amerikantoplumunun yeni tarihini seslendirmiş, çöğümü-

9. **VICTOR JARA (2)**, Okurlarımızda hazırladığımız diğer bir kaset de Víctor Jara'nın. 1973 yılında katledilen sanatçının 2. kasetini Canto Libre (Özgür Şarkı) adlı albümünden hazırladık.